Галина Енейкина

ЧУН ЙЫХРАВĔ

Галина Енейкина

ЧУН ЙЫХРАВĔ

Сăвăсем
Юптарусем

Шупашкар- 2019

УДК
ББК
Е

Енейкина Г.
Е Чун йыхравӗ: сӑвӑсем, юптарусем Г.Л. Енейкина. – Шупашкар: Ҫӗнӗ вӑхӑт, 2019. – с.

ISBN

Сӑвӑсенче автор пурнӑҫ чӑнлӑхне кӑтартса парасшӑн, ҫамрӑк ӑрӑва ӑна туйтарасшӑн ӑнтӑлать. Вӗсемпе паллашнӑ май вулакан пурнӑҫра темле йывӑрлӑха та ҫӗнтерме, чӑвашӑн ырӑ-йӑли йӗркине хаклама, тӗрӗс ҫулпа утма хӑнӑхать, таса чунлӑ, ырӑ ҫын пулас туйӑмпа хӗмленет. Кӗнекене кӗнӗ юптарусенчи сӑнарсем те ҫынлӑх туйӑмне упрама вӗрентеҫҫӗ.

Галина Леонидовна Енейкина (Иванова) 1959 çулхи юпа уйăхĕн 25-мĕшĕнче Елчĕк районĕнчи Кĕçĕн Таяпа ялĕнче çуралса ӳснĕ. Ялти шкултан вĕренсе тухнă хыççăн Канашри педагогика училищине пĕтернипе çырлахман кĕнеке авторĕ, Чăваш патшалăх университетĕнчи историпе филологи факультечĕн чăваш уйрăмĕнчен вĕренсе тухнă. 1985 çулхи çурла уйăхĕнчен пуçласа паян кунччен Елчĕк районĕнчи Патреккелти пĕтĕмĕшле пĕлӳ паракан тĕп шкулта чăваш чĕлхипе литературине вĕрентекенĕ пулса ĕçлет.

Галина Енейкина тивĕçлипех Елчĕк енĕн паллă çыннисенчен пĕри шутланать. Хăйĕн пурнăçне вăл тӳрременĕх çамрăк ăрăва тивĕçлĕ воспитани парассипе çыхăнтарнă. Сăввисенче те унăн тĕнчене хăйне май курса хакласси аван курăнать. Хайлавсенчи тĕп сăнар Галина Леонидовнăн - çут малашлăх çинчен ĕмĕтленекен, унталла ăспа та пултарулăхпа туртăнакан, чĕнекен, йывăрлăхран хăраман çын.

Ача-пăча валли çырнă сăвăсем вара унăн поэзине тата та илемлетеççĕ. Елчĕк çĕрĕ-шывĕн тăрăшуллă çыннин шухăшкăмăлĕ вулаканăмăрсене те килĕшессе шанас килет.

Олег Викторов, «Елчĕксем» ентешлĕх ертӳçи.

Галина Енейкина - Чăваш енĕн пултаруллă сăвăçĕсенчен пĕри. Унăн тарăн шухăшлă та философла шухăшсемпе пуян хайлавĕсем районти, республикăри тĕрлĕ хаçат-журналта пичетленсех тăраççĕ, вулакана хăйне евĕрлĕ ытарлăхĕпе, паха ăсĕпе тыткăнлаççĕ. Тематика енчен пăхсан сăвăç ытларах тăван тавралăха, унти ĕçченсене сăнарланине асăрхатпăр. Чăваш чĕлхин, тăван халăхăн шăпи те аванах хумхантарать поэта, çав вăхăтрах вулакан чун-чĕрине хĕпĕртӳпе, мăнаçлăх туйăмĕпе те хĕмлентереççĕ вĕсем. Çыннăн пурнăçра хăйĕн вырăнне тупасси, пĕлсе те тĕрĕс утăм туса пурăнма чĕнни те унăн творчествинче пысăк вырăн йышăнать. Çакна эпир унăн юптарăвĕсемпе паллашсан вăйлă туйса илетпĕр. Кашни юптарăвĕ - хăй пĕр асамлăх тĕнчи, хăй пĕр тулли ăс-хакăл çӳпçи.

Галина Леонидовна илемлĕх мелĕсемпе те питĕ пĕлсе усă курать. Çакă вара ун сăвви-юптарăвĕсене чĕрĕлĕх сĕмĕ парать, вулаканшăн илĕртӳллĕ тăвать. Çавăнпах пуль хайлавсемпе паллашнă май тăван чĕлхене, çут çанталăкпа унти чĕрĕ чунсене, тус-йышсене тата та хаклама, вĕсемшĕн тăрăшса ĕçлеме, пурнăç çине урăхларах пăхса юратма тытăнатăн, чунпа тасалатăн.

Енейкина «Чуну таса пулсан», «Ĕмĕрхи илемлĕх йĕрĕпе» сăвă кĕнекисен авторĕ. «Сӳнми хĕлхем» - авторăн виççĕмĕш кĕнеки.

Раиса Сарпи, Чăваш Республикин Культурин тава тивĕçлĕ ĕçченĕ, Чăваш çамрăкĕсен Çеçпĕл Мишши ячĕллĕ преми лауреачĕ, Пĕтĕм тĕнчери тĕрĕк халăхĕсен поэзийĕн Нежип Фазыл ячĕллĕ преми лауреачĕ.

ПУРНĂÇ ПУЛТАРУЛĂХПА ИЛЕМЛĔ

Сӳнми хӗлхем
(Вӗрентекенсен гимнӗ)

Сăвви Г.Енейкинан
Кӗвви Г.Борисовăн

Ялан ăс-тăнпа ҫӳлелле хăпарма
Чӗнен илӗртӳллӗн пӗлӳ тӗнчине,
Чăн-чăн ҫын пулса ҫӗр ҫинче пурăнма
Чунри хӗлхемпе вӗрентен кашнине.

Хушса юрламалли:
Мӗн чуль пултарулăх,
Мӗн чуль тăрăшулăх,
Учитель, санра, вăл пӗтмест!
Хӗрӳ юрату сан
Ҫӳлти хӗвелпе тан:
Ялан хӗм сапать, сивӗнмест.

Йышна ӳстерен эс, учитель, куллен,
Атте-анне пек эс ăс-хакăл пиллен.
Кашни ачана ху ачу пек туян,
Сӳнми вăй-халу ҫул кăтартӗ ялан.

Паха тӗслӗхӳ, пархатарлă ӗҫӳ,
Куллу хитререх сар хӗвел ҫуттинчен.
Сан ҫутă, таса, ытарми кăмăлу
Нихҫан тухас ҫук ачасен асӗнчен.

Тăван ен, манăн шкул, педагогикăри ӗҫӗм

Эпӗ Елчӗкрен, туссем, пулатăп,
Чăн чăваш чӗлхи вӗрентекен.
Пит хитре ман ен, пырса курсамăр,
Пур енчен чуна илӗртекен.

Кĕҫĕн Таяпа – ман тăван ялăм,
Илĕртӳллĕ, ытарми кĕтес.
Эп унта ҫуралнă, шкул пĕтернĕ,
Тупнă анлă пурăнăҫ ҫулне.

Юрататăп пушă вăхăтра эп
Тĕрлеме, ҫыхма, сăвăлама.
Савăнсах шыва кĕме ҫӳретĕп
Ҫемьепе ҫулла Хурăнвара.

Ютах мар-ха маншăн чупасси те,
Е ҫуран, е йĕлтĕрпе хĕлле.
Тимлеме тивет, ҫăм арласси те
Илĕртет, алла тытсан йĕке.

Пахчаран ҫулла кĕрес килмест-ҫке.
Юратса туни унти ĕҫе
Кĕрхи кун чуна савăнтарать-ҫке,
Пахча ҫимĕҫ куҫ туллии ӳссен.

Юратса, чуна парса ҫӳретĕп
Патреккел шкулне ҫуллен-куллен.
Мĕн тери ответлă ĕҫ, пĕлетĕп,
Тимлĕх, ăс ыйтать вăл кашнинчен.

Чăн чăвашлăх илĕрттĕрччĕ тетĕп
Эп вĕрентекен ачасене,
Сăвăсем ҫырмашкăн вĕрентетĕп,
Очерк, юптару та вĕсене.

Хайлавĕсене ярса параҫҫĕ
Час-часах хаҫат-журналсене,
Тĕрлĕ уявра янраттараҫҫĕ
Хăйсемех хитре сăввисене.

Ак «Шевле» кăларăмах илетĕп:
Çӳлленех тухса ун эфирне
Çӳпĕсĕр чĕлхе вăй илтĕр тетĕп
Çитнĕ май республика шайне.

Тăрăшса, хитре вула пĕлеççĕ
«Çамрăк çеçпĕлсем» сăввисене.
Çавăнпах, тен, тыткăна илеççĕ
Чăваш ен каччи-хĕрĕсене.

Тĕрлĕ конкурссен призерĕсем те,
Çĕнтерӳçисем те йышлă ман.
Мухтанмалăх пур ачасемпе те,
Хам та çитĕнӳ сахал туман.

Президент Грантне те çĕнсе илтĕм
Эпĕ хамăн çитĕнӳсемпе.
Икĕ кĕнеке те пичетлерĕм
Çул парса паха тĕллевсене.

Манăн педагогикăри ĕçĕм
Çакăн пек хĕрӳн иртсе пырать,
Тĕрлĕ хайлавсем çырса пĕр вĕçĕм
Çĕнĕ кĕнекем калăпланать.

«Çынна ырă ту»- девиз, тĕллев те
Маншăн пурнăçра паян, ялан.
Ыр тăвар-ха пурте, эп чĕнетĕп-
Пурнăç илемленĕччĕ татах!

2011-2012-мĕш вĕренӳ çулĕнче шкултан вĕренсе тух-нă ачасене вĕсен класс ертӳçинчен – ырă сĕнӳсем

Борисова Каринăна:
Питĕ тăрăшуллă эс, Карина,
Çулленех шав çитĕнӳ тăван.
Турă сана ăс та, тăн та панă.
Тăрăшсан, йăлт аталантаран.

Çак çитĕнӳсем пĕрмай сан ӳсчĕр,
Тав хучĕсем ил эс яланах.
Тус-йышсем те пурте хисеплеччĕр,
Чăн юлташ пулайччăр яланах.

Крылов Петра:
Спортпа питĕ туслă эсĕ, Петя,
Çитĕнӳ чупса ялан тăван.

Çак кăтартусем татах та ÿсчĕр,
Район мар, республика таран.
Кириллова Эльвирăна:
Эльвира, эс ăслă, маттур, пултаруллă.
Юлсам çакăн пек яланах пурнăçра.
Утас утăму пултăр сан кăтартуллă,
Хăвна кирлине туп пĕрмай шыравра.

Виноградова Кристинăна:
Сăпайлăхпа çеç палăрмастăн, Кристина,
Пĕрле вĕренен тантăшсен хушшинче,
Ăспа, пĕлÿпе ирттеретĕн пурне те.
Çапла пул ялан çак хитре çĕр çинче.

Петрова Кристинăна:
Шкултан вĕренсе тухнă май ыр сунса
Калас килет ман чунăмри шухăша:
Вĕрен хальхи пек питĕ лайăх ялан,
Ĕçчен пул, çĕклен, талпăн шав малаллах.

Филимонова Оксанăна:
Ялан ăшшăн çеç пăхтаратăн çынна
Ху ырă, таса пулнипе чунупа.
Нихçан ан çухат çак илемлĕ сăнна,
Телейлĕ пул эс ырă тус-юлташпа.

Орлова Алевтинăна:
Килен ыр куна илемпе ирттерме,
Ялан тăрăшса ăс, пĕлÿ пуçтарма,
Пурнан пурнăçра ыррине çеç курма
Сана чунтанах эп сунатăп.

Миллина Анастасийăна:
Пĕрмаях çакăн пек тăрăшуллă,
Сăпайлă эс пул, пит маттур.
Ÿстер çивĕтне, вăл - пуянлăх,

Илем, сан ёҫченлĕх те ку.
Клементьев Эдуарда:
Ăслă, тăрăшуллă, Эдик, эс,
Питĕ лайăх вĕренсе пыран.
Ҫак хастарлăха пĕрмай ӳстер.
Уссине, ан иккĕлен, тупан.
Халь сана сунатăп чĕререн
Сывлăх, ҫитĕнӳ тума нумай.
Пĕртте пăрăнмасăр ҫул-йĕртен
Тытнă тĕллевпе телей тупма.

Филимонов Сергее:
Талпăну, хастарлăх санăн пур.
Вĕсене, Сергей, аталантар.
Ҫитĕнĕвӳсем спортра сан пур,
Пулччăр малашне тата нумай.

Добронравова Вероникăна:
Ҫепĕҫ те матур эс, Вероника,
Хуть кампа – пĕлен чĕлхе тупма.
Ҫепĕҫлĕх те, ăс та татах ӳсчĕр.
Тăрăш тĕллевне пурнăҫлама.

Енейкина Кристинăна:
Кристина, санра эп куратăп
Хитре, тăрăшуллă хĕре.
Хастарлăх татах та сунатăп,
Кирлех пурнăҫра вăл пире.

Никонова Иринăна:
Сан сăпайлăхна эп кăмăллатăп.
Чăтăмлă, йăваш эс яланах.
Ырă ту пĕрмай, ун чух. Калатăп,
Таврăнĕ ҫав ырлăх ху патнах.

Выйгетова Натальăна:

Сан, Наташа, утăмсем хăюллă.
Эс утан хастаррăн, туссемпе.
Ырă кăмăлпа пулсам эс туслă,
Пул пуян таса ĕмĕтсемпе.

Семенов Василие:
Пур чунтан сана эп, Вася, хисеплетĕп
Эсĕ ăслă, тавçăруллă пулнăран.
Ыррине çеç пурнăçра сĕнетĕп,
Телейпе пул юнашар ялан.

Çук, ватăлаймасть вĕрентекен
(Н. Гнатюк. Некогда стареть учителям)

Сарă çулçăсем майпен анаççĕ
Сăнаса шкул кантăкĕсенчен.
Ав пĕрремĕшсем букварь уçаççĕ-
Çук, ватăлаймасть вĕрентекен.

Партăсем çинче сикет хавассăн
Куç хĕссе хĕвелĕн пайăрки.
Хăвăрт ӳсрĕмĕр, апла пулсассăн,
Çук, ватăлаймасть вĕрентекен.

Йыхăраççĕ çĕнĕ стройкăсем те
Е пуласчĕ уçлăх тĕпчекен
Пĕлменни пирĕн татах нумай-çке -
Çук, ватăлаймасть вĕрентекен.

Çут тĕнче хаваслăн ыталанăн
Туйăнать: хитре умри çулсем.
Вĕçĕсĕр ачалăх çума-çуммăн -
Çук, ватăлаймасть вĕрентекен.

Тăван шкултан киле кайма тухсан
(А. Дидуров. Когда уйдем со школьного двора)

Тăван шкултан киле кайма тухсан
Нихçан та ватăлман вальс кĕвви майăн
Учитель ăсатса ярать ялан.
Унтан, каллех, ирпе ăна куран,
Эс ăс пухса унпа сыв пуллашатăн
Тăван шкултан киле кайма тухсан.

Шкул картлашкисемпе пусса хăпар,
Унта мĕн чуль эс çĕнĕлĕх пуçтарнă.
Час вăтанан, чĕтревлĕн-и çыран -
Киле пĕрех хăюллăн эс чупан.
Иртнисене асна эс илнĕ майăн
Шкул картлашкисемпе пусса хăпар.

Шкул алăкĕсем уçă яланах.
Сыв пуллашма унпа эсир ан васкăр.
Анчах епле манан шăнкăрава,
«Йăтсам ман портфеле» йыхăрава?
Енчен ăнăçăва эсир çухатрăр -
Шкул алăкĕсем уçă яланах.

Шкул çулĕсем
(Е. Долматовский. Школьные годы)

Кăмăллă авăнăн уйăхĕнче
Алăк уçса эп хăюсăррăн кĕтĕм.
Пурте пĕрремĕш: урок, кĕнеке-
Акă пуçланчĕ ман шкул çулĕ-йĕрĕ.

Хушса юрл.:
Шкул çулĕсем илĕртӳллĕ пит
Туслăхпа, кĕнеке-юрăпа.
Çак вăхăт хăвăрт иртет,
Çук, каялла вăл килмест.
Йĕрсĕр иртмеççĕ вĕсем пурпĕрех,

Çук, манăçмасть нихăçан та пĕрех
Шкул çулĕ-йĕрĕ.
Тус-юлташпа эс пурне те пайлан:
Е хурланан, çĕнтерӳшĕн савнатăн.
Çул хыççăн çул ăс пухан, талпăнан-
Шав тăсăлать-ха сан шкул çулĕ -йĕрĕ.

Пурнăç - чи кирлĕ урок шутланать.
Пĕтĕм хаваслăх çулне такăрлатпăр.
Çамрăклăх çут малаша çул уçать -
Акă пĕтет те сан шкул çулĕ-йĕрĕ.

Янрать юлашки шăнкăрав

Сăвви Г.Л. Енейкинан
Кĕвви В.Г. Захаровăн

Ума çитсе тăчĕ асра юлмалли кун,
Паян - юлашки шăнкăрав.
Нихçан шăпланмасть пекчĕ уçă сасси ун.
Паян ак - яланлăх тăхтав.

Хушса юрламалли:
Умра паянтан уçăлать анлă алăк
Чĕнсе пире вăрăм çула.
Савса йăмăхать илĕртӳллĕ çанталăк-
Ыр пулăмшăн кăмăл тулать.

Чунпа хумханни курăнать: ав шывланнă
Ман класс ертӳçин куçĕсем.
Тăван анне евĕр миçе çул вăл суннă
Пире пулма ырă çынсем.

Паян питĕ уççăн, хитрен асăма та
Шкулта вĕренни шав килет.
Ман класăн хитре, ытарми асамачĕ

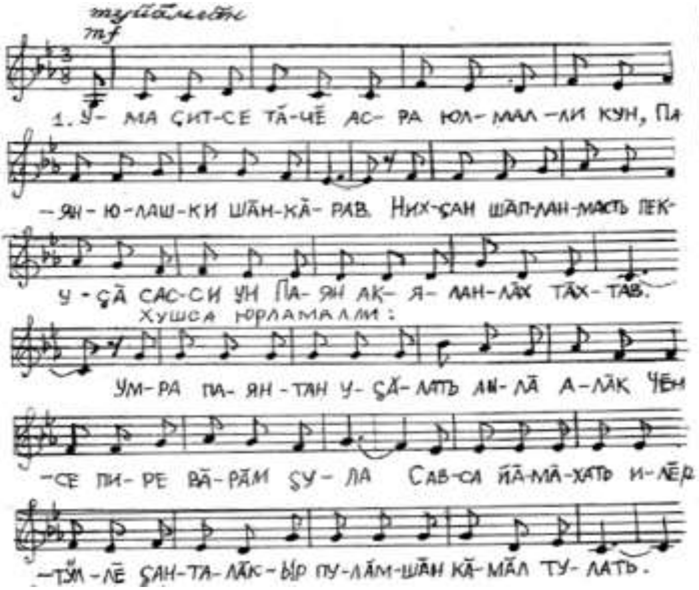

Ялан
лăх
çӳле
çĕкле
нет.

Ĕçтешсене - ăшă кăмăлтан

Ольга Геннадиевна Петровăна, шкул ертӳçине:
Пысăк лава кӳлĕнтĕр эсир халь-
Шкулăн ертӳçи. Ку – пысăк чыс!
Тунă ĕçĕрсем пит пархатарлă;
Ĕçтешсем шанни те вăл - хисеп.

Ăнăçу сире ĕçре сунатăп,
Ăмăртусенче - çитĕнӳсем.
Кулленхи ĕçре ялан ал паччăр
Пĕр шухăшлă, шанчăклă туссем.

Шкул ертӳçин çумне, Татьяна Зиноновна Скворцовăна:

Чунпа эсир – ырă,
Ăспа – пархатарлă,
Юлсамăр çапла ĕмĕрех.
Курать çӳлти Турă,
Ăна пурте паллă,
Вăл сирĕн ĕçе хаклатех.

Георгий Николаевич Иванова, шкулти профсоюз ертӳçине:

Ĕçтешсен ушкăнне улшăнмасăр
Миçе çул хӳтĕлетĕр, маттур!
Уявсем-и е спорт вăййисем-и –
Ирттерме май тупатăр сатур.

Тăрăшуллă эсир, пултаруллă,
Ĕçтешсем ырлани ахаль мар.
Юлăр çакăн пекех кăтартуллă
Яланах, телейпе юнашар.

Александр Алексеевич Адюкова, физкультура учительне:

Ывăнма пĕлмесĕр эс, ĕçтешĕм,
Çитĕнӳ вĕç-хĕрсĕр, ав, тăван.
Ачасем тав хучĕсем илеççĕ-
Сирĕн тӳпĕр вăл, маттур эсир.

Çак çитĕнӳсем сирĕн шав ӳсчĕр,
Ачасем юратчăр хăвăра,
Тус-йышсем те сирĕн йышлăланччăр,
Кирлине йăлт тупăр пурнăçра.

Альбина Николаевна Карамаликовăна, математика учительне:

Эсĕ те, ĕçтешĕм, тăрăшуллă,

Шав çĕнни, кирли ĕçре шыран.
Сан утăмусем те пархатарлă,
Пур çынна та ырă çеç сунан.

Малалла та юл çаплах илемлĕн
Турă хушнă йĕркепе утса.
Ĕçтешсем те, ачасем те савччăр,
Ушкăнра эс пуршăн савăнса.

Татьяна Владимировна Никифоровăна, социаллă педагога:

Саламлатăп сана эпĕ
Март уявĕ ячĕпе.
Сывлăх чăн малтан сĕнетĕп
Пурăнмашкăн ăш пилпе.

Савăнтарччăр ырă-сывă,
Ăслă-тăнлă ачăрсем.
Мăшăрпа ыр çул çеç хывăр
Пархатарлă ватлăхра.

Çулленех çумра сан пулччăр
Питĕ шанчăклă туссем.
Ăшă кăмăлпа йăл кулччăр,
Хисеплеччĕр ĕçтешсем.

Пĕрмаях пурне те ырă,
Эс тăвасшăн тăрăшан.
Патăр уншăн çӳлти Турă
Иксĕлми телей ялан.

Мухтанмалăх пур ентешĕмпе

Патшалăх Канашĕн депутатне, Чăваш
Патшалăх университечĕн проректорне,
Олег Николаевич Викторова

Сар хёвел пайӑркин ҫутипе
Куҫ тулли ҫӑл куҫсен шавӗпе,
Сар пучахлӑ, пуян уйсемпе
Илӗртет Елчӗк ен чӑннипе.

Кунти тӑрӑ шывпа чӳхенсе,
Кулленхи ӗҫсемпе пиҫӗхсе
Пултарулӑх йӗрне уҫнисем,
Елчӗкре пит нумайӑн вӗсем.

Ак илер Ҫӗн Пӑва каччине,
Олег Викторова, пӗлӗше,
Йӗрлесе пултарулӑх ҫулне
Чӑннипе вӑй илен ентеше.

Ыр йӑхра ҫуралса ӳснӗскер,
Ыр ӗрет-несӗппе ҫитӗнет.
Ӑнкаруллӑ, хастар чунлӑскер,
Вӑл шкултах хисепе тивӗҫет.

Пӗр класра вӗренекенӗсем
Олегра курнӑ шанӑҫ, тӗрев.
Пур ӗҫре те патвар пулнӑҫем
Ҫамрӑклах каннӑҫ ҫук ҫав чӗрен.

Кӗҫ кукашшӗ-кукамӑш пекех
Вӑл сиплевҫӗ пулма вӗренет.
«Университета кӗмеллех!»-
Текен шухӑш унра ҫӗнтерет.

Вӑл психолог сиплевҫӗ ӗҫне
Университетра вӗренет.
Студентсен стройотрячӗсене
Ҫавӑнтах тӑрӑшса йӗркелет.

Врач дипломӗ илсен те алла

Ман ентеш лăпланма шутламасть.
Вăл ăсчах ĕçĕпе малалла
Вăй хурать, диссертаци çырать.

Пултаруллă ăсчахăн ĕçне
Аслă шкул коллективĕ сисет;
Вăл сулмаклăн пусса утăмне
Факультет деканне те çитет.

Воспитани ĕçне юратса
Кĕç проректор пулса вăл тăрать.
«Студентсен хулине» сăнаса
Чăн йĕркелĕх тумашкăнваскать.

Унăн ĕç мелĕсем пахаран,
Пур ĕçре те ăста пулнăран
Эп Олег Николаевичран
Чăннипех тĕлĕнетĕп паян.

Тĕп ĕçпе юнашар теприне
Кӳлĕнсе манн ентеш çул шырать.
Хулари ентешсен ушкăнне
Йĕркелет те, ертсе те пырать.

Пуçарулăх тупма пĕлнипе
Кĕç ентешлĕх ӳсет, йышланать.
Пĕр-пĕрне пулăшса пынипе
Çирĕп йывăç пекех туйăнать.

Нимĕнле пултарулăх тĕшне
Тутанмасăр ентешĕм юлмасть.
Ак Патшалăх Канашĕн ĕçне
Кӳлĕнни те çакнах кăтартать.

Депутат тивĕçне тунă май
Вăл сиплев çурчĕсем йĕркелет,

Тухтăрсен ушкăнне пухнă май
Ачасен сывлăхне тĕрĕслет.

Депутат ентешсен сывлăхне
Упрассишĕн тимлет, тăрăшать,
Районти фельдшер пункчĕсене
Тухтăрсен ушкăнне вăл ярать.

Район пурнăçĕн ыйтăвĕсем
Çине Викторов тимлĕн пăхать,
Шкулсене паха кĕнекесем-
Парнесем панă май – пулăшать.

Ялсенче çӳресе, паллашса
Пултаруллисене палăртать.
Пархатарлă ĕçре пулăшса
Вĕсене çӳлелле хăпартать.

Сăвăсен, тĕрлĕрен хайлавсен
Кĕнеки те чылай кун курать.
Ман ентеш ыр туни ку, туссем.
Малаллах вăл туртать, ал парать.

Ялсенчи çул-йĕре юсама
Депутат тимлĕхне уйăрать.
Халăха пит илемлĕ канма,
Концертсем те курма май парать.

Кам илтмен-ши ентеш сассине-
Нимĕнле артистран кая мар.
Ун тем тĕрлĕ талант пуррине
Тĕлĕнетпĕр курса сахал мар.

Спорт вăййи-и иртет районта-
Вăл каллех пулăшмашкăнваскать.
Депутатăн призне халь кунта

Хаваспах каччă-хĕр йышăнать.

Пархатарлă, хисеплĕ ĕçне
Коллектив, ректорат та курать.
Ман ентешĕн паха утăмне,
Чăн, правительсво хăй те ырлать.

Çавăнпах-çке Хисеп хучĕсем
Панă май чыс тăваççĕ ăна.
Çакăн пек пултаруллă çынсем
Сум кӳреççĕ тăван района.

Лăпланмасăр, ентешĕм, татах
Çĕнĕ ĕç ăсласа эс тупан,
Канăçна çухатса, яланах
Çынна ырă тума-çке васкан.

Тав тăваççĕ чунтан ентешсем,
Тав тăваççĕ студент-çамрăксем.
Сывлăхпа телейне – тӳпеми,
Туррăм, пар ентеше иксĕлми.

Алла-аллăн паха журналпа

Аллăмра - «Халăх шкулĕ» журнал ман,
Яланах канашлатăп унпа.
Журнала хакласа кам каламĕ:
«Эп хăюллăн утатăп туспа».

Чăннипех - çке, журнал - пирĕн тус та:
Пулăшать чăрмавран хăтăлма.
Пĕлтерет кирлине, вăл - ăсчах та-
Мĕн кăна çук унта вулама.

Вĕрентӳ ĕçĕ пит нумай енлĕ,
Çĕнĕлле меслет шав йышланать.

«Халăх шкулĕ», тупса темле мел те,
Çакна халăх умне кăларать.

Тĕрлĕрен проектпа - и ĕçлеççĕ
Пултаруллă вĕрентекенсем
Е паха уроксем ирттереççĕ-
Журналта çуталаççĕ вĕсем.

Элективлă курссен программи те
Пит кирлех - çке вĕрентекене.
Вырнаçма журналта вырăн çитĕ
Тата тĕрлĕ сценарисене.

Ĕçре палăрнисен опытне те
Журналта çутатас йăла пур.
Тиркемест ют çĕршыв чĕлхине те:
Акăлчан-и е нимĕç, француз.

Тĕрлĕрен конкурсра çĕнтеретĕн-
«Халăх шкулĕ» сана ал парать.
Çĕнтерӳ меслетне вĕрентетĕн,
Журнал урлă- çĕршыв паллашать.

Пултаруллă, хастар пулас тетĕн-
Эс туслаш çак паха журналпа.
Ăс-пуçпа, тен, нумай пĕлес тетĕн-
Туслашсам çак   ăсчах- журналпа.

Халăха вĕрентме вăл пуçланă
Çĕр те пилĕк çулсем каяллах.
«Халăха вĕрентес ĕç» ят панă.
Çак ятпа вăл ĕçленĕ пайтах.

«Халăх шкулĕ» ятпа ĕçлемешкĕн
Пуçлани те çитет çирĕм çул.
Хисепе ыр ĕçпе тивĕçмешкĕн

Вăй хурать кунти йыш кашни çул.

Воспитани ĕçне çутатнишĕн
Пит хавас ашшĕ-амăшĕсем.
«Çырăнатпăр ăна кил ăшшишĕн,»-
Кăмăлтан пĕлтереççĕ вĕсем.

Халăха вĕрентес ĕçĕсемшĕн
Журнал «Чи лайăххи» ят илет,
Раççейри конкурсра çĕнтернишĕн
Вулакан савăнать. Чыс ӳсет.

Пултаруллă çынсем ĕçлени-çке
Çак журналăн сумне ӳстерет.
Ăнăçу малашне те сунар-çке -
Тăрăшулăх çӳле шав çĕклет.

Вĕренӳ çулĕ пуçланчĕ

Шавлă та хаваслă çу тăхтавĕ
Шур тĕтре пек сирĕлчĕ вăр-вар.
Ак паян шкулта-вĕт халăх шавĕ,
Савнăçлăн янрать йĕс шăнкăрав.

Шкулалла утаççĕ пур енчен те
Уявла тумланнă ачасем.
Илĕртеççĕ шур бантикĕсем те,
Пĕринчен тепри хитрескерсем.

Авăн уйăхĕн пĕрремĕш кунĕ!
Кĕтнĕ кашниех ăна чунтан.
Ахаль мар çанталăкĕ те кӳнĕ:
Вĕренме пуçлаççĕ паянтан!

Паянтан - пĕлӳ тĕнчи яр уçă,
Çук чару пĕлес теекене.

Лайăх каннă, çирĕпленнĕ хыççăн
Вăхăт ăс пухма çĕннисене.

Ăнăçу сунатпăр, çамрăк халăх,
Тăрăшса вĕренĕр кулленех.
Ăнтăлсан, ăспа пуйсан пуласлăх
Йăл кулса, илемлĕн килетех.

Савнă районăм

Сăвви Г. Енйкинан
Кĕвви Г. Борисовăн

Елчĕк енĕм, Елчĕк ен,
Эс çĕклен чуна.
Пархатарлă Елчĕк ен,
Вăй кĕртен мана.

Хушса юрламалли:
Шурăмпуçĕ хĕрелсе
Парнелет çĕн кун.
Ман районăм çĕкленсе
Тумланать çĕн тум.

Паттăр санăн çыннусем,
Яланах – ĕçре.
Вĕсемпе мухтаннăçем
Хĕпĕртет чĕре.

Тăрăшуллă çамрăксен
Йăлт çĕнĕлĕхсем.
Çĕкленеççĕ çĕн çуртсем,
Фермăсем, шкулсем.

Тухăçлă тырпул çуллен
Çитĕнет-çке шав.

Пулăхĕ чакмасть çĕрсен.
Çĕр ĕçченĕ, тав!

Халĕ эсĕ, Елчĕк ен,
Тăхăр вуннăра.
Куç тулли ман Елчĕк ен,
Эс – паха тупра!

Ĕç çынлăх хакне ӳстерет

Куллен ялăмра эп хитрен йĕр йĕрлерĕм
Чунпа киленсе ыр ĕçпе,
Чечек ăшĕнчи улăха тĕр тĕрлерĕм
Ирхи сывлăм çут шăрçипе.

Нумай йĕр хăвартăм тăван уй-хирте те
Кăшман е сухан ӳстерсе.
Мĕн чуль ешĕл курăк çулни, пуçтарни те
Тăрать хавхапа илĕртсе.

Тата, пĕчĕк чух, мĕн чуль курăк çăлман-ши
Кăшман, куккурус анинчен.
Ытам-ытампа, эх, мĕн чухлĕ йăтман-ши!
Пĕр лав туллиех пулатчех.

Кăвакал туни, хур хуххи, йыт пыршийĕ
Е куçлă кутан, шур ути-
Ак халь те мана илĕртеççĕ. Шăршийĕ-
Нихçан сĕврĕлми пыл тути!

Хам тантăшсемпе утă-улăм тиеттĕм
Хĕртсе сар хĕвел пăхнă чух.
Каçпа вĕсемпех тăр шывра чӳхенеттĕм,
Çĕрле- йĕтемреччĕ ун чух.

Чунпа савăнса купăста эп çумлаттăм
Тăван колхозри уйсенче.

Чунри вĕçевпе вĕсене шăвараттăм
Ăсса Таябинка шывне.

Çуллен хăяр пайĕ илсе тăрăшни те
Ăш туйăм хăварчĕ асра.
Чупса çӳресе шыв йăтни, шăварни те
Сӳнми хĕмленет ман чунра.

Хальхи ӳсĕмри ачасен кунĕ-çулĕ
Чунра вăратать хумхану.
Ниçта ĕçлесе вăй хумасăр мĕн чухлĕ
Сӳнет вĕсенче хĕмленӳ.

Уяв пулнă пек халь куллен тумланаççĕ
Çулла ачасем, çамрăксем.
Пĕр усăсăр, ĕçсĕр вĕсем кун кунлаççĕ-
Чунра мĕн туяççĕ вĕсем?!

Ĕçпе пиçĕхсе ӳснĕрен çĕнтерет çын
Умри тумхаха, чăрмава.
Ĕçе савманни пурнăçран мĕн кĕтет-ши?!
Ун пурте каять харама!

Çакна чунăмпа туйса эп хумханатăп,
Шыратăп çул-йĕр пулăшма.
Ĕçе хăнăхса ӳсекен çын, туятăп,
Пултарĕ ыр çимĕç пама.

Ĕçпе пиçĕхен шкул ачи пултаруллă.
Ун чăтăмлăх, çирĕплĕх пур.
Вĕренĕвĕ ун кулленех кăтартуллă.
Вăл творчествăра та матур.

Наука ĕçне кӳлĕнме те хăрамĕç
Ун пек çамрăксем кăшт ӳссен,
Çĕршывăн шăпишĕн те çунĕç, хумханĕç

Ĕçпе тарласассăн, тӳссен.

Ĕçпе киленме ачаран вĕрентер-ха:
Ĕç çынлăх хакне ӳстерет.
Хастар, пултаруллă çынсем ӳстерер-ха:
Ĕçченлĕх - тăва çĕнтерет.

Манăн педагогикăри тĕп шухăш

Чăваш çĕршывĕн ытарми кĕтесĕ
Ман чунăма куллен ăш хум ярать.
Унта пулсан чунпа юрлатăн эсĕ.
Кун пек илем вăл çĕр çинче сайра.

Кунта тĕтреллĕ, сывлăмлă çут ирĕ,
Тĕлĕнмелле илемлĕх вăй илет.
Ăрша вылявĕпе хитре уй-хирĕ,
Вăл ал парать савса ăшă çиле.

Юхан шывсем пĕр саслăн, илĕртӳллĕн,
Мерчен-ахах пекех ялтăраса
Юхаççĕ пĕр канми-тăми, хĕрӳллĕн,
Çак çĕрĕн кăкăрне уçăлтарса.

Вăрманĕсем те Чăваш енĕн тулăх,
Юманлăх, хырлăх, шĕшкелĕх тата.
Чечексемпе тулать çаран та улăх-
Тулли илемлĕх çакă кăшăлта.

Сар кайăксем епле хитрен юрлаççĕ
Çурхи чечеклĕ сад-пахчасенче.
Ĕçчен пит халăх, çавăнпа тулаççĕ
Кĕлечĕсем кĕрхи çĕртмесенче.

Пит хăтлă çавăнпах пуль çурчĕсем те:
Ĕçченлĕх пурнăçа илемлетет.

Ир пуҫӑнса, ҫитсессӗн каҫхи сӗм те,
Канма пӗлмесӗр халӑх шав ӗҫлет.

Ҫӗр пин сӑмах ҫӗршывӗ-Чӑваш енӗм,
Ҫӗршер пин юррисем ун, тӗррисем.
Пархатарпа ҫӳле ҫӗкленекенӗм,
Чунтан саватӑп эп сана, пӗлсем.

Тӗлӗнтерен ӑспа халь тӗнчене эс,
Хӑюллӑн ҫирӗп утӑмсем туса.
Тивӗҫлипе тӑсӑмусем пуҫ тайӗҫ,
Мала та кайӗҫ паттӑрла утса.

Литература вӑйлӑн аталанчӗ,
Унта мӗн чухлӗ ҫутӑ ҫӑлтӑрсем.
Иванов ҫеҫ епле хитрен сас пачӗ-
Хаклаҫҫӗ «Нарспие» пур халӑхсем.

Пӗр шиксӗр, уҫҫӑн янӑрать чӗлхемӗр
Чӗнсе ӑс-тӑнӑн ҫӳллӗ тӳпине.
Хусанкайпа Айхи сасси унта, пӗлсемӗр,
Чӗнеҫҫӗ шав илемлӗх тӗнчине.

Ентешӗм Николаев та ҫӗклерӗ
Тата ҫӳле хисепӗн ялавне.
«Чӑвашӑн космонавт та пур!»-кӗрлерӗ
Тӗнче ун чух, пӗлсе ун ыр ӗҫне.

Чӑвашӑмсем, шеп пурӑнма каҫ-ирӗн
Халь пурте пур, ҫакна анчах сӗнер:
Чӗлхемӗре ҫухатас марччӗ пирӗн,
Унпа тӗнчемӗр шайӗнче кӗрлер!

Ҫитӗнӳсем пирки пуҫ каҫӑртмасӑр,
Пурне те тан курса, хисеплесе,
Тасан, хитрен, ҫут шанчӑк ҫухатмасӑр,

Ыр ёҫсемпе хӑватланар, туссем.

Анчах паян хуласенче, ялта та
Чӗлхемӗр илӗртӳлӗхӗ чакать.
Ӗнер янран чӗлхе райцентрта та
Халь ҫухалса, сӗвӗрӗлсе пырать.

Ак ик чӑващ пӗрлешрӗҫ, ҫӗн ҫемье те
Чӑмӑртанать. Телейлӗ йӑх хунать.
Анчах шутлаттарать йыш хушӑнни те:
Ачи -пӑчи, шел, «вырӑс» ҫуралать.

Чӗлхемӗре малашлӑхра мӗн кӗтӗ
Чӑваш кун пек вырӑсланса пырсан?
Ҫук, ҫук, ҫыраймӑп кун пирки эп ода,
Чун ыратать ҫакна шухӑшласан.

Ма пултаруллӑ, ӑслӑ чӑваш хӗрӗ
Е яшӗ, ӑмӑртсах пӗр-пӗринпе
Таптасшӑн чӗлхене: капла вӑл хӑрӗ,
Кайран чӗртмешкӗн пулмӗ нимӗнпе.

Мӗн кирлине эп чӗлхемре тупатӑп.
Чӗлхемӗмре- тӗнчем те, чун та ман.
Чӑвашлӑх янравне чунра упратӑп:
Вӑл шупкалать, пӗтет тӑрӑшмасан.

Кӗпепе ҫеҫ мӗн ӗлӗкрен ҫӳренӗ
Чӑвашӑн хӗрӗ, арӑмӗ ялан.
Курсан халь несӗлсем - чӗре ҫӳҫенӗ:
Кӗпеллӗ, юбкӑллӑ хӗрсем ҫукран.

Хитрен курса-ши шӑлавар тӑхнаҫҫӗ,
Хӗрсем ҫеҫ мар, хӗрарӑмсем тата!
Ятулӑха пачах та ӑнланмаҫҫӗ.
Мӗскер илемӗ пур-ши ҫакӑнта?

Ман несёлсем ӳстернӗ вӑрӑм ҫивӗт,
Усса ярса ҫӳренӗ хуть ӑҫта.
Эй, хӗрупраҫ, эс ҫивӗтрен ан сивӗн,
Сан усӑнтӑрччӗ ҫивӗт хыҫалта.

Ыйтатӑп пит вІрентекенсенчен те:
«Чӑвашлӑх хӗлхемне чунра чӗртер.»
Ҫак пархатарлӑ хӗлхеме ҫӗклер те
Кашни ачан чун-чӗрине кӗртер.

Ыр улшӑну патне утар-ха ҫирӗп,
Йӑлт упраса чӑвашлӑх илемне.
Чӗремӗрсем юрлаччӑр каҫӑн-ирӗн
Чӑваш чӗлхин хитре юррисене.

Эс - пуринӗн те пуҫламӑш

Пире пурсӑмӑра та парнеленӗ
Анне юратӑвӗ ҫак тӗнчене.
Хӗвел шевли пулса пире ӳстернӗ.
Халь ҫав ӑшша сӗнер-и ҫынсене?

Ҫак ҫут тӗнче ытамӗнче пулнишӗн
Пуҫа таятӑп умӑнта, аннем.
Телейлӗ пурӑнӑҫ ҫулне уҫнишӗн
Тавах теетӗп кӑмӑлтан, илтсем.

Аннеҫӗм, эс - пуринӗн те пуҫламӑш,
Эс - пурнӑҫ сыхлавҫи, хӳтӗлевҫи.
Этем тупан пур ҫӗнӗлӗх те амӑш
Пехилӗ вӑл. Анне - никӗслевҫи.

Мӗн чухлӗ вӗрентни те тӑрӑшни ун
Ялан, ялан куҫ умӗнчех, умрах.
Эс: «Ыр ҫын пул, ачам,»- тени кашни кун

Хистет пит сапăр пур çынпа пулма.

Кашни ача е ӳснĕ çын - аннесĕр
Тулли телейсĕр, савăнмасть ытла.
Анне ăш-пилĕсĕр, куллисĕр нерсĕр
Çанталăкра пĕччен утан çынла.

Аннесене пĕрмай, туссем, упрасчĕ,
Кĕрекере чысласчĕ час-часах.
Ыр сăмахпа чунтан савăнтарасчĕ,
Ĕçпе ялан пулар тĕрев парсах.

Культурăпа палăрар

Шкул ачи, сан кашни утăму:
Çăвăнни, тумланни е утни,
Вĕренни, ĕçлени, калаçни-
Çыпăçуллă, хитре пултăр-и?!

Шухăшпа, ĕмĕтпе нихăçан
Никама хуйхăртма, макăртма,
Нимĕне амантма е хуçма,
Хур тума, варлама ан шутла.

Кулленех тăрăшулăх ӳстер,
Ултава, ӳркеве йăлт пĕтер,
Халăх пурăнăçне пит тишкер,
Ун культура шайне шав ӳстер.

Манăн халăх культурăлăхне
Халь тĕнче тивĕçпе пуç таять,
Ун ĕçне, утăмне, çынлăхне
Ырă тĕслĕх тесе йышăнать.

Ма тесессĕн унта - çĕнелӳ,
Пурнăçпа тан утни палăрать.

Йыхăрса малаллах çав чĕнӳ
Халăха пархатарлă тăвать.

Эс те сав ыр йăла- йĕркене,
Несĕлсен пархатарлă ăсне,
Çулленех хутшăн пур уявне,
Туйнă май несĕлсен ырлавне.

Сывлăх сун, хисепле çынсене,
Пуç таймасăр ан ирт ваттине.
Ырласам юррипе ташшине,
Ху та хуш çĕннине, пахине.

Упраса ыррине, кирлине
Çитĕнтер сад, вăрман, ларт çĕн çурт,
Çул парса йăхташсен ăслайне
Халăхпа юнашаррăн эс ут.

Несĕлсен иксĕлми вучахне
Сӳнтерме парар мар ĕмĕрне.
Чĕннĕ май ĕмĕтсен тӳпине
Чарăнми парса тăтăр хĕмне.

Юн пур органсене тăхтами
Кислород парса тăнă майлах,
Пур çынра та культура хӳми
Уçă пултăр ырришĕн анчах!

Метаграммăсем

Кĕркунне пухса кĕртеççĕ
Уй-хиртен çынсем мана,
Каçсерен мана чĕртеççĕ
Сас палли улăштарсан. (Пучах-вучах)

Эп шывра ялан ишетĕп,

Ир пулсан та, каç пулсан,
Çăкăра савса çиетĕн
Сас палли улăштарсан. (Пулă-тулă)

Ман çине савса пăхаççĕ
Пурте, вăрмана кайсан,
Манран çурт туса лартаççĕ
Сас палли улăштарсан. (Вĕрене-пĕрене)

Ёнерен те, лашаран та
Эп сăхатăп юн ансат,
Саншăн çывăх çын пулатăп
Сас палли улăштарсан. (Пăван-тăван)

Шыв -шур хĕррипеле ӳсме
Эп, тусăм, кăмăллатăп,
Пĕр сас палли улăштарсан
Эп кайăка кирлĕ пулатăп. (Хăва-йăва)

Тĕнчене капăрлататăп
Манăн вăхăт çывхарсан,
Çӳллĕ вырăн эп пулатăп
Сас палли улăштарсан. (Çу-ту)

Юхатăп эп шăнкăртатса
Ĕçсен чуну сан канĕ,
Пĕр сас палли улăштарсан
Ман тăрăх утăн канлĕ. (Çăл-çул)

Пăхса иртетĕн юратса
Ешернĕ чух мана,
Пĕр сас палли улăштарсан
Манпа çыран кăна. (Пусă-пурă)

Кĕркуннепе эп, сиплĕскер,
Чĕрес тулли пулатăп,

Пĕр сас палли улăштарсан
Эп сывлав органĕ пулатăп. (Пыл- пыр)

Çулла манран çынсем тараççĕ,
Хăраççĕ эп вараласран,
Раççей хули пулса тăратăп
Пĕр сас палли улăштарсан. (Тусан- Хусан)

Тĕреклĕ йывăç эп пулатăп
Ӳсетĕп темиçе çĕр çул,
Çĕр айĕнче йăраланатăп,
Эс сас палли çеç улăштар. (Юман- ăман)

Илемлӗх йӗрне такӑрлат

Сан яту ҫӗре ҫутатрӗ

Ҫӳлти Туррӑмӑр хӑватлӑ,
Ассенче ҫакна тытар.
Унпала таса хавхаллӑ
Ырӑ ҫын пулса пурнар.

Выльӑх евӗр пулнӑ халӑх,
Чун ҫинчен вӑл шутламан,
Таса хальлӗн пурӑнмалӑх
Ниепле ӑс тупайман.

Иртӗхсе, аскӑнланса та
Тунӑ ҫылӑх пит нумай,
Вӑрласа, улталаса та
Тискерленнӗ ҫын самай.

Пӑхӑртан та, йывӑҫран та
Мӗн кӗлетки ҫеç туман!?
ӳтсӗр, чунсӑр пӑрӑва та

Пуç çапмашкăн вăтанман.

Çӳлти Турă тăрантарнă,
Тумлантарнă этеме.
Турра мар, пĕрех тав тунă
Çын кĕлеткене темме.

Турă этеме юратнă,
Пит хĕрхеннĕ вăл ăна,
Пророксем çĕр çине янă
Этеме кĕртме тăна.

Пророксен вĕрентĕвне те,
Çук, этем шута хуман,
Хĕнеме те, вĕлерме те
Именсе вĕсем тăман.

Çылăхран ӳкĕнтересшĕн
Турă кĕтнĕ пайтахчен,
Çынсене çăлса илесшĕн
Янă ывăлне çӳлтен.

Çын пулса килет ак ывăл,
Ывăл Турă çĕр çине,
Этеме çĕклесшĕн сыввăн,
Тасатса ун çылăхне.

Чăннипех çĕре çутатрĕ,
Çӳлти Туррăм, сан яту.
Ывăл Туррăн пархатарĕ
Турĕ пурнăçа тату.

Выльăх пек çӳрен этемлĕх
Тин ăнланчĕ чăнлăха,
Чунсемпе илемленмелĕх
Тупрĕ çул малашлăха.

Заповедьсенче пур пурте
Пурăнма таса чунпа.
Ăнланса утар-ха пурте
Такăнмасăр çав çулпа.

Христос Туррăмăрăн çăлтăрĕ

Пире Турă панă йĕрке пурăнма,
Ку заповедьсем чуншăн питĕ паха.
Этемлĕхе ăслăн ялан пурăнма
Çак панă йĕрке чĕнет пек çутлăха.

Этемлĕх пĕрех туслашса çылăхпа
Вăл хунă йĕрке çинчен кайнă манса.
Чăн Турă вара çĕр çине шанăçпа
Ярать ывăлне çынсене хăтарма.

Раштав. Сивĕсем. Çĕр вите. Çакăнта
Килет Çăлакан ача евĕр пулса.
Эп пит пуç тайса манăçми хăвата
Чунпа юлас тетĕп илемлĕ, таса.

Кашни раштаврах вăл хăватлăн кунта
Килет пек тасалăх йĕрне кăтартса,
Хăй заповедьне уяса чăн çулпа
Утан çынсене ыррăн алă парса.

Вăл çутнă çак çут çăлтăра тӳпере!
Çавна ĕненсе чунпала шаннипе
Кашни раштаврах савнăç ман чĕрере.
Христос Туррăн çăлтăрĕ, эс – пирĕнпе!

Çĕн çулти асамлăх, кил!

Çĕнĕ çулăм, хĕл çитсессĕн

Эп кĕтетĕп пит сана.
Çав асамлăхпа килессĕн
Туйăнатăн эс мана.

Савăк пурнăç та, пĕлӳ те
Кĕтнĕ мĕн çамрăкранпах,
Ырă ĕç те, çитĕнӳ те
Ыйтнă эпĕ санранах.

Илĕртӳллĕ самантсемччĕ,
Пĕчĕкрех чух - уйрăмах.
Хĕл мучийĕн парнисем-çке!»-
Чăн, шутлаттăмччĕ çаплах.

Каярах ăнлантăм эпĕ
Çак йăлан пуçламăшне-
Ырă Николай аттемĕр
Пулăшса пурăннине.

Миры хулинче вăл пулнă,
Пурăннă тасан унта,
Пит тивлет ĕçĕшĕн çуннă,
Савнă ыр ĕçе чунтан.

Мулĕ çук çынна пит савнă,
Мĕскĕне те пăрахман,
Кирлине вăл вăрттăн панă,
Хăй камне, çук, палăртман.

Вăрттăн вăл нумай ыр тунă,
Йĕресрен чарса çынна,
Хутаçпах укçа та хунă,
Çăлнă инкекрен çынна.

Шур сухаллă ватă çыннăн
Ыр ĕçне çынсем манман,

Çут тивлетлĕхне пит шаннă,
Вăл нихçан асран тухман.

Ырласа çак вată çыннăн
Пархатарлă утăмне
Кĕтме тытăннă ытарлăн
Çулленех Хĕл мучине.

Парнесем хума вĕреннĕ
Çулленех чăрăш айне,
Асампа хитре сăн кĕртнĕ
Çĕнĕ çулăн уявне.

Унтанпа Çĕн çул уявĕ
Пĕтĕм çыншăн - чи кĕтни.
Çĕнĕ çулăн ялтăравĕ-
Чи пахи, чи илемли.

Яланах эс, симĕс чăрăш,
Çак асамлăха упра.
Хĕл мучи, кăçал та тăрăш:
Ун айне лартсам тупра.

Ачасем унтан тупайччăр
Кĕтнĕ хаклă парнине,
Канхветсем çисен тав туччăр
Мучие, ун хуçине.

Аслисемшĕн те, мучиçĕм,
Асамна эс кăларсам:
Çунтăр чунĕ ун ырришĕн,
Пултарулăх та парсам.

Ваттисем те пит кĕтеççĕ
Çĕн çултан çуллен çĕнни,
Аллуна тăссан - илеççĕ.

Мĕн-и? Канăçлăх тени.

Пар пурне те эс, Çĕн çулăм,
Кирлине, чун ыйтнине.
Илемлеттĕр йăлтăр кулă
Сăн-питне кашнийĕнне.

Хăватпа ĕçле пуçлаччăр
Заводсем, фабрикăсем.
Çĕр ĕçченĕсем вăй хуччăр,
Кĕрпе- тулччăр кĕлетсем.

Пĕр аварисĕр çул ирттĕр,
Хутшăнтăр çĕн чун нумай.
Çĕн вăйпа шкулсем ĕçлеччĕр,
Ăшă çилĕ вĕртĕр май.

Манăн халăх пултăр сывă,
Пултăр ăслă та ĕçчен.
Пур киревсĕрлĕх, пур хывăх
Çĕттĕр йăлт, пĕр юлмиччен.

Ырă кăмăлпа йăлт пуйтăр
Тăван халăх çак çулта,
Савăнса туйсем вăл тутăр,
Йыш хунатăрччĕ татах.

Илемлĕх йĕрне такăрлат

Çумрах таса сывлăш хăвачĕ,
Кĕтет чĕнессе яланах.
Чĕнсессĕн - сана вăл тасатĕ,
Çутатĕ сăнна та йăлтах.

Чĕнсессĕн - ыр утăм парнелĕ,
Тутарĕ сана кирлине.

Чунпа тасалса эс илемлĕх
Йĕрне такăрлат малашне.

Туррăн заповечĕсене тимлер

Ман, Христос пек, хама хур тăваканшăн:
«Туррăм, каçар ăна,»- тессĕм килет.
Çын ĕмĕрхи тамăкран хăтăласшăн
Ĕмĕт тытсан чунĕпе çĕнелет.

Çак пурнăçра тĕрĕсмарлăха хирĕç
Эп çавăнпа çĕкленместĕп вăрçа.
Чуншăн ырришĕн чăтма эпĕ тивĕç
Пур элеке, тĕрĕс мар сăмаха.

Хуйхă сĕнсе асапа тивĕçес-и?
Çитĕп чăтсан çеç Çӳлти пусăма
Ыр йĕркесен çăл куçне шав ĕçес-и,
Çут тивлетне тултарса чунăма?

Турă пире хĕрхенет вăл пурне те,
Ун ачисем-çке эпир. Çавăнпа
 Вăл çăлассишĕн пире хăй чунне те,
Çук, хĕрхенмен. Тăрăшар ăнланма.

Хур тăвиччен çынна – пурте шутлар-ха:
Ырлĕ-и Турă тăвас утăма?
Ун заповечĕсене пит тимлер-ха –
Парĕ ăс-тăн вăл тасан пурăнма.

Эс хăв чунна ыраттарнă çынсемшĕн:
«Туррăм, каçар вĕсене,»- тесе ыйт.
Туррăн чинне ан хăйсам эс илмешкĕн:
Хăв тавăрма нихăçан шут ан тыт.

Юлтăрччĕ таса сан чун

Пул эс лăпкă, пул йăваш,
Хуть кама пар ыр канаш,
Нихăçан ан чăкăлташ,
Пуринпе те пул юлташ.

Усала ан савăнтар
Кирлĕ мар ĕçсем туса,
Пур киревсĕрлĕхрен тар
Ăшă кăмăлпа пуйса.

Çук, ан иртĕх, ан алхас,
Ĕмĕрхи илемшĕн çун.
Ман тата çакна калас:
Юлтăрччĕ таса сан чун.

Ыр туни ху патнах таврăнать

Йышлă эпир çак хитре Çĕр çинче,
Сар хĕвелпе ăшăнас текенсем.
Тĕрлĕ кашниййĕ пăхсан сăнсенчен,
Пур пĕрешкеллĕх те: чĕрĕ- чунсем.

Чун ăшăпа, илемпе киленет,
Чун пĕрлĕхе, тус-йыша иленет.
Чун ырăпа пурăнма тĕмсĕлет,
Çĕр-аннерен кирлине вăл кĕтет.

Чун! Пур вăл пĕчĕкçĕ кăткăн, ӳпрен.
Чунĕ пурах шăтса тухнă калчан.
Тен, çавăнпах кашни çул пит хитрен
Йăлт улшăнать çурхи кун çывхарсан.

Йышлă эпир çак хитре çĕр çинче,
Сар хĕвелпе савăнас текенсем.

Йăлтăр! кулла вăратма вĕсенче
Эс тăрăшсан тупаятăн майсем.

Ху мĕн кĕтен çакă çут тĕнчерен,
Пар çавсене çынсене кăмăлтан.
Пур чĕр чуна эс юрат чĕререн,
Кур пур чуна Çĕр çинче хупа тан.

Кăткă йăви-и куран - ан тустар,
Ĕмĕтлĕ чун - çке унта пурăнать.
Авнă-и çил чечеке- тĕрев пар.
Пĕл: ыр туни ху патнах таврăнать.

Çул

Тăсăлать умăнта пит хитрен
Яп-якан анлă çул илĕртсе.
Аната унпа хăвăрт çитен
Утма çăмăл пирки пит вĕтсе.

Мĕн патне ху ыран çитнине
Шутламастăн туса утăмна:
Çăмăл çул çитерет вар тĕпне.
Эс кайран уншăн çыртăн шăлна.

Тепĕр çул ав иртет çывăхрах,
Йăмăх хĕрлĕ чечек ик енче.
Çул пит тикĕс, ан пăрăн анчах.
Вĕçнелле - ах, илемлĕ тĕнче!

Чунра канăç утсан çак çулпа,
Илĕртмест нимĕнле ăнтăлу.
Пурăнатăн эс лăпкă чунпа,
Çук пулсан та пачах çитĕнӳ.

Тепĕр тĕрлĕ çулпа та утма

Пултаран, çамрăк çын, паянтан.
Вăл – тумхахлă, пит йывăр чупма-
Тăрăшма сан тивет пур чунтан.

Çак сукмак хăпартать ту çине.
Иртĕхсен – улăхаймăн унта.
Çăмăлттай çынсене аллине
Вăл памасть. Пит хивре çул кунта.

Пурпĕрех, çĕнтерсе тумхаха,
Майсем пур çӳлелле хăпарма,
Пĕр канми ӳстерсе çынлăха
Çăлтăр пек аяла çутатма.

Ăнтăлу çулĕ - çак тăвăр çул,
Çитĕнӳ вăл сана пехиллет.
Канăçпа иртеймест сан кун-çул,
Пур йĕркесĕрлĕхе вăл - сивлет.

Çухатса канăçа пурнăçра
Çынсене мĕн чуль ырлăх сĕнен.
Çĕннине, кирлине шыравра
Эс тупса чунупа хĕпĕртен.

… … …

Пурнăç çулĕ пулать тĕрлĕрен:
Аната е тăва йыхăрать.
Çав çулпа утнă май çулсерен
Ăс пухсан сана халăх ырлать.

Пурнăç çулĕ! Унпа утнă май
Тĕрĕс е тĕрĕс мар утăмсем
Эс тăван - йăлт килет хăвăнтан,
Тӳрлетме кайран йывăр, пĕлсем.

Çамрăк çын, пуçпа тĕплĕн шутла,
Пултăр йывăр паян – ан хăра,

Çав çулах эс хăюллăн суйла,
Ăнăçу, ырри кĕтĕ кайран.

Чун канăçĕ тупас тесен…

Пурнăç хитре пултăр тетĕр, апла
Тăвăр хитре çывăх çын пурнăçне.
Май пур таран ыррине тумалла,
Курăн ун чух пурнăçу ыррине.

Пурнăç тату пултăр тетĕр, апла
Тăрăшăр çыннăн та ăнтăр тесе.
Май пур таран ырă ĕç тумалла,
Тупăн ун чух эс татулăх йĕрне.

Эсĕ телей-и ыйтан Турăран?
Пар чăн телей тăванна, ют çынна.
Мĕн чуль телей парнелетĕн, кайран
Таврăнĕ çавă телей ху патна.

Пултăрччĕ, тетĕн-и канăç чунра?
Пар чăн малтан канăç çывăх çынна.
Сан енчен вăл канăçпа витĕнсен
Ярĕ тин канăçлăх Турă çӳлтен.

Мăнкун уявĕ

Кашни çул мăнкун уявĕ
Çитнĕ май анне ирех
Юмахри асамçă евĕр
Вăрататчĕ те пире,

Куç хупмасăр çĕрĕпе те
Хăй çĕленĕ кĕпесем
Тăхăнма пире сĕнетчĕ -
Асăмра ялан вĕсем.

Тăраймастăп тĕлĕнмесĕр
Çавăн пек чăтăмлăхран:
Епле тӳснĕ тĕлĕрмесĕр,
Кăнтăрла та пач канман.

Кĕписем хитре пулатчĕç,
Пит яту çĕленĕрен.
Тантăшсем те ăмсанатчĕç:
«Ирттерет пур çĕвĕçрен!»

Çăмарта пухма çӳренĕ
Кăмăлтан çав ир эпир
Савăнма та ун чух пĕлнĕ,
Йăл кулла тартман эпир.

Пурнăç шав шăвать пĕр вĕçĕм,
Çулран çул çын ватăлать.
Çук, аннемĕрĕн ыр ĕçĕ
Пуçăмран нихçан тухмасть.

Канăçне пачах пĕлмесĕр
Анне ырă çеç туни-
(Эп калатăп ӳстермесĕр)
Маншăн - ĕмĕрлĕх парне.

Уявсем нумай пулсан та,
Уявран уяв - мăнкун!
Хăш-пĕрне кăштах мансан та,
Манăçмасть нихçан çав кун.

Çурхи кун пĕр сиктермесĕр
Килсе çитнĕ май эпир
Мăнкуна хатĕрленетпĕр.
Ассенче-каллех çав ир!

Кивелме пĕлмест тĕнчемĕр,
Çĕнĕ- çуркуннесерен.
Пурăн ыррăн ĕмĕр-ĕмĕр,
Телейпе вăран куллен.

Çăмарта та хĕрететпĕр,
Пĕçеретпĕр кукăльне.
Ачасем, сире кĕтетпĕр,
Хăналатпăр ирхине.

Кăнтăрла, кăшт пушансассăн,
Килĕр, кӳршĕсем, туссем,
Тăвансем, чĕнетпĕр ăшшăн-
Туллиех кĕрекесем!

Паян - мăнкун

Паян – мăнкун! Епле илемлĕн
Вылянчĕ сар хĕвел ирпе.
Вăл савăнмашкăн пире чĕннĕн
Куç хĕсрĕ, саврĕ шевлипе.

Паян – мăнкун. Чунра хаваслăх,
Кĕрет ыр туйăм чĕреме.
Сăлтавĕ пысăк савăнмалăх:
Христос çĕнтернĕ вилĕме!

Паян – мăнкун. Телей сунмашкăн
Çӳреççĕ ачасем ирех.
Кашни килтех пит тараватлăн
Параççĕ çăмарта тӳрех.

Паян – мăнкун. Кашнийĕн кăмăл
Нихçанхинчен те савăкрах.
Чун-чĕрисем пурин те çăмăл
Христос чĕрĕлнипе, паллах.!

Çак туйăма упрасчĕ пирĕн
Паян çеç мар, ялан, ялан.
Аван-çке пурте каçăн-ирĕн,
Мăнкун кăмăлĕпех тăрсан.

Хăçан - ши çитер çав тĕле?

Çын савнăçĕ пултăрччĕ сан савнăçу,
Хуйхи те ялан хумхантартăр чунна,
Сан уншăн çухалтăр чунри канăçу.
Вăл куртăр санра хăйне çывăх çынна.

-Ăна çапла кирлĕ-ха, тĕсĕ,- тесе
Хăш çын хĕпĕртет çын лексен инкеке.
Ан хур тĕслĕхе эс ун пек çынсене
Ан кĕттĕр тесен хăвна çав сĕреке.

Хăш çын вăйран кайнă пирки çул хĕрнех
Йăваннă, çук хал пулăшу та ыйтма.
Ăна асăрхаççĕ пулсан та пĕрех
Пачах чарăнмаççĕ çынсем пулăшма.

Кашни вĕренер-ха çынна шеллеме,
Нихçан чунсăрла сулар мар алсене,
Пуласчĕ-çке хатĕр ялан хĕрхенме -
Хăçан-ши çитер, тусăмсем, çав тĕле.

Кĕтет пулăшу çын. Часрах пулăшма
Тăссам ыр чунпа аллуна ун патне.
Эс мĕн пĕчĕкрен вĕрен ырă тума,
Тасан пурăнса ирттерсем кун-çулна.

Алăпа туман çурт

Христосăмăр пĕлĕт çине çĕкленсен,

Ярсан çĕр çине Хăй Таса Сывлăшне
Апостолсем пурте тăван çĕрĕнчен
Саланнă çĕр тăрăх илсе хăватне.

Вĕсем Аслă туррăн Сăмахĕ çинчен
Вĕрентнĕ пурне те хăйсен чĕлхипе,
Тĕне кĕрсен çеç чун тасалассине
Пĕлтернĕ, туйтарнă ыр тĕслĕхсемпе.

Ак Фома апостол, пĕлсе шăпине,
Кайма хатĕрленнĕ инçе çул-йĕре.
Ун Парфи çĕрне, Мадие. Индие
Кайма шăпа тухнă, ют тĕнлĕ çĕре.

Шăп çак вăхăтра çурт ăсти шыраса
Вĕсен хулине килнĕ Инди купси.
Хай Фома апостол «ăсти» хăй пулса
Çитет унпала Инди çĕрĕ çине.

Патша чăнласах ăста çын пуль ку тет,
Шанать хайскере паха çурт тăвасса.
Кермен вырăнне савăнса пĕлтерет
Тем чуль ылтăн-кĕмĕл укçа тыттарса.

Анчах та апостол илсен укçана
Патшашăн кермен çурт тума шутламасть,
Парать валеçсе ыйткалакансене,
Хăй Турă Сăмахĕ сарма тăрăшать.

Кăшт вăхăт иртсессĕн пĕри патшана:
«Кĕçех витĕнет пӳрт тăрри те сан,»- тет.
Патша савăнса партарать Фомана
Тата нумайрах ылтăнпа кĕмĕлне.

Каллех ак апостол патша керменне
Васкавлăн тума тытăнас вырăнне

Алне лекнĕ пур ылтăнне, кĕмĕлне
Парать валеçсе унти чухăнсене.

Патша, пĕлнĕ хыççăн ĕç-пуç мĕнлине,
Çак Фома апостол хăйне суйнине,
Васкавлăн кăна çын ярать ун патне,
Тӳрех тăрататать ултавçа хăй умне.

«Ăçта эс туса лартăп тенĕ кермен?!»-
Вăл тем тăвасла кăшкăрать ун çине.
«Вăл çурт кунта мар. Ăна курăн вилсен,»-
Тесе Фома лăпкăн парать хуравне.

Патша çак çынна, чунтанах тарăхса,
Хупасшăн пулать пит хăруш тĕрмене,
Анчах ĕç-пуçа урăхла çаврăнса
Çӳлти Турă пачĕ Хăй пулăшăвне.

Патшан савнă пиччĕш ӳкет чирлесе,
Райри пурнăçа вăл лекет тĕлĕкре.
Хăйне ертекен ангелпа çӳресе
Курать таса çыннăн кунти вырăнне.

«Суйла килĕшен пĕр çуртне ху валли,»-
Тет ангел ăна çак çуртсен умĕнче.
Тĕллет аллипе леш: «Ак çак - чи чапли.»
«Эх, пултăрччĕ манăн вăл,»- тет ăшĕнче.

«Суйла ыттине,»- терĕ ангел ăна,-
Ку сан валли мар, патшари пиччӳне,
Сăваплă ĕçпе тивĕç пулчĕ çакна,
Вилсен вăл вырнаçĕ çак хăйĕн çуртне.»

Кĕрсессĕн тăна пиччĕш çак тĕлĕке
Пĕлтерчĕ кайса шăллĕне хăвăртрах.
Патша ак тинех, ăнланса чăннине,

Ыйтать каçару Фомаран пуç çапсах.

Кайран, патшана пĕлтерсе тĕн çинчен,
Апостол ăна çăлăнма вĕрентет.
Чăн тĕн хăватне ăнланса йăлт илсен
Унпа килĕшсе вăл тĕне те кĕрет.

… … …

Çак çĕр çинче эпир хăнарискерсем,
Пĕр вăхăтлăх çеç пурăнатпăр кунта.
Паян е ыран, виçмине – пурпĕрех
Çитет вăхăт хăвăрт ăна хăварма.

Кунта пурăнса хатĕрлер çӳлтине.
Вăл вăхăтлăх мар, пулать ĕмĕрлĕхе.
Пĕлсе тăр çакна: мĕн тăван ыррине-
Унпа алăпа туман çурт илнине.

Мăнаçлă эп чăвашлăхпа

Чăвашлăх туртăмĕ çĕнелтĕр

Чăваш çĕршывĕн ытарми кĕтесĕ
Ман чунăма куллен ăш хум ярать.
Унта пулсан чунпа юрлатăн эсĕ.
Кун пек илем вăл çĕр çинче сайра.

Кунта тĕтреллĕ, сывлăмлă çут ирĕ,
Тĕлĕнмелле илемлĕх вăй илет.
Ăрша вылявĕпе хитре уй-хирĕ,
Вăл ал парать савса ăш çеç çиле.

Юхан шывсем пĕр раслăн, илĕртӳллĕн,
Мерчен-ахах пекех ялтăраса
Юхаççĕ пĕр канми-тăми, хĕрӳллĕн,
Çак çĕрĕн кăкăрне уçăлтарса.

Вăрманĕсем те Чăваш енĕн тулăх,
Юманлăх, хырлăх, шĕшкĕлĕх тата.
Чечексемпе тулать çаран та улăх-
Тулли илемлĕх çакă кăшăлта.

Сар кайăксем епле хитрен юрлаççĕ
Çурхи чечеклĕ сад - пахчасенче.
Ĕçчен пит халăх, çавăнпа тулаççĕ
Кĕлечĕсем кĕрхи çĕртмесенче.

Пит хăтлă çавăнпах пуль çурчĕсем те,
Ĕçченлĕх пурнăçа илемлетет.
Ир пуçăнса, çитсессĕн каçхи сĕм те,
Канма пĕлмесĕр халăх шав ĕçлет.

Çĕр пин сăмах çĕршывĕ - Чăваш енĕм,
Çĕршер пин юррисем ун, тĕррисем.
Пархатарпа çӳле çĕкленекенĕм,
Чунтан саватăп эп сана, пĕлсем.

Тĕлĕнтерен ăспа халь тĕнчене эс,
Хăюллăн çирĕп утăмсем туса.
Тивĕçлипе тăсăмусем пуç тайĕç,
Мала та кайĕç паттăрла утса.

Литература вăйлăн аталанчĕ,
Унта мĕн чухлĕ çутă çăлтăрсем.
Иванов çеç епле хитрен сас пачĕ-
Хакласçĕ «Нарспине» пур халăхсем.

Пĕр шиксĕр, уççăн янăрать чĕлхемĕр
Чĕнсе ăс-тăнăн çӳллĕ тӳпине.
Хусанкайпа Айхи сасси унта, пĕлсемĕр,
Чĕнеççĕ шав илемлĕх тĕнчине.

Ентешĕм Николаев та çĕклерĕ
Тата çӳле хисепĕн ялавне.
«Чăвашăн космонавт та пур!»-кĕрлерĕ
Тĕнче ун чух, пĕлсе ун ыр ĕçне.

Ӳнерçĕсем те пит нумай ман енĕн,
Паха чунсемшĕн пит куравĕсем,
Чăвашлăх çуталать унта илемлĕн.
Тен, тыткăнлаççĕ çавăнпа вĕсем.

Театра та халăх çӳрет йышлăн,
Артисчĕсем ăста вылянăран.
Чăваш енри пур халăх пурнать туслăн,
Савнать йышпа уявсенче чунтан.

Илемлĕн, лăпкăн пурăнма каç-ирĕн
Сан пурте пур, çакна анчах сĕнер:
Чунпа тата илемленесчĕ пирĕн,
Пурне те ыр тума хатĕрленер.

Таса чунпа тӑрсан инкек-синкекӗ
Иртейӗ тӑван ен аяккинчен.
Паян хӑратакан тем чуль синкерӗ
Пӑчланӗччӗ вӑйне те иличчен.

Çитӗнӳсем пирки пуç каçӑртмасӑр,
Пурне те тан курса, хисеплесе,
Мала утасчӗ пирӗн тӑхтамасӑр,
Хыçа юлнисене савса, чӗнсе.

Çак панӑ ырлӑхсемшӗн тӑхтамасӑр
Çӳлти Турра мухтар, чӑвашӑмсем.
Тасан, хитрен, çут шанчӑк çухатмасӑр
Ыр ӗçсемпе хӑватланар, туссем.

Раççейпе эпир вӑйлӑ

Раççӗй историйӗн çулталӑкне халалласа

Ман халӑхӑн пурнӑçӗ çӑмӑл пулман.
Ӑна асӑма халь илес килчӗ ман.
Çӗнсе умӗнчи асаппа хӗн-хурне,
Çап-çутӑ шевлеллӗ хитре ирсене,
Умри илӗртӳллӗ ӑрша вылявне,
Вӗсем юратса парнеленӗ пире.

Ман халӑхӑн пурнӑçӗ çӑмӑл пулман,
Хаяр çичӗ ют ӑна канӑç паман:
Тутар - монголсем таптани, çаратни,
Пур пек пурлӑха пӗтерни, аркатни
Тулли пурнӑçпа пурӑнма май паман,
Тӗнче илемне курма хал та юлман.

Хазар-кыпчаксем те час-час тапӑнса
Пӗтернӗ вӗсен çурт-йӗрне аркатса,
Тата илсе кайнӑ пур пек выльӑхне,
Патвар çынсем лекнӗ тӑшман тыткӑнне.

«Нимле хӳтлĕх-çăмăллăх çук - çке малта»,-
Чăваш - пăлхарсем аптăранă йăлтах.

Тăшман мăшкăлне чăтма йывăр пирки,
Урта ханĕсем пусмăрланă пирки,
Пурнас ĕмĕтне çухатман чăвашсем,
Пăлхар çĕрĕнчен тухса тарнă вĕсем.
Çук, пытарайман халăха вăрмансем-
Эпир пурнакан çĕрех çитнĕ вĕсем.

Йăла - йĕркене пăрахман несĕлсем,
Чĕлхе илемне çухатман чăвашсем.
Анчах, сĕм вăрман хӳттинче пурăнса,
Юлайнă пулсан та чĕлхе упранса,
Йăлт манăçнă ăслăлăх çулĕ вĕсен,
Пĕтейнĕ çыруллă культури майпен.

14 - мĕш ĕмĕр вĕçне пăлхарсем,
Асап авайман манăн йăх-несĕлсем,
Çавал тăрăхне, Сăр, Пăла таврашне
Килсе вырнаççан, ик çĕршыв хушшинче
Каллех тӳснĕ хурлăх, каллех мăшкăллу.
Ун пек пурнăçа тăшманна эс ан сун.

Чăваш-пăлхарсем пурнакан вырăнсем
Хусан ханлăхне кĕнĕ йывăр çулсем
Пулни курăнать хайлавсем вуласан,
Ман несĕл юрланă юрра тăнласан.
Ханпа тăрăнсем тăранма та пĕлмен,
Пĕрмай пысăк хырçă пуçтарнă вĕсем.

Хусан ханствинчен хăтăлас тĕллевпе,
Илемлĕн те лăпкăн пурнасчĕ тесе
Çĕкленĕ пăлхав чăвашсем пĕрре мар,
Анчах вăйĕсем - çке пĕр тан пулайман.
Ханпа нӳкерсем, упраса ирĕкне,

Хаяррăн пусарнă вĕсен пăлхавне.

Пулнах ун чухне те матур чăвашсем,
Пуласлăха уççăн кураканскерсем:
Çак йывăрлăхран хăтарма халăха
Пачах кирлĕ мар - çке тарма чăтлăха,
Раççей çеç пултарĕ пама хăтлăха-
Çакна ăнлантарнă тăван халăха.

Пин те пилĕк çĕр аллă пĕрмĕш çулта
Вĕсем, вырăспа пĕрлешме тĕв туса,
Тискер тăшманран хăтăласчĕ тесе
Яраççĕ хăйсем Мускава элчĕсем.
Вĕсен ыйтăвне тивĕçтернĕ патша:
Раççей хӳтлĕхне кĕç илет чăваша.

Тинех сывлăшне çавăрать несĕл ман,
Чунри шанчăкпа тытăнать пурăнма.
Ĕçлет хĕпĕртӳллĕн хитре уйсенче
Телей таппине вăйлатса чĕринче.
Туять чунĕпе: пит хитре çут тĕнче!
Пăхать сар хĕвел те халь ун тĕлĕнче.

Раççей халăхне тав сăмах çитес çук:
Нимле çичĕ ют тапăнмасть унпа чух.
Мĕнпур ĕç ăнать çакăн пек кӳршĕпе,
Чăваш халь утать çитĕнӳ çулĕпе.
Чунри хавхапа пурнăç йăлт улшăнать,
Культура ӳсет, халăх шав йышланать.

Ак пилĕк çĕр çул Раççейпе юнашар
Чăваш утăмлать тăванла, ютла мар.
Çав çул Кокеле те кăларчĕ чапа,
Мăнаçлă эпир Иван Яковлевпа.
Чĕлхе тĕнĕнчен, тав, хăтартăн, Раççей,
Чăн тĕн çулĕпе уттарни вăл - телей!

Истори страницисене уçнă май
Унта паттăрсем тĕл пулатпăр нумай.
Пĕри тепринчен ăслăрах пулнине,
Вăй кирлĕ чухне - вăйлăрах пулнине,
Эсир, çамрăксем, ăша хывăр йăлтах,
Ăспа та вăйпа çирĕпленĕр татах.

Кирлех Раççее ăсчахсем, паттăрсем.
Вăл куртăр сирте пултаруллă çынсем.
Ырра çул парас ыр йăла пур тĕнчен-
Татах хăватланĕ çĕршыв пур енчен.
Паян тăрăшни çимĕç парĕ ыран,
Тата пуç çĕклеймĕ нимле ют, тăшман.

Вăл- космос паттăрĕ

Андриян Николаев çинчен
Эп вулатăп нумай хайлавсем.
Кашнинчех, савăнса чĕререн,
Хĕпĕртетĕп: «Маттур вăл»- тесе.

Ачаллах пит патваррăн ӳсни
Тĕрĕс утăм тума пулăшать,
Пурнăçа тишкерсе вĕренни
Пултарулăх патне çул уçать.

Ыр йăли чăваш халăхăн пур:
Ватă çын пехиллет çамрăка.
Çав пилпех, тен, вăл ӳсрĕ маттур,
Çĕнтерсе мĕн пур йывăрлăха.

Шав мала ăнтăлни çĕнтерет,
Шанăçпа уттарать çамрăка.
«Космос паттăрĕ» ят вăл илет
Уçлăха икĕ хут улăхса.

Тӳпери ҫӑлтӑр евӗр хурса
Халь ӑна пӗтӗм халӑх чыслать,
Пархатарлӑ ӗҫне хакласа
Чӑваш ячӗ ҫӳле хӑпарать.

Уҫнӑ ун ячӗпе ҫӗн шкулсем
Пит мӑнаҫлӑ, хитре палӑксем.
Унӑн ячӗллӗ ҫӗн урамсем,
Парк-скверсем те кану ҫурчӗсем.

Вӑл юратнӑ Чӑваш ҫӗршывне,
Час-часах пит васканӑ унта.
Вӑл хакланӑ Тӑван ҫӗршывне,
Пытарма та вӑл ыйтнӑ унта.

Халь выртать вӑл тӑван ялӗнче,
Вил тӑприйӗ-илемлӗ ҫӗрте.
Ячӗ ун-пур тӗнче умӗнче
Хуть хӑҫан та юлать хисепре.

Тӗнчипе чапа кӑларчӗ чӑваша

Космонавтика кунне уявлама
Ҫӳлленех кӗрет халь ҫирӗп йӑлана.
Савӑнаҫҫӗ ҫакӑ кун космонавтсем-
Тӗнче уҫлӑхӗнче пулнӑ паттӑрсем.

Ентешех илетӗп, Николаева.
Вӑл чапа кӑларчӗ манӑн халӑха.
Анлӑ ҫул парса чунри хастарлӑха
Икӗ хут вӗҫме пултарчӗ уҫлӑха.

Николаев хӑпарсассӑн уҫлӑха
Ейӳ евӗр чӑваш ячӗ сарӑлать.
Пур тӗнче, пӗлес тесе ҫак халӑха,

Картта, кӗнеке алне тытать.

Андриян пиччемӗр панӑ тивлетпе
Янӑрать ҫак ят халь уҫҫӑн тӗнчипех.
Уҫнӑ, такӑрлатнӑ унӑн йӗрӗпе,
Эп шанатӑп: утӗҫ пинӗ-пинӗпе.

Мирлӗ пурнӑҫ пултӑр Ҫӗр планетӑра-
Ҫавӑншӑн вӑй хучӗ, пулчӗ космосра.
Орденпа медаль те илчӗ пит нумай,
Пултаруллӑ утӑм турӗ вӑл пӗрмай.

Кӗҫ Совет Союзӗн паттӑрӗн ятне
Икӗ хут илмешкӗн тивӗҫет ентеш.
Ман Чӑваш ҫӗршывӗ, ҫук, манмасть ӑна,
Ырӑ ӗҫӗсемшӗн тав тӑвать ӑна.

Пур мӑнаҫлӑ палӑк халь Шупашкарта,
Николаев сӑнӗ ҫуталать унта.
Татӑла пӗлмест ҫак вырӑн чечекрен,
Пуҫ тайса иртетпӗр унӑн умӗнчен.

Мухтанатӑп эп те паттӑр ентешпе
Унӑн илӗртӳллӗ, йывӑр ӗҫӗпе.
Ун пек пултаруллӑ, ӑслӑ та патвар,
Савнӑ тусӑмсемӗр, айтӑр-ха пулар.

Чӑвашла сунар-ха сывлӑх, чӑвашсем!

Чӑвашсем, сунар-и сывлӑх чӑвашла?
Чӑвашсем, ыйтар-и сывлӑх чӑвашла?
Ҫиелтен анчах ан пултӑр вӑл салам.
Ырӑ ӗҫ тума пиллетӗр вӑл салам.

«Чао», «здорово», «привет» тени, туссем,
Чӗрене ҫитмест, витмест, ӑшӑтаймасть.

Ан вӑтанӑрччӗ, чӑваш çамрӑкӗсем,
Чӑвашла сунмашкӑн сывлӑх е ыйтма.

Пуринчен йӳнни-çке - сывлӑх çеç сунни!
Çакӑнтах хушатӑп: чи хакли те вӑл!
Тӑванла чӗнни те ӑшшӑн йӑл кулни-
Çӗнӗ вӑй хушни вӑл, иксӗлми çӗн вӑй.

Чӗререн калар-ха: «Сывлӑхӑр епле?»,
«Чиперех çӳретӗн?» е «…çӳретӗр-и?»,
«Эс мӗнле пурнатӑн?» е «…çӳрен епле?»:
«Эс ӑçта каятӑн?», «Таврӑнатӑн-и?».

Тантӑшна куратӑн: «Тусӑмçӑм, салам!»,
«Ёç епле пырать сан?», «Кӗтрӗм курасса!»,
«Мӗн тери телей тӗл пулнӑшӑн сана!»,
«Шутламан та эп сана халь курасса!».

Кулленех курсассӑн хӑвӑн кӳршӳне:
«Аванах-и?» те эс, савӑнтар чунне.
Мӗн тери паха вӑл урӑх çынсене
Ырӑ ир, ыр кун е ырӑ каç сунни.

«Сывлӑх эп сунатӑп!» - ӗçтешне кала,
Эс тасан пуçла, чӑвашӑм çӗн кунна.
Ыррине сунсассӑн çынсене, тӑнла:
Турӑ ыррине çеç пиллӗ пур кунна.

Чӑвашсем, сунар-ха сывлӑх чӑвашла!
Чӑвашсем, ыйтар-ха сывлӑх чӑвашла!
Ыррӑн ӗçлеме те чыслӑн пурӑнма
Турӑ вара парӗ чӑн çулпа утма.

Çивӗт

Чи илемлӗ хӗр палли -

Çивĕт хĕр çинче пулни.
Маншăн çивĕт - чи пахи,
Чи хитри, чи илемли.

Ĕлĕкрен ял хĕрĕсем
Çивĕтленĕ çӳçсене.
Илĕртӳллĕ çивĕтсем
Тыткăнланă яшсене.

Урампа утса-чупса
Пынă май ялан хĕрсем,
Çивĕтсем, хума куçса,
Авкаланнă пит хитрен.

Ăнланар çакна, пĕлер:
Çивĕт вăл - илем, тупра.
Тĕслĕх вĕсенчен илер,
Ӳстерер çӳçе, упрар.

Çивĕтпе, хĕрсем, çӳрер

Юратса çӳçе ӳстернĕ
Ĕлĕкрен ман несĕлсем.
Вĕсене пăхма та пĕлнĕ-
Хулăн пулнă пит вĕсем.

Вăрăм çивĕт - хĕр илемĕ,
Çухатмасть нихçан хакне.
Чунăн йыхравне итленĕн
Ӳстерни вăл- хăй парне.

Çивĕтпе хĕр çум çумланă
Вăл чăрмав кӳмен хĕре.
Пит илемлĕ утă çулнă
Çивĕт явăннă хитрен.

Ярăм -ярăм кăкăр урлă
Çивĕтсем ярса хĕрсем-
Ватăсем пĕлеççĕ, курнă-
Çыхнă хĕрлĕ хăюсем.

Каçсенче ваййа - и тухнă,
Кайнă - и пасарсене,
Тырă вырнă е пуçтарнă-
Уснă хĕр хăй çивĕтне.

Асанне - кукамайсем пек
Çӳçсене çитĕнтерер.
Асанне- кукамайсем пек
Çивĕтпе, хĕрсем, çӳрер.

Чĕресенче упранĕ

Пирĕн халăх, савнă халăх
Пит упрать сăмахлăха,
Хуть хăçан такмакламалăх
Сӳтрĕлсе пĕтмест çăмха.

Улахра та, ваййра та
Шăрантарнă юрăсем,
Ĕçкĕ-çикĕпе туйра та
Такмакланă пит вĕсем.

Юмахпа та ĕмĕр туслă
Пĕлнĕ халăх пурăнма.
Миф, легенда та пит йышлă.
Ан ӳркенĕр паллашма.

Тупмалли юмахĕсем те
Илĕртеççĕ сăнлăхпа,
Ваттисен сăмахĕсем те
Вĕрентеççĕ пурăнма.

Çак паха пуянлăх пĕтмĕ,
Çук, çухалмĕ пурнăçран.
Йыхăрма та вăл пăрахмĕ
Хăй патне пит пахаран.

Çĕршывшăн, чунăм, хĕпĕрте

Ман савнă енĕм, Чăваш ен,
Эс çулсерен вăй-хал хушан,
Пире хастар пулма чĕнен,
Ялан сӳнми телей сунан.

Хушса юрламалли:
Çĕршывшăн, чунăм, хĕпĕрте!
Вăл вăйлă çакă ĕмĕрте.
Ырри, пуласлăх пирĕнте,
Пĕлсе тупар çут тивлете.

Туспа-йышпа хавхаланса
Пĕлӳ пухма епле аван.
Пулар ялан чунпа таса,
Пур çут тĕнче ун чух тăван.

Çул уçă çитĕнӳ тума,
Эс вăй паран хавхаланма.
Ырришĕн туслăн тăрăшар,
Çĕршывшăн пурте кар тăрар.

Ухсай - Çĕрпе Тӳпе юрăçи

Чăваш поэзийĕ пуян та чаплă,
Пĕлет, хаклать ăна халь пур тĕнче.
Вулатăн е итлен, тулли ăславлă
Хайлав тĕшши илет вăй чунсенче.

«Нарспи» Иванова чапа кăларчĕ
Е «Аптраман тавраш»- Хусанкая,
Е «Хурçă шанчăк» Çеçпĕле çул пачĕ,
«Кĕлпук мучи», «Тутимĕр»- Ухсая.

Çиçеççĕ илĕртӳллĕн те хиствлĕн
Поэзи тӳпинчи çут çăлтăрсем.
Ун пысăк йышĕ уççăн та сисчевлĕн
Парать ăс-тăн, савса вулар, туссем.

Çак ушкăнри пĕр çăлтăра сăнар-ха.
Тӳрех паллатпăр Яков Ухсая.
Хайлавсене чунпа вула пуçлар-ха.
Туятпăр: вăхăта яман сая!

Мĕн чуль сăвви чуна çĕклентерет-çке
Пит ăслăн пуранмашкăн вĕрентсе.
Хăш-хăш поэмисем çӳçентереççĕ
Уçса этемлĕх чăтнă хĕн-терте.

Çуралнă чухăн çемьере Ухсайăм,
Юратнă хут-кĕнекене ялан.
Чăваш юррисене итленĕ майăн
Аталанать унра сӳнми талант.

Слакпуç ачи ирех çырма пуçланă
Юман çăпанĕнчен туса чернил.
Малтан тавралăхне савса хайланă,
Сăнар пулать уй-хир ун, тăван кил.

Колхоз çамрăкĕсен шкулне çӳрерĕ
Тин чечеке ларан ĕмĕчĕпе,
Ĕпхӳ пединститутĕнче вĕренчĕ
Пĕлӳ нумай пухас тĕллевĕпе.

Муса Джалильпеле туслашрĕ çирĕп

Кайран вăл, Мускавра вĕреннĕ чух.
«Чăваш çĕршывĕ, сан патнах кĕç çитĕп,»-
Çĕршыв çинчен шутлать вăл ютра чух.

Çав шухăшпах ĕçлет «Коммунарта» та,
Вĕреннĕ майăнах тупса хевте.
Пухса ăс-пуç, кайран, Шупашкарта та
Вăл чунĕнче çĕн хунавсем чĕртет.

Мускав нумай çунатлантарнă ăслă,
Маттур чăваш каччин чун-чĕрине.
Хĕпĕртесе çырать вăл, уçă саслăн
Аса илсе ун чухнехи вăхăтсене:

«Кама кăна курмастăп эпĕ?
Пĕрре те тĕлленменччĕ тĕлĕкре.
Телейлĕ юмахри хресчен ачи пек,
Залра ларатăп эпĕ лекцире.

Ялти тăванăмсем мана пĕлсенччĕ,
Ахаль чăваш çыннин ачийĕ - эп-
Мана кунта пурин пекех хисеп»,-
Çĕн хавхапа çунатланать поэт.

Ăсна, маттурлăхна, Ухсай пиччемĕр,
Паян ялти тăванусем çеç мар,
Пĕлсе ырлаççĕ йышлă халăхсемĕр:
Мари те нимĕç, молдаван, тутар.

Пурне те килĕшет Ухсай –йыхравçă,
Тупаççĕ хуравне шыракансем.
Пурне те йыхăрать поэт -сыхлавçă:
Пулар – ха çĕршыва сыхлакансем!

Хайлавусем халь пиçсе тухнă çăкăр
Пекех сĕнеççĕ хаклама пире.

Эс пирĕншĕн - çунатлắ кăйкăр,
Чĕнетĕн çŖлелле шав çĕкленме.

Çĕр сĕткенне савса ӳсме йыхратăн,
Çĕр панă ырлăха сума сума.
Тăван çĕре, уй - хирсене хаклатăн,
Пире те вĕрентетĕн юратма.

Калатпăр чăннипех сана, пиччемĕр,
Эс - Çĕрпе Пĕлĕт юрăçи ялан.
Çакна эпир чунтан çирĕплететпĕр
Сăввусене вуланă май паян.

Ухсай, чăнах та, çĕр ĕçченĕн чапĕ.
Хĕмлентĕрччĕ çак чап халь пирĕнте.
Ухсай- чăваш çырулăхĕн мухтавĕ!
Ăна чыспа упрар чĕремĕрте!

Чĕрере манми поэт

Пирĕн чĕрере манми поэт,
Сăввисем чăн- чăн ун пируэт.
Хайлавсем вăл çырнă пит нумай.
Çав савăнтарать мана пĕрмай.

Пирĕн Ухсая юратмалла,
Пирĕн Ухсая мухтамалла,
Пирĕн Ухсая вуламалла,
Ун сăнарĕсем пек пулмалла.
Ух! Сай! Ух! Сай!
Ай, епле маттур.
Ух! Сай! Ух! Сай!
Ярăнать, ав кур.
Ух! Сай! Ух! Сай!
Пирĕншĕн телей..
Ух! Сай! Ух! Сай!

Унăн юбилей!

Ун хайлавĕсен чĕлхи пуян,
Юрă юрлать тейĕн уй, вăрман
Тарăн шухăш йĕрĕ вĕсенче,
Ыр чечек çыххийĕ кашнинче.

Вăл – Çĕрпе Тӳпен ыр юрăçи,
Пархатарлă ĕçĕн йыхравçи.
Тăрăшар Ухсай пекех пулма
Пурнăçа илемлĕнрех туйма.

Пуç таятпăр Ухсай Яккăвне

Манми поэта чысласа
Хыватпăр хитре юрăсем,
Вулатпăр чунпа савăнса
Нихçан кивелми хайлавсем.

Ухсай Яккăвне чыс тăватпăр,
Эпир, паянхи ăрусем.
Ухсай Яккăвне пуç таятпăр,
Умра унăн ыр ĕçĕсем.

Илтсем, тăван çĕрĕм- анне,
Курсам, çӳл тӳпемĕр- атте,
Юрлатпăр сан ывăлунне
Юрри – сăввине пур тĕлте.

Поэт, пултаруллăн утса,
Пире чĕннĕ паттăр пулма,
Тăван çĕршыва юратса
Ĕçчен те хастаррăн юлма.

Сăмах илемне йĕрлесе
Çыратпăр çĕн сăвă патвар.

Ыр ĕçшĕн чунпа хĕмленсе
Ухсайçăсем, çирĕп утар.

Пулнах талант Ивановра

Ман Константин Иванова,
Чăвашшăн çуннă яш çынна
Халалласа, кĕртсе сăвва
Мухтас килет уçса чуна.

Пит палăртман чăваш хăйне,
Ялан вăл пулнă шăп, чĕнмен.
Чăтса ирттернĕ тип-шарне,
Анчах чун канăçне пĕлмен.

Çунтарнă унăн чĕрине
Сăваплă ырă шухăшсем.
Пĕлӳшĕн ăнтăлан чунне
Çунатлантарнă ĕмĕтсем.

Тĕлĕнтерет тата чăнни:
Тĕне кĕртсен чун уçăлни,
Вăл сывалса тĕрекленни-
Чăн, Туррăн ырлăхĕ пулни.

Слакпуç çыранĕнче чупни,
Ял илемне сăвва хывни,
Сив çăлкуçне савса ĕçни-
Йăлт çут çанталăк пиллени.

Пӳрнех пуль çавă кун пекки
Чăвашăн ырă халăхне
Ахальтен мар пуль Кĕçтенкки
Çĕклерĕ халăхăн чапне.

Юратрĕ вăл пĕчĕкренех

Тӑмран мӑн кӗлетке тума.
Часах вара хӑй тӗллӗнех
Çапла пуçларӗ ӑс пухма.

Чӑваш поэзи никӗсне
Пултарчӗ чи малтан хывма,
Кӑларчӗ йышлӑ хайлавне
Пире халь туслӑн вулама.

Кӗç вырӑс классикӗсенне
Тупса паха ӗçӗсене
Чӑн чӑвашла, çине-çинех
Куçарчӗ, сӗнчӗ çӗн парне.

Юмахӗсем тата епле!
Чӗнеççӗ вӗççӗр ытамне,
Çӗклеççӗ чӑваша çӳле,
Савса ун чаплӑ йӑхташне.

Пит илӗртӳллӗ «Нарспине»
Çын çук та пуль вуламанни,
Ун ӑслӑ шухӑшӗсене
Чунпа туйса курайманни.

Илемлӗх мелӗ çеç унта
Тӗл пултӑм ик çӗртен ытла.
Мӗнле-ха вуланать тата!
Шӑнкӑртатса юхан шывла.

Паллах, кулянтарать пире
Сар хӗрӗн хурлӑхлӑ шӑпи:
Вӑхӑтсӑрах кӗрсе çӗре
Курма чарнать вӑл кун çути.

Апла пулсассӑн та ялан
Нарспи илемӗ чунсенче.

Асран кайми сăнарпалан
Пурнăç илемлĕ çĕр çинче.

Вĕри юнпа, хастар чунпа
Вăл курайман асаплăха.
Пурнасшăн ирĕк вăхăтпа
Вăл ĕмĕтленнĕ кăлăхах.

Ĕçчен Нарспи çап-çамрăклах
Мĕн чухлĕ тĕрĕ ăсталать,
Хавaслă, ырă чунпалан
Хăй çине ăшшăн пăхтарать.

Нарспи пекех таса чунпа,
Эх, пурăнасчĕ малалла.
Ун евĕр паттăр кăмăлпа
Уçса пырасчĕ ыр çула.

Поэма авторне пĕрмай
Калатăп тав сăмахĕ эп.
Уçать вăл куçсене нумай,
Тĕрĕслĕхе тупма хистет.

Вăл – ушкăн çăлтăртан асли,
Чи çутăрах çутаканни.
«Нарспи» поэми – чи чапли.
Пĕлсе утма хистекенни.

Тен, çавăнпах вăл халăхра
Çĕр çул иртсен те хисепре?
Пулнах талант Ивановра!
Ялан вăл юлĕ чĕрере.

Иванова халалласа
Пур палăк, уçнă урамсем.
Эпир те, ун ĕçне тăсса

Тăватпăр çĕнĕ утăмсем.

Иванов хайлавĕсен пахалăхĕ

Ман аллăмра Ивановăн хайлавĕ
Эп шухăшпа халь Силпи ялĕнче.
Ак хăлхамра çурхи ялăн янравĕ,
Чĕрĕлĕх - пур çаврапа йĕркинче.

Çак пурнăçри илĕртӳллĕ сăнсем-и,
Е тарăху вăратать хăш-пĕри,
Пурпĕр чĕнет-çке чĕп-чĕр чечек евĕр
Чăн пурнăçри пек сăнарăн чĕри.

Хăш хайлавне аллăма эп илетĕп,
Вăл тыткăнлать-çке тӳрех чунăма.
Ак эп вулатăп, çырса та илетĕп,
Кирлĕ пулаççĕ кайран ăслама.

Паллă этнопедагог Волков куçĕ
Акă мĕнле-ха курать «Нарспие»:
«Пирĕн поэзи çĕршывĕн çăлкуçĕ
Чарăнмĕ, тет вăл, тапма ĕмĕрне.

Унăн симне тутанса пăхаканĕ
Тупĕ çĕн вăй, çамрăкланĕ çĕнрен.
Авторĕн ячĕ – нихçан тĕксĕмленмĕ
Тем чухлĕ вăхăт та ĕмĕр иртсен.»

Çак шухăшпа эп каллех хĕмленетĕп,
Эп тепĕр хут «Нарспипе» юнашар.
Акă каллех çĕннине эп пĕлетĕп,
Мĕн кирлинчен пăрăнса юлас мар.

Çап-çамрăклах Иванов –тĕлĕнтермĕш
Çав пурнăçа тем пек ăслă хайлать.

Халь пурӑнсан эс мӗн ҫеҫ-ши пӗлтермӗн,
Мӗн чуль паха сӑнарсем калӑплан?

Поэмӑпа паллашса мӗн чуль критик
Сӑнарсене тӗрлӗрен хак парать.
Сӑлтавсӑрах камӑн чунӗ хӗмлентӗр?
Маҫтӑр поэт вӗсене вӑратать.

Питӗ нумай чӗлхепе вуланаҫҫӗ
Пит пахаран Иванов ҫырнисем,
Пур хайлавне тивӗҫрен хак параҫҫӗ.
Чӑн та, вӗсем – кивелми тупрасем.

Поэт тӗнчин чакми илӗртӗвӗ

Эп Константин Иванова
Питех те юрататӑп,
Туйса чунри вӑранӑва
Ун хайлавне вулатӑп.

Ҫап-ҫамрӑклах епле хитре
Вӑл сӑвӑ шӑрҫаланӑ.
Е кулӑ, тӗлӗнӳ питре –
Ай, пит ӑста хайланӑ!

Вуланӑҫем куҫ умӗпе
Хитре сӑнсем иртеҫҫӗ,
Ытарма ҫук илемӗпе
Чуна ҫӗклентереҫҫӗ.

Поэтӑн ялӗ ак, Слакпуҫ,
Ытарма ҫук илемлӗ.
Тапса тӑрать тем чуль ҫӑлкуҫ,
Шывне ӗҫме-ҫке меллӗ.

Ҫак ҫӑлкуҫсем шарла-шарла

Валаксенчен юхаççĕ,
Çак тăрăха ырла-ырла
Чун пехетне параççĕ.

Вăрманĕсем те çывăхрах,
Инçе-инçе тăсласçĕ,
Чунра поэзи-урхамах
Кĕртсе хавха параççĕ.

Улăхĕсем яш-кĕрĕме
Вăййа кĕç йыхравлаççĕ.
Çак вырăнта пит çӳреме
Ахальтен мар саваççĕ.

Тен, ăс-тăна çивĕчлетме
Вĕсем майне параççĕ,
Шухăшсене сăвва кĕртме,
Çырмашкăн пулăшаççĕ?

«Нарспи» поэма та ахаль,
Сăлтавсăр çырăнман пуль.
Кунти асамлăх панă хал,
Илемлĕх тыткăнланă.

Чăн илеме куçпа курса
Иртмен вăл виçеймесĕр,
Чун-чĕри витĕр шăратса
Хайлавсене кĕртмесĕр.

Вуланă май кашни хайлав
Чуна хумхантарать ав.
Парса çĕн ăс, сĕнӳ, ăслав
Тĕнчи яр уçăлать ав.

Вăл – Иванов чăваш тĕнчи,
Унтан тухас килмест ман.

Вăл – Иванов поэт тĕнчи,
Канми пухасчĕ ăс ман.

Шкул вĕренсе пĕтерекене

Вĕренсе тухаканăм! Паян
Эсĕ кĕтнĕ асамлă самант.
Аттестат илтĕн эс аллуна.
Астуса юл çак хаклă куна.

Малалла вĕренмешкĕн ку чух
Саншăн пултăрччĕ такăр пур çул.
Ĕмĕтсем, тумалли ĕç нумай.
Вĕртĕр çилĕ ялан сана май.

Малалла вĕренме ĕмĕтлен.
Пĕлӳре - çут пуласлăх уççи.
Ӳркенмен ăста пулнă, пĕлен.
Вĕренсе уç ăсталăх çӳпçи.

Тăван шкул, унта вĕрентекен
Ăш кĕтес туптăр сан чунунта.
Ыррине, пахине сĕнекен
Яланах пултăр-и çумăнта.

Тунипе лăпланса ан ларах,
Ырă кăмăлăн çук вĕç-хĕрри.
Пур çĕрте те кашниĕ: «Тавах!»-
Тенине илтсе таптăр чĕрӳ.

Вăрçă çулĕ çинчен эсĕ тар,
Ӳркевпе ултава çул ан пар.
Ырă кăмăлпа пуй эс татах,
Çынлăха упрама пултарах.

Эс тăван чĕлхепе калаçма

Нихăçан никампа ан вăтан.
Ху чăваш пулнипе мухтанма
Пултарсан çеç телейлĕ пулан.

Пул чĕлхе илемне саракан,
Ун хитре сăмахне упракан.
Пĕл: чăвашлăх паян- янăрать,
Пур тĕнче чăваша пуç таять.

Пул чăваш чап-сумне хушакан,
Ыр ĕçпе çӳлерех çĕклекен,
Уявра - чăвашла юрлакан,
Чăн чăваш чунĕпе пурнакан.

Çын юраттăр тесен- ху юрат.
Хисеплетĕр тесен- хисепле.
Пур çынна ыр сунса хуш çунат.
Пĕччен мар, сан йышпа вĕçмелле.

Вĕренсе тухакан! Паянтан
Эс каятăн тухса çак шкултан.
Вĕренетĕн, ĕçлен е çартан
Ыр хыпар çеç кĕтетпĕр санран.

Çамрăк паттăрсене манар мар

Аслă Аттелĕх вăрçи кĕрлевне,
Туппăн, снарядăн хаяр сассине,
Ял-хуласем çуннине - пĕтнине,
Тав Туррăма, эп курман ĕмĕрне.

Çав пит хаяр вăхăта сăнласа
Çырнă илемлĕ хайлав-и алра,
Е чĕремпе пăлханса – кулянса
Эп телекурăм пăхатăп - чунра

Вăл вăхăтри ачасен шăписем!
Пит хуйхăртаççĕ: эх, тӳснĕ вĕсем
Тем тĕрлĕ йывăрлăх çап-çамрăклах.
Çав ыр ĕçсем ассенче   юлмаллах.

Çумăр лӳшкет-и е юр кĕрчĕпе
Пĕр нăйкăшмасăр, патвар сăн- питпе
Вĕçсĕр разведкăна кайнă вĕсем,
Хушнă ĕçе пурнăçланă вĕсем.

Партизансем каяйман тĕлсене,
Çитĕннисем кĕреймен çĕрсене
Çитнĕ маттур пионер-геройсем,
Панă пĕлсе пит кирлех хыпарсем.

Хаклă чĕлхе-и тытса килмелле
Е чукун çул хăвăрт сирпĕтмелле,
Йышлă тăшман эшкерне кăнтмалла-
Паллă, унта хăюллин каймалла.

Зина Портнова çинчен вуласан
Эп чунăмпа хĕмленетĕп питех.
Эх, мĕн чуль пулнă хăюлăху сан,
Зина, халь эп мухтанатăп санпа.

Хушнă сана комитет пысăк ĕç.
Çитĕннĕ çын тăвайман пуль ăна!
Эс, хĕрача, вырнаçатăн-çке кĕç
Нимĕç эшкерĕ патнех кухньăна.

Майлă самант эс тупан шыраса,
Наркăмăшпа хăналан тăшмана.
Офицерсем, çĕре яхăн, кăнса
Выртнă. Ху тарнă тӳрех вăрмана.

Харсăр разведчицăна отрядра
Янă ялан фашистсен йăвине.
Шел, пĕринче, хушнă ĕç вĕçленсен
Вăл çакланать çав тăшман аллине.

Çук, тыткăнра шеллемеççĕ ăна,
Тем те тĕпчеççĕ, пĕлесшĕн пулса.
Çук, пионер сутăнмасть тăшмана,
Вилĕм йышнать çĕршыва юратса.

Эх, мĕн чуль пулнă ун пек çамрăксем,
Пурăнăçне ачаллах татнисем.
Ман çĕршыва чунтан савнă вĕсем,
Уншăн вилсе паттăр пулнă вĕсем.

Питĕ хăрушă ăçта- çавăнта
Пионерсем яма ыйтнă чунтан.
Пит курайман тăшмана ачасем,
Паттăр ĕç тунă çĕршывшăн вĕсем.

Паттăрсене, паянхи яш-хĕрсем,
Тытăр асра, тĕслĕх пулччăр вĕсем.
Мирлĕ ĕçре вĕсен евĕр пулса
Пурнăр, çĕршывшăн чунтан кар! тăрса.

Çĕнтерӳ çулĕпе

Ман ырă тĕллевлĕ Тăван çĕршыва
Хаяр çичĕ ют тапăнать.
Кĕç çутă, уяв тумне халăх хывать,
Салтак аттине тăхăнать.

Вун пилĕк союзлă республикăран
Кĕç пухăннă ак салтаксем.
«Кĕçех çĕнтеретпĕр – паян е ыран!»-
Тесе çĕкленеççĕ вĕсем.

Хӑюллӑн кӗреҫҫӗ вут-ҫулӑм ӑшне
Пит ҫирӗп тытса алла ал.
Ҫӗршывшӑн вӗсем хӗрхенмен пурнӑҫне,
Алра – чӗтремен хӗҫпӑшал.

Килмен-ҫке тӑшман тапӑнса ырӑпа:
Раҫҫей ҫӗрне хывнӑ вӑл куҫ,
Ун ыр халӑхне йӑлт варса тӑпрапа
Тупасшӑн телейлӗ кун-ҫул.

Анчах хӑраман пирӗн халӑх унран,
Алне ҫӗклесе парӑнман.
Вӑл пит ӑнланать: юн ӗҫен калтаран
Ан кӗт ыррине нихӑҫан.

Ҫап-ҫутӑ тӗллевлӗ те ырӑ хавха:
«Тасат ҫӗршыва тӑшманран!»-
Пӗр шӑпӑр туса йыхӑрать халӑха
Часрах тасатма ҫӑханран.

Ҫук, ҫӑмӑллӑнах килеймен Ҫӗнтерӳ
Тӑшман пит хаяр пулнӑран.
Кӗске вӑхӑтрах йӑл кулман Ҫӗнтерӳ
Ман халӑх валли аякран.

Ӑна ҫывхартса хыҫа юлнӑ мӗн чуль
Юнланнӑ сӑрт- ту та шыв-шур,
Ӑна ҫывхартса вилнӗ халӑх мӗн чуль,
Тата мӗн чуль тӳснӗ хӗн-хур.

Епле-ши пултарнӑ тылри тӑвансем
Пит йывӑр лава сӗтӗрме?
Вӑрҫа каяйман халсӑрсем, ватӑсем
Тупса вӑй канма та пӗлмен.

Тылри халăхра та хĕмленнĕ хавха:
«Çитет пурпĕрех çĕнтерӳ!
Ĕçле эс ĕçне юратса халăха,
Çĕршывшăн сан таптăр чĕрӳ».

Пĕлетпĕр эпир: çул çитмен ачасем
Ака тунă вăкăрсемпе.
Вĕсен çумĕнчех ват инке-аппасем
Ĕçленĕ кал-кал, арçын пек.

Куçа кăшт хупсан та куратăп: ват çын
Алса- нускисем ав çыхать.
Ĕçлет кунĕпе, ав çĕрле те – ĕççи!
Çапла çĕнтерӳ вăл туптать.

Тăшман пит хаяр вăл, фашист – хура юн
Мĕн чуль халăха асаплать.
Çав ирсĕр пирки, эх, мĕн чуль çамрăк чун
Кĕçех пурнăçран уйрăлать.

Миçе çамрăк мăшăр хăраххăн юлать,
Ыр ĕмĕт чăл-пар саланать.
Тата ал-урасăр салтак таврăнать,
Малта мĕн ырри вăл курать?

Анчах та хаяр вăрçăра хăй çинчен
Пĕри те вĕсем шутламан.
Çав путсĕрсене йăлт тăван çĕр çинчен
Вĕсем хăваланă, чакман.

Эпир ыр тĕллевлĕ пулни куçкĕрет,
Эпир - хӳтĕлевçĕ анчах.
Раççей çыннине, çук, ютти илĕртмест,
Юта хапсăнмасть вăл пачах.

Курнах ырă Турă ман халăх тертне,

Ун ыр тěллевне Вăл туйнах.
Паллах, пулăшса Вăл парать аллине.
Çитет Çěнтерӳ те часах.

Тěнче илемне пуçтарса Çěнтерӳ
Çут кăшăл пулса таврăнать.
Ак çитмěл çулти ытарми Çěнтерӳ
Кěçех уява йыхăрать.

Çěршыв чěришěн пынă çапăçу

Мирлě пурнăçлă Раççей çыннисене
Систермесěр тапăнать фашист-калта.
Пăрахса кěç пархатарлă ыр ěçне
Халăх вăрçă хатěрне тытать алла.

Тапăну çинчен пачах шутламанскер,
Пирěн халăх, çук, кěтмен хăрушлăха.
Ман çěршыв чапне çуллен çěклекенскер,
Пěтěм халăх ак кěрет хаяр вăрçа.

Тăшман вăйлă хатěрленнě, курăнать,
Хăпартланнă кăмăлпа пит вăркăнать.
Вăл пěр харăс питě анлăн тапăнать:
Авиацийě ун бомба кěç тăкать.

Çыннисем те питě йышлă тăшмансен,
Артиллери, самолечě, танкěсем.
Хыçа юлнă çавăнпа ял-хуласем,
Пит Мускав патне çывхарнă ирсěрсем.

Пěр кěтменлěх чăннипе шар кăтартать,
Мěн чуль йывăрлăх ума тухса тăрать.
Хěрлě Çар вăйне тăшман ватса тăкать,
Мěн чуль çын тăшман алне кěç çакланать.

Мĕн чуль техника тăшман валли ĕçлет,
Ма тесен вăл туртса илнĕ вĕсене.
Урнă çил пек, тăхтамасăр хирĕнет
Ман юратнă, ытарми Мускав çине.

Хĕрлĕ Çар ăнманлăхпа пуçне усмасть,
Май тупать çĕршыв чĕришĕн çĕкленме.
Тăшмана вăл Мускав тăрăх уттармасть,
Пурпĕрех вăй-хал тупать хӳтĕлеме.

Пĕтĕм халăх чи хĕрӳллĕ туйăмпа
Кар тăрса ак тунă паттăр утăмсем,
Каласа кăтартма çук хăюлăхпа
Çапăçать. Тăшман тӳсет çухатусем.

Хӳтĕлевçĕсем кар тăнă стена пек-
Çĕмĕреймĕн нимĕнпе таса вăя!
Юрату çак пулнă çирĕп гранит пек,
Мускава чунтан савни – кайман сая!

Хыçа юлнă тертлĕ, юнлă кĕркунне,
Сив раштав парать вăй-хал вырăссене.
Пăрахсах ак вăрçă хатĕрĕсене
Нимĕçсем тараççĕ кĕç хăйсен енне.
Иксĕлми вăйне çĕнме пултарнине
Ăнланма пултарайман хаяр тăшман.
Ун «Çил- тăвăл» ятлă планĕ пĕтнине
Çакăнти çапăçура тивет туйма.

Темиçе çĕр километр Мускавран
Тăшмана хăвалани, чарса лартни
75 çул иртсен те асăмран,
Çук, тухмасть. Ку - çĕнтерӳ çулне уçни!

Кĕç правительство Указ та кăларать,
Пысăк паттăрлăх-хăюлăхшăн мухтать.

Вăл совет çыннисене ыр ят парать:
Ик çĕр çын таран Герой пулса тăрать.

«Мускава хӳтĕленишĕн» медальсем
Çакма пӳрнĕ миллион ытла çынсен.
«Барбарос» планне тĕп тунă несĕлсем,
Тăпрăр çăмăл пултăр сирĕн ĕмĕрех.

Сирĕнпе савăнса

Марина Карягинăна халалласа

Эс, Марина Федоровна, питĕ
Ача пек чĕлхе тупма пĕлен,
Хайлаври паха сăнарсемпе те
Тыткăнлатăн та тĕлĕнтерен.

Сăнăнтан пăхсассăн эсĕ - çамрăк,
Çулсемпе - куратпăр ăсчаха:
Эс вун ултă кĕнеке кăлартăн.
Пурте вулаканшăн пит паха.

Шухăшна чылай чух - сăвăлатăн,
Прозăпа та шăрçалан анчах.
Драмăпа çырма та кăмăллатăн-
Пултару тапать çăлкуç майлах.

Пархатарлă, ырă тĕллевӳ сан
Йĕрленет кашни хайлавунтах:
Çын ĕçе юраттăр, тутăр ӳсĕм,
Ыранхи куна чунпа шанса.

Йышлăланччăр çитĕнĕвӳсем сан,
Телейпе кĕтсе ил пур куна.
Пахаран- паха хайлавусем сан
Тыткăнлаччăр яланах чуна.

Юбиляра

Алă пилĕк çул кĕç тултаратăр,
Саламлатпăр ăшă кăмăлпа.
Пурнăç çулĕпе сумпа утатăр,
Чыс-хисепе тивĕç çавăнпа.

Ывăл, хĕр эсир пăхса ӳстертĕр,
Савăнтарччăр пĕрмаях сире.
Ăшă саламсем анчах вĕçтерччĕр,
Йăл кулă çутаттăр питĕре.

Ывăнма пĕлмесĕрех ĕçлерĕр
Алă пилĕк çул тултариччен.
Тăрăшулăхпах эсир çĕнтертĕр
Йывăрлăхсене паян кунччен.

Малашне те пулăр харсăр, паттăр,
Савăнтарăр пур тăвансене.
Эс сыввишĕн чун пирĕн юрлатăр,
Шанчăклăн утса ырри патне.

Ачăрсем, мăнукăрсем сыввишĕн,
Палăрса тăнишĕн ыр ăспа
Чунпалан ялан çап-çамрăк пулăр,
Чун çĕн юрă хывтăр шанăçпа.

Ыр сунса чечек халь парнелетпĕр
Кăтартса чунтан юратнине.
Пурнăçра телей анчах сĕнетпĕр.
Çук, ан чирлĕр тетпĕр ĕмĕрне.

Патăрьел районĕ илĕртӳллĕ

Патăрьел районĕ илĕртӳллĕ
Пит капмар çуртсем хăпарнипе,

Çамрăк йывăççем ӳсеççĕ çӳллĕ
Çут çанталăка юратнипе.

Илемпе анчах эс илĕртместĕн,
Ман кӳршĕ районăм, Патăрьел,
Тараватлăхпа тĕлĕнтеретĕн
Хăвăн таврари районсене.

Авалтан тутарсемпе пит туслă
Пулнипе те сумлă ят илен,
Тутарпа пĕрле ялан пĕр саслă
Ыр ĕç тунипе хитреленен.

Патăрьел районĕ пит мухтавлă,
Пурнăçпа тан çирĕппĕн утать.
Пултаруллă çыннисем, пит чаплă,
Пĕр Айхи анчах мĕне тăрать.

«Паттăр ен» теес килет ятна та.
Паттăрла, чăнах та, туйăнан,
Ма тесен ăста çынсем авал та
Пулнă. Ак паян та чап пур сан.

Айхипе Митта Ваçлейĕ ăсĕ
Халь тĕлĕнтерет пур тĕнчене.
Кокель ăсĕпе хитрен çĕкленнĕ
Петĕр хулинчи сад решетки.

Паттăрлăх çулне паян йĕрлеççĕ
Эс ӳстернĕ сăвăç-пикесем.
Сарпие чунтан савса вулаççĕ:
Пит паха-çке ун хайлавĕсем.

Çук, юлмасть Альбина Юрату та,
Марина Карягина тата.
Вĕсене поэзипе тăван та

Пĕр чĕлхе тупни чаплăлатать.

Чăн чăваш чĕлхи хитрен янрать-ха,
Патăрьелĕм, сан ялусенче.
Чăваш чунлă яш та хĕр хунать-ха,
Пултару таппи – чĕрисенче.

Беляевăн паттăрлăхĕ

Аттелĕхĕн Аслă вăрçин
Кĕрлевĕ çулсем иртнĕ май
Янрать уççăнрах чунсенче.
Çук, çук, чарнаймасть нимле çын
Тискерлĕх çинчен шутлама:
Сӳнмест ырату чĕринче.

Ача çуралсан кăмăлтан-
Ăна пехиллеççĕ чунтан
Ялан ыр кун-çул, ăраскал.
Тăшман çĕршыва тапăнсан-
Кашниййĕ пĕр çын пек пулса
Ăна хӳтĕлесшĕн васкать.

Ун чух пил сăмахĕ ăна-
Вăл каччă-и, хĕр-и- çавах
Хăюлăх, хастарлăх парать.
Çав пил пулăшса тăшмана
Çĕнтерчĕç пуль тетĕп, чăнах:
Çынна пил телейлĕ тăвать!

… … …

Мĕн чуль паттăрсем çинчен эп
Вулатăп паха хайлавсем.
Фронтра е тылра- пурпĕрех-
Хăюлăх кăтартнă вĕсем.

Шеллетĕп хаяр вăрçăра

Пуç хунă Раççей çыннине.
Манмастпăр хăюлăхăра,
Çак пурнăç- вăл сирĕн парне.

Каласшăн эп тав сăмахне
Беляев майор ентеше.
Кăтартнăшăн паттăрлăхне
Пурнать вăл ялан чĕрере.

Çак Елчĕк районĕн каччи
Фронтра кăтартуллă пулать,
Чи йывăр участоксенче
Вут витĕр мала ыткăнать.

Ун хыççăн ытти салтаксем
Сикеççĕ тăшман еннелле.
Унран тĕслĕх илнĕскерсем,
Хăюллă, çакна пĕлмелле.

Ăспа палăрса тăнипе
Ентеш хисепе тивĕçет,
Çар службин картлашкийĕпе
Вăл шав çӳлелле çĕкленет.

Штабра çеç ларса указсем
Пани ун чунне вырнаçман.
«Ман вăрçă хирне курмаллах!»-
Тесе, вăл унтан пăрăнман.

Пĕр шиксĕр малта пынăскер
Ялан çапăçу хирĕпе,
Хăюллă, патвар офицер
Вилет паттăрла вилĕмпе.

Хăйне паттăр ят панине
Ентешĕмĕр, çук, пĕлеймен,

Вилсен çеç дивизи штабне
Пĕлтернĕ ыр ячĕ çинчен.

Полковник ятне панине
Илтме те пӳрмен ентеше:
Вилес умĕн çеç приказне
Командовани çырнине.

Мĕн чуль ыррине, кĕтнине
Курма кун çути çитеймен,
Тăван ывăлне те хĕрне
Йăл кулă тек парнелеймен.

Украинăри вилтăпри
Чечек ăшĕнче çăвĕпе.
«Çемçе кăна пултăр тăпру,»-
Сĕнет иртен çын чунĕпе.

Çак паттăр çынна ассенче
Тытатпăр эпир, ентешсем,
Ялан пурнăç çулĕ çинче
Ун тĕслĕхĕпе хĕмленсе.

Ĕçпе хĕмленен халăха
Ан чартăрччĕ вăрçă текех.
Ан юлтăр ача тăлăха,
Вăл çитĕнтĕр тĕрĕс-тĕкел.

Чăвашлăх тĕпелĕ чĕнет

Чăвашсен пит хитре юррисем,
Вăййисем, сăввисем, ташшисем.
Çак паха тупрана кăтартма
Пухăнар-и пĕрле, ачасем?

Хушса юрламалли:

Хитрен юрлама,
Сатур ташлама,
Вăййа хутшăнма,
Ăспа тавçăрма,
Хастар ачасем,
Çунат сарнисем,
Чăвашлăх тĕпелĕ сире йыхăрать.

Питĕ çепĕç чĕлхи чăвашсен,
Илĕртӳллĕ чĕлхи несĕлсен.
Çак хитре чĕлхепе калаçма
Пухăнар-и пĕрле, çамрăксем?

Хушса юрламалли:
Хитрен юрлама,
Сатур ташлама,
Вăййа хутшăнма,
Ăспа тавçăрма,
Хастар çамрăксем,
Маттур пикесем,
Чăвашлăх тĕпелĕ сире йыхăрать.

Чĕлхере пит нумай сăнлăхсем,
Ытарса калакан сăмахсем.
Çак пуян чĕлхепе тупăшма
Пухăнар-и пĕрле, чăвашсем?

Хушса юрламалли:
Хитрен юрлама,
Сатур ташлама,
Вăййа хутшăнма,
Ăспа тавçăрма,
Хастар чăвашсем,
Малти ретрисем,
Чăвашлăх тĕпелĕ сире йыхăрать.

Кĕрлетĕр çуллен чăвашсен кĕр сăри

Ман ен, Чăваш ен, пултарулăхĕпе
Халь, çук, ирттермест никама хăйĕнчен.
Пуçпа ăсласа та ĕçченлĕхĕпе
Паян палăрать вăл тĕнче шайĕнче.

Чуна хумхатаççĕ чăваш юррисем
Сăвви те кĕвви килĕшсе тăнăран,
Хитрен шăратса юрлакан юрăçсем
Унта чун-чĕре ăшшине хунăран.

Тупса çĕнĕрен тĕрлĕрен эрешсем
Паха сăн кĕртеççĕ паян тумсене.
Чăваш тумĕпе ташлакан пикесем
Аса илтереççĕ шур акăшсене.

Хитре эрешсем пӳрт ăш-чикĕсенче:
Вăл кантăк карри - и е тĕрлĕ сĕлке,
Тулли минтерсем те чечек ăшĕнче-
Епле ӳркенмен тĕрлеме вĕсене!

Хитре пит çуртсем сăнасан тул енчен
Ман халăх ĕçе юратса тунăран,
Культура шайне ӳстерсе вăл çуллен
Паха ăс-тăна çул парса пынăран.

Мĕн чухлĕ курав йĕркелеççĕ çуллен
Ӳнер ăстисем хăйсен ĕçĕсемпе,
Чăваш авалтан çак куна çитиччен
Мĕнле пурăнни çуталать вĕсемпе.

Театрсемпе музейсен залĕсен
Кашни çын валли яр уçах алăксем,
Ĕçлет Чăваш ен лайăхрах кунсерен,
Çавна туйнăçем савăкрах ман чĕрем.

Çĕршывăн чапне çӳлелле çĕклекен
Хастар, ăслă, паттăр мĕн чуль ывăл-хĕр
Ман халăхăн пулнă ялан, ĕлĕкрен,
Вĕсем шав ӳснишĕн чунтан хĕпĕртер.

Ман ен кăларан пур хаçат-журналсем,
Культурăлăха ӳстереççĕ вĕсем,
Çуллен тухакан кĕнеке-ăслайсем-
Тĕнче шайĕнчи чи паха тупрасем.

 Чăваш нимĕнле халăхпа вăрçăнмасть,
Ялан çураçу çулĕпе вăл утать.
Туспа е ютпа, çук, нихçан харкашмасть,
Чăн сапăрлăха çул парса пурăнать.

Мăн асаттесемех вĕрентнĕ пире,
Нимле хирĕçӳсĕр утма кирлине.
Çынна ыр тусан пурнăç пулĕ хитре,
Упрар çавăнпа несĕлсен йăлине.

Чăвашлăх çинчен калаçма пуçласан
Асрах авалхи вăййисем-юррисем.
Çав ăслăлăха ассенчен кăларсан
Хурланĕç, ырламĕç пире несĕлсем.

Чăвашлăх вăл - кĕвĕлĕх çăлĕн таппи
Мĕн сĕм авалтан паянхи кунччĕнех.
Упрать уявсен ахрăмне ун тӳпи,
Ун çĕрĕ хунать несĕлсен йăлипех.

Ялан ĕçлесен те чăваш ĕç çынни
Ĕç шавĕпе тан юхнă юрă кĕвви.
Туйма ăнтăлсанччĕ эсир ун чунне:
Унта хунав янă поэзи тĕвви.

Çапла, ĕç пуçланă - юрланă чăваш,
Хĕрӳ ĕç шавне те хупланă вăлах.
Ĕçне вĕçлесен те савнайнă чăваш,
Унра аптраманлăх, хаваслăх пулнах.

Йышпа ĕçлесе несĕл каннă йышпа,
Йышпа вăл ирттернĕ тем тĕрлĕ уяв,
Ăспа пурăнмашкăн пултарнă, чыспа.
Эпир вĕсене манар мар халь, уяр.

Иртет сурхури – ачасем килсерен
Çӳренĕ такмак-сăвăсем каласа.
Кашни такмакланă юри тĕрлĕрен -
Ăçтан - ши çитернĕ вĕсем ăсласа?

Çитсессĕн пит кĕтнĕ хавас çăварни
Кашни кăмăлланă хитре кĕввине.
Ах, кам - ши илемлĕ хывнах çеммине?-
Юрлассăм килет çăварни юррине.

Уянă çуллен вирĕме, сĕрене,
Такмак каласах хăваланă чире.
Мăнкун уявне те кĕрекесене
Ларса уявланă, юрланă вĕсем.

Кашни юрринех вăл сăпайлăн юрлать,
Турра тав тăвать ырлăхне панипе,
Тăванлăх çинчен кăмăлтан шăратать
Пĕрле ĕçлеме, савăнма пуррипе.

Мăнкун хыççăн кĕç акатуй çывхарать,
Мĕн чуль ыр йăла ун тулли çӳпçинче!
Тем чуль вăйăпа, шӳтсемпе палăрать,
Ман халăх поэзийĕ –чи варринче.

Çӳлти Турăран ăнăçулăх ыйтса

Вĕсем варăнтарнă çĕре вăрлăха.
Чунтан савăнса, ыр ĕçпе йăпанса
Ирттернĕ ăна таврана янратса.

Кашни юрринче - манăн халăх шăпи,
Вăл йывăрлăха çĕнтерме пултарни.
Кашни сăввинче – ыррине пит шанни,
Мал ен пурпĕрех илемпе илĕртни.

Унтан, çимĕке ирттерсен, питравччен
Хаваслă вăййа пухăнса çамрăксем
Такмак-юрăсем шăрантарнă ирччен,
Хитре сăвăсем янраттарнă вĕсем.

Кам çырнă паха, илĕртӳллĕ сăвва,
Кам хывнă юрра вĕсене тăрăшса?
Паллах, несĕл хăй, пултаруллă чăваш,
Ăсланă ăна пурнăçа юратса.

Ахаль ырламаççĕ чăваш вăййине,
Унта пултарулăх, ăс-хакăл пайтах.
Ахаль ăмсанмаççĕ хитрелĕхсене,
Унта кивелми илĕртӳлĕх пурах.

Çак вăййăн кăвайчĕ сӳнмен-ха, туссем.
Кашни çамрăках йыхăрать пухăнма.
Ăна çĕнетесчĕ-çке пирĕн, туссем,
Тытнасчĕ çĕнрен ăмăртса выляма.

Ырлатăп эп питĕ ниме йăлине
Çынна ыр туса савăнма пĕлнĕрен.
Юрласчĕ, туссем, ыр ниме юррине.
Çынна пулăшар, ыр тăвар ӳлĕмрен.

Кĕрпе туй кĕрлет-и – спектакль майлах,
Кашниййĕ вылянă унта хăй рольне.

Кашни самантах сăвăлать вăл, юрлать -
Пĕлни курăнать чăн поэзи тĕшне!

Вырми-авăнне вĕçлесен чăвашсем
Ирттернĕ каллех уявсем. Кĕр сăри
Туса йăлт пуçтарăннă йышлăн вĕсем
Унта та янранă чăвашăн юрри.

Унтан хĕр сăри йĕркеленĕ хĕрсем,
Хĕл кунĕсенче улах ларнă вĕсем.
Çăм е сӳс арланă, тĕрленĕ хĕрсем,
Ташланă, юрланă матур несĕлсем.

Çапла хĕрупраç хĕллехи каçсенче
Ларма çӳресе паллашать каччипе.
Çĕн мăшăр, тупса телейне çемйинче,
Хунанă чăвашлăх паха йăлипе.

Каллех туй кĕрленĕ, каллех çĕн илем:
Е хĕрĕн юрри, туйри халăх юрри.
Чунпа савăнса эп пурне те сĕнем:
Кĕрлетĕр çуллен чăвашсен Кĕр сăри!

Кĕрлетĕр çуллен чăвашсен Кĕр сăри,
Юрри-сăввисем те йышланчăр ялан,
Çухалтăр куçран нĕрсĕрри, сăнсăрри.
Чăваш çепĕç çемĕ янраттăр чунтан.

Чăвашлăх тымарĕ кĕрнеклĕ

Чăвашлăх пĕтет вăл тесе хăратма
Ан хăйтăр пире нимле халăх.
Чĕлхемĕн тымарĕ кĕрнеклĕ, хăртма
Мăн çул хĕрринчи курăк мар вăл.

Чĕлхен пуласси çук, пĕтет вăл теме

Ан хăйтăр пире нимле çын та.
Темле йывăра пултарать çĕнтерме
Чĕлхем манăн халь те, ыран та.

Чунтан калаçаççĕ пулсассăн яшсем,
Хитре юрăсем шăратсан сар хĕрсем,
Чĕлхе тĕрекленĕ татах, пĕлĕрсем,
Чĕлхе пуянланĕ татах, туйăрсам.

Янрать акатуй чăвашла юрăпа,
Кашни чăваша килĕшет вăл.
Иртет ĕçкĕ, туй чăвашла юрăпа,
Çулсем иртнĕ май сĕврĕлмест вăл.

Туйса чунсенче унăн ыр туртăмне
Чĕлхемĕре пит юрататпăр,
Уçатпăр яриех ун çут чаршавне,
Чунтан калаçма йыхăратпăр.

Тымарĕ татах тĕреклентĕр тесе
Ĕçченлĕхе, çук, чакармастпăр.
Чăвашлăх ялан тĕслĕх пултăр тесе
Чапне ӳстерме тăрăшатпăр.

Афган вăрçи кӳнĕ куççуль

Чăваш çĕрĕнчи савнă халăх
Ĕçпе пиçĕхсе пурăнать.
Ырришĕн яри уçă алăк –
Ялан ыр ĕçпе палăрать.

Ун ывăлĕ-хĕрĕ те туслăн
Пĕлет пурнăçа туптама.
Курмасть никама та вăл юттăн,
Пурне теваскать пулăшма.

Чӗнсессӗн ҫӗршыв – тытма хатӗр
Маттур ывӑл-хӗр хӗҫ-пӑшал.
Чунне ҫичӗ ют –и пӑлхатӗ?
Вӑл улӑштармасть шухӑша.

Ҫӗршыв чӗннипе мӗн чуль каччӑ
Ҫул тытрӗ Афган вӑрҫине.
Кашни чӗринче пытаратчӗ
Ҫут ӗмӗт – телей кайӑкне.

Афган халӑхне пулӑшмашкӑн,
Ун ирӗклӗхне тавӑрма,
Малашлӑхне ҫутӑ тӑвасшӑн
Пултарчӗҫ патвар ҫапӑҫма.

Анчах ӗмӗте кӗртеймерӗҫ
Телейлӗ, хитре пурнӑҫа,
Хӑйсен юнӗпе хӗретейрӗҫ
Афган сӑрт-туне ҫапӑҫса.

Ҫак кӳршӗ ҫӗршывшӑн кӗрешрӗҫ
Чӑвашӑн маттур каччисем.
Юхтарчӗҫ юнне, выртса юлчӗҫ
Вун тӑхӑр ҫулти каччӑсем.

Сахал-и салтак куҫне хупрӗ
Унта тӑхӑр ҫул хушшинче?!
Мӗн чухлӗ куҫҫуль юхрӗ, юхрӗ
Вӗсемшӗн ҫунса килсенче.

Анчах та манмасть тӑван халӑх
Пуҫ хунӑ ҫав каччӑсене.
Кашнин чӗринчех пурӑнмалӑх
Хӑварчӗҫ вӗсем ыр ӗҫне.

Хӑринччӗ-ҫке вӑрҫӑн тымарӗ,

Савар тĕнчери пĕрлĕхе.
Умра – паттăрсен ыр сăнарĕ!
Çутатĕ вăл ĕмĕрлĕхе!

Пурин те пирĕн пĕр тĕнче

Чăваш-и эс е вырăс-и –
Пурин те пирĕн пĕр тĕнче.
Пĕр çут хĕвелĕн кашни ир
Ыр пайăркийĕ – сăнсенче.

Тутарăн е ирçен юрри –
Савса итлетпĕр вĕсене.
Пур халăхри мĕн пур ырри
Шав ăшăтать-çке чунсене.

Йăли-йĕрки е тĕн кашнин
Пĕр евĕр мар та, пурпĕрех
Пĕрне-пĕри сума суни
Пур халăха пĕрлештерет.

Пур халăха пĕрлештерет,
Пит туслă пурăнма хистет.
Нуша çитсен, тăшман хĕссен
Тăшмана хирĕç кĕрешет.

Калатăп халь эп çирĕпех
Раççей ялан ма вăйлине:
Ун халăхĕ çĕршыв çинчен
Чи-чи малтан шутланипе.

Çĕршывшăн хурлăх çывхарсан,
Хаяр тăшман-и тапăнсан
Пур ĕçсене те хăварса
Çĕршывшăн кайнă вăл вăрçа.

Ертӳçисем те ăсларан,
Çĕршывшăн халăх çуннăран
Хур курнă яланах тăшман.
Çаплах вăл пултăрччĕ ялан!

Чăвашсен этнопедагогĕ

Геннадий Никандрович Волков тесен
Ума тухать чаплă, хисеплĕ ентеш.
Тем чухлĕ паха, тĕлĕнтермĕш ĕçсем
Çырни парнелерĕ ăна чыс-хисеп.

Хресчен çемйинче çуралса ӳснĕскер,
Юратнă ĕçе пĕчĕкрен, çамрăкран.
Сăпайлăх, сипетлĕх мĕнне пĕлнĕскер,
Ăсне шав туптанă хастар пулнăран.

Сăнать пит савса вăл тăван халăха,
Ун пур ыр йăли-йĕркине тишкерет.
Çав пĕтĕмлетӳ пурнăçра пит паха,
Пурне те пĕлсе пурăнма вăл хистет.

Ача çитĕнтернĕ çĕрти утăмсем –
Вăл пил е ылхан – вырнаçуллă йăлтах.
Ятлав е ырлав, е паха сĕнӳсем –
Тупма пулăшать çынлăха вăл малта.

Юмах-халапсем çырса вĕрентекен
Асра тытнă халăх йăли-йĕркине,
Вун-вун ăрури пин-пин çын ăс-тăнне
Кĕртет пултаруллăн вăл хăй хайлавне.

Епле тарăн шухăш кашни юмахрах,
Вулас та вулас килет вĕçĕмсĕрех.
Ман халăх ăс-тăнĕ кашни калаврах –
Пурне те сĕнет **çын** пулма ĕмĕрех.

Питех пархатарлă доклад-лекцисем
Тăван халăх ăсĕн паха пуххисем.
Çут тĕкĕр пекех ялтраса тăнăçем
Ăса вĕрентеççĕ кашнийĕ вĕсем.

Ман халăх вĕрентĕвĕн чăн тымарне
Вăл пачĕ тупса çитĕнен ăрăва.
Ман несĕл ĕçне, ĕмĕтне, тĕллевне
Çутатрĕ, çитерчĕ нумай çĕршыва.

Çапла, ун ăсне хамăр халăх çеç мар,
Илтсе пуç таять нумай халăх паян.
Ман халăхăн ăслăлăхне йышăнман
Нимле халăха та ăсчах тĕл пулман.

Чĕнеççĕ ăна вĕрентӳ пахаран,
Ытти çĕршывра та сарма пĕлĕвне.
Хăй савнă ĕçне чун ăшши панăран
Вăл тивĕç пулать халăхсен хисепне.

Паха вĕрентӳллĕ ĕçсем хайласа
Пине яхăн вăл кĕнеке кăларать.
Чăваш çыннин ăслăлăхне хакласа
Халь темĕн чуль халăх ырлать, йышăнать.

Ман халăх ăста педагог пулнипе
Вăл çитĕнтерет пархатарлă çынсем.
Çак ăс пурнăçра пит кирлех пулнипе
Ăна ал параççĕ ытти халăхсем.

Чăваш этнопедагогпа мухтанать,
Чи вăйлă вĕрентекен - халăх, туять,
Чăваш Волкова ыр ятпа асăнать,
Ăсчах сĕнĕвне анлă çул вăл парать.

Чăваш çыннин ăслăлăхне, пĕлĕвне
Çĕклерĕ яланлăх вăл çӳллĕ шая.
«Юратăр!»- хистерĕ савма чĕлхене.
Ман халăх ăна тивĕçпе пуç таять.

Елчĕксен мухтавлă ывăлĕ

Мухтавлă, Елчĕк ен, сан ывăлу.
Вăл - тĕнчипе паха тĕпчевçĕ.
Ăна пула çуталчĕ кун-çулу,
Ятна – таçта та асилеççĕ.

Геннадий Волков. Çак ятра çĕнни,
Ырри, тĕлĕнмелли те йышлă.
Республикăн хисеплĕ ĕç çынни -
Çĕклерĕ çак ята вăл чыслăн.

Профессор вăл, çыравçă та ăсчах;
Каламалли тухать çине-çинех.
Хутĕлеме пултарнă пит часах
Çутĕç наукисен кандидатне.

Çак академик паллă тĕнчипе.
Ун ĕçĕсем - паха тупра –çке!
Мухтатăп эп çеç мар, Раççейĕпе
Ăс-хакăлне сума сăваççĕ.

Нумай çĕрте ĕçленĕ май хăйне
Ыр ят çĕнсе илме пултарнă.
Çич çĕре яхăн ăслăлăх ĕçне
Çырса пичетлесе кăларнă.

Кĕç педагогика наукинче
Пач çĕнĕ ен вăл йĕркеленĕ.
Тĕп никĕсĕ – ман халăх тĕшшинче.
Унран илсе йăлт халăхах валеçнĕ.

Чăн, этнопедагог çак енĕпе
Тăвайнă çитĕнӳ - пит пысăк!
Чăваш ăс-тăнĕпе, йăлисемпе
Паллашаканшăн пурте – кăсăк.

Висеймĕн пултарулăх тӳпине-
Пит ăслă пулнă академик!
Халь, уçнă май ун çӳпçине,
Ун ăс-тăнне вышкайсăр тем-и?

Ушинский ячĕпе хисепленсе
Тăрать пĕр премийĕ ăсчахăн.
Германин аслă шкулĕ те пĕлсе
Хисеплĕ доктор ятне панă.

Ун амăшне те пит ырламалла,
Альтук аппан нумай ыр енĕ.
Пит ăслă, меллĕ, çын çинче – çынла,
Килте – «хĕвел пулса çӳренĕ».

Хăйне пĕлсе тытни, ăс-тăн пани –
Йăлт çамрăк ачара туптаннă.
Тата хăй халăх йăлине савни
Ăсчах чунне мĕн ĕмĕрлĕх вырнаçнă.

Хаклать тивĕçлĕрен ачи ăна:
«Анне пур чух эпир тĕреклĕ,
Аннесĕр çутатмасть хĕвел чуна.
Аннепе çеç чĕре – хĕвеллĕ.»

Ăсчахăн пултарулăх çӳпçине
Вăл çĕклемпех   ырри   тултарнă.
Тен, чăвашсен ыр йăлине, ăсне
Тĕнче çине ăна пулах кăларнă?

Юмахсенче, ытти хайлавсенче
Шав хӑйне евӗрлӗх куратӑп.
Кашни йӗрпех чӑвашлӑх тӗнчинче
Сисмесӗрех ҫӗн ӑс пухатӑп.

Ӑсчах кӗнекине алла илме
Эп, шкул ачи, сана сӗнетӗп.
Чӑваш ӑслӑлӑхне нумай пӗлме
Кӗҫ тытанӑн, ӑна пӗлетӗп.

Ҫак пултаруллӑ ҫын сӑнарӗпе
Мухтан та хӗпӗрте, ил тӗслӗх.
Ыр утӑмсем тума ӗмӗрӗпе
Сана вӑл йыхӑртӑр халь, ӳлӗм.

Илĕртме пăрахмасть тăван енĕм

Тăван енри çут çанталăк илемĕ

Тăван тавралăх ман илемлĕ
Хĕлле, çулла-и - хуть хăçан.
Тул çутăлать, çăра тĕтреллĕ
Ир тыткăнлать чуна ялан.

Çитсен çут кун тавралăх ăшшăн
Сирет чĕнтерлĕ чаршавне.
Лăпка пуçлать ăш çил ачашшăн
Ман тăрăхри чечексене.

Эс, çут çанталăк, пит пуян-çке!
Мĕн çеç кĕртместĕн ытамна!
Шыву тăп-тăрă, илĕртет-çке
Куллен кĕрсе чăмпăлтатма.

Вăрманусем те сан мăнаçлă,
Тем тĕрлĕ йывăç ӳстерен.
Юрлать сар кайăк уçă саслăн-
Санах мухтать чĕлхи, сисен.

Уй-хирӳсем тырпуллă, тулăх-
Ял ĕçченне савăнтаран.
Хитре чечеклĕ анлă улăх,
Кăмпи-çырли те - «мăй таран».

Çулла, ăш çумăр çунă хыççăн
Курнать çич тĕслĕ асамат.
Чупсан та ун кĕперĕ хыççăн
Каçса кайма пулмасть ансат.

Ăçтан тупса эс пĕтеретĕн,
Ман çут çанталăкăм, ыр тĕс?
Вĕсен шутне те пĕлейместĕн-
Пит илĕртет кашни кĕтес.

Кĕрхи паркра хуллен утатăп.
Чун çĕкленет: хитре кунта!
Сап-сарă çулçă пуçтаратăп,
Хĕрли, ав кĕренни тата.

Çук, ахаль мар пуль ылтăн теççĕ
Çак кĕркуннен пуçламăшне.
Хуçаланать-çке ылтăн тĕслĕ
Тум тăхăнса вăрман, ĕшне.

Хĕлле те илĕртет ман енĕм
Шап-шурă шупăр тăхăнса.
Ман йĕлтĕрпе килет вĕçессĕм
Шур тумлă уй-хире тухса.

Нихçанхинчен те илĕртӳллĕ
Тăван тавралĕх çуркунне.
Сип-симĕс курăк, сад - чечеклĕ-
Ытараймастăн илемне.

Çак ырлăха ялан курасчĕ-
Упрасчĕ, хутшăнтăр илем.
Ман, тăван ен, санпа савнасчĕ
Ялпа, йышпа пĕрле çуллен.

Чĕрĕлĕх вăй илет

Çуркунне çывхарса килнĕ май
Шур юртан тасалсан çарансем,
Сар хĕвел ăшшăнрах хĕртнĕ май
Улшăну кĕтет манăн чĕрем.

Кулленех куç - уйра та хирте,
Тунсăхланă тĕсе вăл шырать.
Шав сăнать вăл каçпа та ирпе.

«Симĕслен, уй, çаран!»- йыхăрать.

Акă чĕрĕлĕх кĕç вăй илет,
Ешĕл симĕс тĕспе вăл витет
Ыйхăпа вăранан çарана,
Тĕссĕр ларнă ката-вăрмана.

Çак хитре улшăну чунсене
Хĕпĕртӳ хумĕпе çĕнетет,
Ыр ĕçпе савăнса кунсене
Ирттерме вăл пурне те чĕнет.

Чĕрĕлĕвĕн шăнкăравĕ

Çуркунне ытамĕнче çанталăк,
Шартарать куçа хĕвел пăхса.
Чĕрĕлӳ валли яр уçă алăк,
Савăнать чĕре çакна туйса.

Хуралса ураланать уй-хирĕ
Хĕлĕн ыйхинчен йăлт вăранса.
Юрсăр тĕлсенчен хитре тăрийĕ
Пăр! çеç çĕкленет ав савăнса.

Унăн юрринче - хаваслăх шавĕ,
Пурăнăç вăранăвĕн кĕвви.
Чĕрĕлĕвĕн ырă шăнкăравĕ,
Янăра, вăрантăр ун тĕвви.

Çут тĕнче хаваслăн улăштартăр
Хăй тумне, хĕр пек хитрелетсе.
Пăр çине ларса чир-чĕрĕ тартăр,
Сывлăхпа çуталтăрччĕç сăнсем.

Çурхи кун йыхравçисем

Çурхи кун çывхарнине туйса
Кăчкă йывăçĕ хавхаланса

Чăн малтан вăранчĕ ыйхăран.
Кун пек чух епле чăтса тăран!

Туйтарса, тен, хăй юратнине,
Сар хĕвел хĕрӳ пайăркине
Ячĕ тейĕн ун çине малтан:
«Савнă кăчăкăм, часрах вăран».

Кăчăкă хастарлăхпа тулса,
Сар хĕвел шевлишĕн савăнса
Сирчĕ ыйхине хитрен кăна,
Юсанма пуçларĕ пĕр кана.

Çуркуннен хитре кун çутине,
Чăн пĕрремĕш пайăркисене
Кăтартма кăларчĕ тĕнчене
Хăйĕн çăмламас кăчкисене.

Хитрелетрĕ тĕрлĕ тĕссемпе:
Сарă, хăмăр, симĕссисемпе
Харсăр кăчăкă пепкисене
Тĕлĕрме хăймасăр каçхине.

Çуркунне çитни çинчен, чăнах,
Тĕнчене пĕлтерчĕ кăчăках.
Паттăррăн вăй илчĕç кăчкăсем-
Чĕрĕлен кунсен йыхравçисем.

Çур аки те çитрĕ

Çур аки те çитрĕ ман ене,
Уй-хире чĕнсе ял ĕçченне.
Хăвăртрах тĕш-тырă вăррине
Варăнтармалла халь çĕр çине.

Халь уй-хир пĕр пысăк çурт майлах,

Ĕçĕн шавĕ кăмăла çĕклет.
Йышлă ял ĕçченĕ халь, паллах,
Хавхаланупа, чунтан ĕçлет.

Хăвăртлăх, пахалăх чăн малта
Пулнине яш-кĕрĕм ăнланать,
Çавăнпа хаваслăн, кăмăлтан
Васкаса ĕç шавĕ пуçланать.

Пĕр çын пек, пĕр шăпăр пек пулса
Халăх ĕçлеме пултарнинче
Несĕллĕхĕн ăсĕ курăнса
Çунатлантарать чĕресене.

Ма тесен чăвашлăх авалах
Палăрнă ĕçченлĕхпе çеç мар:
Хăй ĕçне пĕлсе туни, паллах,
Ун чысне çĕкленĕ. Манар мар!

Кӳршĕ халăхсем – мари, мордва,
Тӳпетейлĕ шур сухал-тутар
Акана тухмашкăн ăмăртман,
Чăвашра курса паха сăнар.

Пĕлнĕрен чăвашăн ăс-тăнне,
Кĕтнĕ акана вăл тухасса.
Хакласа ман несĕл ăс-мелне,
Вăл тухсан тин тавăрнă чавса.

Несĕлсен паха ĕç опытне
Яланах тытасчĕ тĕслĕхре.
Юратса пăхсан çĕрне, шывне
Çитĕ ырлăх ĕмĕр-ĕмĕре.

Çурхи шав

Шăпăртатса, кĕрлесе

Килчĕ акă çуркунне,
Пĕтĕм тĕнче илемне
Илсе килчĕ ман ене.

Сар хĕвел тăрăшнăран
Ирĕлет юр васкаса,
Йăви питĕ лайăхран
Юрлать кайăк савăнса.

Вĕçен кайăк сассипе
Илемленчĕç халь садсем.
Ачасем шавланипе
Хитреленчĕç урамсем.

Юратса кĕтетĕп

Эп çурхи куна ялан
Юратса кĕтетĕп.
Çĕнелет тĕнчеçĕм ман
Ун чухне, пĕлетĕп.

Хуп-хура тăпра çинче
Калчаланĕ тырă,
Ешерен турат çинче
Юрлĕ кайăк юрă.

Ытарма çук сад-пахча-
Шур чечек чаршавĕ.
Тухмăттăм унтан пачах-
Илĕртет ун шавĕ.

Çав шавра - чечек чĕлхи,
 Пăшăл-пăшăл çулçă,
Çуркуннен çемçе чĕлхи,
Пур ырра - çул уçă.

Чĕрĕл, чĕрĕл, çут тĕнчем,
Чечеклен, ман енĕм.
Илемне татах чĕртем,
Пул ялан эс селĕм.

Ӳстересчĕ çĕн садсем,
Йывăçсем ешерччĕр,
Илемпе чун-чĕресем
Яланах киленччĕр.

Черетлĕ илем

Ак тепĕр хитре çуркунне
Пуçларĕ килме ман ене,
Тавралăх шап-шурă тумне
Йăлт хывнă паян ирхине.

Çурхи кайăксен юрринче
Мĕн чуль савнăçпа хĕпĕртӳ.
Çурхи шыв-шурсен юххинче –
Черетлĕ илем, чĕрĕлӳ.

Чĕнет кăмăлтан ытамне
Çурхи сад-пахча, хăй патне.
Çĕклет пур чĕр чунăн чунне
Черетлĕ хитре çуркунне.

Пурăнăç вăранăвĕн кĕвви

Çуркунне ытамĕнче çанталăк,
Шартарать куçа хĕвел пăхса.
Чĕрĕлӳ валли яр уçă алăк,
Савăнать чĕре çакна туйса.

Хуралса ураланать уй-хирĕ
Хĕлĕн ыйхинчен йăлт вăранса.

Юрсăр тĕлсенчен хитре тăриййĕ
Пăр! çеç çĕкленет ав савăнса.

Унăн юрринче - хаваслăх шавĕ,
Пурăнăç вăранăвĕн кĕвви.
Чĕрĕлĕвĕн ырă шăнкăравĕ,
Янăра, вăрантăр ун тĕвви.

Çут тĕнче хаваслăн улăштартăр
Хăй тумне, хĕр пек хитрелетсе.
Пăр çине ларса чир-чĕрĕ тартăр,
Сывлăхпа çуталтăрччĕç сăнсем.

Ак çитрĕ ăшă çуркунне

Килсе шаккарĕ кантăкран
Илемлĕ, çутă çуркунне.
Кĕтсе эп кайнăччĕ халтан
Асамлă вăхăт черетне.

Ак çитрĕ ырă çуркунне,
Ăсатрĕ хĕл сиввисене.
Хĕвел сăн кĕртрĕ таврана-
Пит юрататăп эп сана.

Кĕç килĕç акă шăнкăрчсем,
Савса кăларĕç чĕпĕсем.
Хăйсен илемлĕ юррипе
Пире тав тăвĕç чăннипе.

Тавралăха ыр шăрш сарса,
Ем-ешĕл симĕс тĕс хушса
Пур йывăç чĕререн савнать,
Чуна хавхалану парать.

Урампала шăнкăртатса

Юхаççĕ шыв юххийĕсем,
Киммисене ăмăрттарса
Чупаççĕ çамрăк ачасем.

Юр сиккипе пĕтет халь ак,
Хĕвелĕ хĕрттĕр-ха пăртак,
Кайма та пуçлĕ хытă пăр,
Çывăхĕнче эс пит ан тăр.

Кунран-кунах пăр хуралать,
Тавралăх юрă шăрататать,
Кашни самантшăн савăнать,
Çуркуннене вăл тав тăвать.

Çурхи çĕнĕлĕхсем

Çурхи кунсем вăй илсе пыраççĕ,
Ман умра - хитре çу кунĕсем.
Юрăпа чуна савăнтараççĕ
Вĕçсе килнĕ юрăç кайăксем.

Тăрăшса йăва тума пуçларĕç
Ывăнма пĕлмесĕр кураксем.
Йăвапа йăмра пит хитреленчĕ.
Савăнчĕ тупса вăл çĕн кил-йыш.

Йывăççем хитре тум тăхăнаççĕ,
Симĕс тĕс кӳреççĕ ялăма.
Çак çĕнĕлĕхсем ĕнтĕ уçаççĕ
Чĕремри илемлĕ туйăма.

Тĕлĕнтермĕш тĕнче

Сар хĕвел çутипе,
Ун çурхи ăшшипе
Тĕлĕнтермĕш тĕнче улшăнать.

Çак хитрелĕх çинчен,
Илĕртӳлĕх çинчен
Чун-чĕрем çĕнĕ сăвă хывать.

Чечеке, курăка,
Пур тĕмпе йывăçа
Хускатать çак асамçă патак,
Сĕртĕнет, вăратать,
Пит хитре тум парать,
Пурнăçпа савăнма кăларать.

Шăвакан, ишекен,
Утакан, вĕçекен
Пур чĕр чун çĕнĕрен вăй илет,
Куçсене яр! уçса,
Тав туса асамçа
Çулленхи хăй ĕçне пикенет.

Сывлăмпа, тĕтрепе,
Çумăрпа, хĕвелпе
Илемленчĕ каллех çут тĕнче.
Сап-сарри, симĕсси,
Шуррипе хĕп-хĕрли -
Пĕтĕм тĕс пур ун чĕнтĕрĕнче.

Тыткăнлать чунăма,
Илĕртет куçăма
Ешĕлленнĕ вĕр-çĕнĕ уй-хир.
Ун çинче выляма,
Савăнса шуйхашма
Ав ăрша та хускалнă пит ир.

Тав сăмахĕ çитмест,
Тайма пуç та çитмест
Сан валли, çут тĕнчеçĕм-ăсчах.
Ан çухал нихăçан,

Ыр кăтарт пур чунтан
Пĕтĕм чĕрĕ чуна яланах.

Çамрăк вăрман юрри

Çут çанталăк тусне - «Прогресс» колхоз ертӳçин çумĕ пулса ĕçленĕ, Ленин орден кавалерне, Чăваш АССР ял хуçалăхĕн тава тивĕçлĕ ĕçченне Петр Варсонофьевич Миллина (1930-1996) асăнса

Юхать Пăла шывĕ,
Ман ял чĕрĕ-сывă
Çӳрет ун хĕрне кулленех.
Тем пысăкăш улăх,
Кунта çĕрĕ - тулăх,
Анчах вăл выртать ахалех.

Тен, хăшĕ курмасть те,
Пуçпа шутламасть те
Çак усăсăр лаптăк пирки,
Анчах канăçне те
Манса каç та, ир те
Шутлать пĕр ентеш кун пирки:

«Лартсан хунав йывăç
Чĕртме, паллах, йывăр,
Çӳрет выльăх-чĕрлĕх пĕрмай.
Ял-йыш ырласассăн,
Хӳме те тытсассăн
Хунаймĕ-ши çамрăк вăрман?»

Ак Петя пиччемĕр
Ĕçе кӳлĕнмесĕр
Юлмарĕ. Тупать юлташсем.
«Ку шухăш сан ăслă
Тата пархатарлă,»-

Параççĕ тӳрех хак вĕсем.

Кĕç Аслă Аттелĕх
Вăрçи пĕтни хĕрĕх
Çул çитрĕ те, ун ячĕпе
Пăла хĕрне йывăç:
Çăка, хурăн, ăвăс-
Шутларĕç лартма ялĕпе.

Ак палăртнă кунĕ
Çитсен, чăн та, кӳнĕ
Асамлă парне улăха.
Ял-йыш хăпса каçнă,
Тем чуль йывăç лартнă.
Мĕнех калăн. Тав халăха!

Çук, Петя пиччемĕр
Кунпа лăпланмарĕ,
Пуçра çĕнĕ план вăй илет.
Хитре йывăç речĕ
Çумне шыв турачĕ
Пăла хĕрринчен вăл кĕртет.

Карта тытнипе те,
Сапса тăнипе те
Вăй илчĕ, шав ӳсрĕ хунав.
Шур хурăн кăтри те,
Çупкам пилешсем те
Чуна илĕртеççĕ халь ав.

Çурхи кун çитсессĕн
Хитре кайăксенĕн
Сасси ян кая пуçласан,
Эх, Петя пиччемĕр,
Паркра вăл, атьсемĕр.
«Тата мĕн шутлать пуçу сан?»

«Паркри кӳлӗ тарӑн,
Çурса, тӑвӗ вар вӑл
Çулне пӳлмесен хальтерех.
Хӑва тӗм лартсассӑн,
Хӑви сарӑлсассӑн
Çӗре упраса хӑварех.»

Çурхи шыв-шур хыççӑн
Ача-пӑча йышлӑн
Хӑварчӗç лартса хунавсем.
Вырнаçрӗç пит меллӗн,
Хунарӗç илемлӗн
Çап-çамрӑк хитре хӑвасем.

Илем тыткӑнлать вӑл,
Чӗнет, йыхӑрать вӑл.
Çакна асӑрхать кашниех.
Çулла çӑвӗпех халь
Çӳрет парка халӑх,
Итлет кайӑксен юррине.

Ирех пулӑçсем те
Хӑва хушшинче тем
Шыранӑн тухаççӗ ларса.
Лекет иккен пулӑ,
Питре çиçет кулӑ
Чунра хӗпӗртӳ вӑратса.

Часах сар хӗвелӗ
Хӗртсен парк тӗпелӗ
Пуçлать шавлама урӑхла.
Ача-пӑча туслӑн
Шыва кӗрсе йышлӑн
Кунта савӑнать кӑнтӑрла.

Хитре йывăççем те,
Е «Миллин кӳлли» те
(Ятне çапла панă савса)
Вĕçен кайăксем те,
Ӳсен чечексем те
Асамлăх параççĕ парка.

Халь çук-çке пиччемĕр,
Анчах та пĕлетпĕр:
Ун ĕçĕ юлать халăхра.
Ун пек пултаруллă,
Ĕçчен, тăрăшуллă
Яшсем, парăрсам сассăра.

Тавралăх ешерĕ,
Çуллен илемленĕ
Ун пек çынсемпе юнашар.
Вара çут çанталăк
Тавпа уçĕ алăк,
Сĕнсе ыр кун-çул, пархатар.

Çуллахи ир ытамĕнче

Утатăп ирпе юхан шыв хĕррипе,
Кунта сывлăмпа çуталать нӳрлĕ курăк.
Саркайăк чуна илĕртет юррипе-
Кунтан ыррине эсĕ курнă-и урăх!

Тĕнче вăранать майĕпен ыйхăран,
Çӳле çĕкленме тытăнать сар хĕвелĕ.
Ав анчĕ васкавлăн пĕр çамрăк сăртран,
Кĕç пулă тытмашкăн вырнаçрĕ пит меллĕн.

Тĕтре улăх тăрăх куçать пăсланса,
Хитре чĕнтĕр хумĕ Пăла çийĕнче те.
Юмах тĕнчи евĕр асамлăх парса

Тăрать ман тавралăх çак ир пур енчен те.

Юрласамччĕ, тăри

Тăр-тăри уй-хирте
Пит хитре юррипе
Пĕр çӳле улăхать
Е васкавлă анать.

Пур унта ун йăви.
Тен, тухайнă чĕппи,
Çавăнпа пуль кĕвви
Пит хитрен илтĕнет.

Юрласамччĕ, тăри,
Савăнсамччĕ, тăри,
Тăрă çӳл тӳпере,
Янкăр çӳл тӳпере.

Таса шухăш хуштăр çунат

Вăрман хĕррипе эп утатăп
Е уй хĕррипе-и – çавах.
Ман пĕр енче сулхăн, туятăп,
Ман тепĕр енче – çап-çутах.

Ман пĕр хăлхара – юрлать кайăк,
Ырлать çак куна мухтаса.
Ман тепĕр енче –уй пит анлăн,
Мăнаçлăн выртать сарăлса.

Унта – чăшăл-чăшăл пучахлă
Сар тулă пусси тăсăлать.
Унта - пурнăç шавĕ хаваслăн
Ман чун хĕлĕхне вăратать.

Çак ыр пулăмпа сăн çуталчĕ,
Çĕкленчĕ пек чун çӳлелле,
Таса шухăшпа çунатланчĕ:
Ырра ырăпах эс тӳле.

Хăйне евĕр хитре улшăну

Юр çунă пек умра илемлĕн
Ӳкеççĕ çулçăсем халь çĕр çине.
Аннеçĕм - Çĕр хитрен те меллĕн
Улăштарать черетлĕ кавирне.

Чечексемпе хĕмленнĕ майăн
Килентеретчĕ илемпе çулла,
Тăри юрлатчĕ уçă саслăн-
Тин çеç савнаттăм çуллахи кунпа.

Паян тĕнчемĕр улшăнайрĕ -
Тавралăх пĕрех капăр талккăшпех.
Сисмесĕрех йăмăхтарайрĕ
Куçа кĕрхи кун ылтăн тĕсĕпе.

Эй, кĕркуннем, сана саватăп
Çак илемне курнишĕн çеç-и? Çук!
Эс - ырлăх тĕнчипех саратăн,
Тулли нӳхреп, сĕтел. Пуш вырăн çук.

Кĕр чечекĕсем

Пур илем кĕр кунĕн
Йывăç пахчинче,
Çунать вутăн-хĕмĕн
Пилеш ир çинче.

Пур илем кĕр кунĕн
Чечек пахчинче.

Халь кĕрхи чечекĕн
Эп ытаменче.

Пур, чăнах, илемĕ
Ылтăн кĕркуннен.
Кăшт татса эп кĕтĕм
Унăн илемне.

Кĕр чечекĕсем! Эх,
Маннă пуль сӳнме!
Ытамра - вĕсемех,
Савнăç- чĕремре.

Кĕрхи илĕртӳ

Кĕркунне илемĕ урамра,
Кĕркунне илемĕ улăхра,
Кĕркунне илемĕ халь садра –
Савăнатăп эп çакна кура.

Ак хĕрелнĕ вăрманти палан
Эс ăна халь аякран куран.
Аванах саралнă вĕрене
Кĕтнĕ май хура кĕркуннене.

Шав карталанаççĕ кайăксем,
Каян çулĕ пит инçе вĕсен.
Çак илем кӳрет кĕрхи куна,
Таврана сăнлан художника!

Çут çанталăкри çаврăну

Кĕрхи вăрмана пырса кĕтĕм,
Питех те илемлĕ çĕре.
Ӳкен çулçăпа эп пуплерĕм:
«Савнатăн-и эс е йĕрен?»

Йăл-йăл кулнă евĕр вылянчĕç
Çилпе ӳкекен çулçăсем.
«Çурхи чечеке çаврăнасчĕ,»-
Чăнах пăшăлтатрĕç вĕсем.

Эп халь ĕненетĕп: çулталăк
Е иккĕ иртсен - пурпĕрех
Вăл çулçăсенчен тухĕ курăк,
Чечек хитрен ӳсĕ кĕçех.

Ăспа пурăнать çут çанталăк,
Нихçан кивелми саккунпа.
Уçса хупăнать унăн алăк –
Çĕнни шав тухать çĕн тумпа.

Шурă юр - чун уççи

Ирпе тăнă çĕре çут çанталăк
Улăштарнă йăлтах тĕнчене.
Ĕнер çукчĕ нимех сăнамалăх,
Паян - карнă хитре чĕнтĕрне.

Шап-шурах, илĕртӳллĕ кĕпеллĕ
Умри çĕмĕрт, пилеш, улмуççи,
Хурлăхан тĕмĕсем те çĕнелнĕ.
Шурă юр, эс чăнах - чун уççи.

Ирпе тăнă çĕре çут çанталăк
Улăштарнă йăлтах тĕнчене.
Яланах чун-чĕре савăнмалăх
Парнелет вăл пире çĕннине.

Çут çанталăк хитре çĕн тумпа

Урамра юр çăвать пит хитрен,
Кăтăклать лекнĕ майăн питрен.
Шап-шурах умăмри утма çул,
Пахчара, уй-хирте юр тем чуль.

Урамра юр çăвать майĕпен,
Чĕремре хĕпĕртӳ эс чĕртен.
Шурă юрăм, хыт кĕтрĕм сана,
Хĕпĕртӳ хавхи кĕртрĕн сăна.

Урамра юр çăвать кунĕпех,
Улшăнать пек кашни чунĕпе:
Тунсăхланă шур тĕсшĕн ватти,
Шур юрпах киленет ав вĕтти.

Урамра юр çăвать чарăнми,
Чĕрене вырнаçса манăçми.
Сăнаса хĕпĕртетĕп чунпа -
Çут çанталăк хитре çĕн тумпа.

Чĕпĕтсем, шур кăрлачăм, питрен

Хĕл. Шап-шурă ман савнă енре,
Мерчен юр витнĕ пур вырăна.
Сырса тухрăм паян йĕлтĕре
Киленӳллĕн хирпе ярăнма.

Чĕпĕтесшĕн пите сив кăрлач,
Ярăнса иртнĕ май уй-хирпе.
Сикрĕ-тухрĕ ак шур кăлтăрмач,
Вăшт çеç тарчĕ манран сиккипе.

Тен, пытаннă чее тилĕрен
Çак мулкач айлăмри вĕтлĕхе.
Тен, канатчĕ унта, тĕлĕрсе
Тĕлленетчĕ хитре тĕлĕке.

Çак хитре чĕр чунсем ман енре
Пурăнни савăнтарчĕ чуна.
Турă панă чунсем, ирĕкре
Çӳрĕрех, тав туса ыр куна.

Хĕл сивви хăй ĕçнех ав тăвать:
Тăм илесшĕн питe çатăрах.
«Кăчăрт-кăчăрт!»- илемлĕн юрлать
Юр пĕрчи, сас парса хытăрах.

Савнă ен сивĕре те хитре,
Илĕртӳлĕх чакмасть нихăçан.
Чĕпĕтсем, шур кăрлачăм, питрен.
Илемпе эс пĕрех тыткăнлан.

Тĕлĕрет-ха шур хурăн

Çулçăсемсĕр ларать шурă хурăн,
Усăнтарнă кашни туратне.
Илеме халь унра эс кураймăн,
Пулнă йалт туратсем пас айне.

Хĕлĕпе каннă хыççăн илемлĕн
Вăл вăранĕ хитре çуркунне,
Хăйĕн пур туратне те тирпейлĕ,
Тăсĕ-ярĕ хитре çивĕтне.

Сарă-симĕс папка та кăларĕ,
Сывлăх сунĕ çурхи хĕвеле,
Пурнăçпа савăнса çулçă сарĕ;
Хальлĕхе канса вăй илмелле.

Канлĕхре тĕлĕрет шурă хурăн,
Савăнать, тен, ыр тĕлĕк курса.
Шухă çил çеç, тухса варкăшуçăн,

Хăварать ав кăштах хускатса.

Эпир пурте - çут çанталăк ачисем

Шăпăр-шăпăр иртенпех шăпăртатать,
Ăшă çумăр урамра хуçаланать.
Пахчара хитрен курнаççĕ йывăççем,
Çăвăнса тасалчĕç симĕс çулçăсем.

Кĕç пуçларĕ çуталма ман савнă ен,
Асамат кĕперĕ хывăнчĕ майпен.
Тăхтамасăр, кăлтăр! тухрĕ сар хĕвел.
Çут çанталăкăм, хитре-çке сан тĕпел!

Улăхра та хитреленчĕç чечексем,
Çумăр хыççăн сар хĕвелĕ пăхнăçем.
Вĕлле хурчĕ те пуçларĕ сĕрлеме-
Юрататъ çак тĕлĕнтермĕш ĕçлеме.

Кăмăллатăп эпĕ пит уя-хире,
Çак асамлă уй тăрантарать пире.
Акнă тырă çитĕнет тĕлĕнмелле,
Ирĕн-каçăн кармашса тӳпенелле.

Тăр- тăри унта хитрен юрлать, савнать,
Пăр та пăр вĕçсе вăл хăпарать, анать;
Çут çанталăкăн хитре ытамĕнче
Сас парас килет тăрин те ир çинче.

Ав вăрманăм, симĕс тусăм, йăл кулать.
Çумăр хыççăн кашни çулçă ялтăрать.
Ĕнчĕ курăкĕ- ай-яй хитре-çке халь,
Шăнкрав курăкĕ те кăмăллăн пăхать.

Çут çанталăкăм, эс чĕрĕ-ха, сывлан,
Хĕвелпе те, çумăрпа та савăнан.

Этеме валли сан ырлăх- куç тулли,
Чун хавас санра курма ача кулли.

Çак хаваслăх нумая пыманнине,
Çак илем куллен-кунах çухалнине
Курнипе пăшăрханать-çке ман чĕрем.
Ыррине малашлăхра ăçтан кĕтем?

Ак ялтах юхса выртать хитре Пăла,
Тыткăнлатăрччĕ унти илем çулла.
Çук, унта халь шавламасть ача-пăча.
Илеме те курраймастăп, çук пачах.

Мĕн кăна килсе тăкман-ши ун хĕрне!
Ванчăк кирпĕч е консерва савăтне
Вăркăнтарнă, кĕленче катăкĕсем
Кĕç чышаççĕ урана та пуснăçем.

Йӳçĕ эрĕм, вĕлтĕрен те мăй таран,
 Куршанак та сарăлать шав вăрăран.
Мĕн кăна ӳсмест хуçасăр ырăнта?!
Шыв патне анма та майĕ çук кунта

Çумăр çунă хыççăн пăхăр-ха тата:
Бензинпа мазут юхса анать унта.
Кам тăвать çакна? Тăватпăр хамăрах,
Айăпа çынра шыратпăр кăлăхах.

Тата милĕклĕх тесе хурăнлăха
(Килсе лекнĕ тейĕн, чăн та, çăтмаха)
Çаратаççĕ, эх, хуçаççĕ шеллеми.
Этемсем, пурах-ши сирĕн чун тени?

Уява та вăрманта е ращара
Ирттерес йăла халь тухрĕ халăхра.
Пит аван кун пек кану, енчен кайран

Пуçтарса, тирпейлесе хăварайсан.

Çук, курмастпăр çав сăпайлăхăн йĕрне,
Хаммăр хыççăн ыттисем канассине.
Ма тесен кунта - пушаннă савăтсем,
Çатăрки - тем мурĕ, ĕннĕ курăксем.

Лавккара тата!Ултавлă сентресем,
ГМО-ран тунă тутлă çимĕçсем!
Çинĕ май ăс мăкалать-çке ачасен,
Пултаруллă çын пулаймĕ ӳлĕмрен.

Этемлĕх сăпкине упрар

(Çут çанталăкăн тусĕсемпе сăтăрçисен тавлашăвĕ)

1. а)**Вăрман** касатпăр ку чухне пайтах
   Çӳпне-çапне вара тăкатпăр çавăнтах.
   Типет ав юхан шыв, вăрман тулли патак.
   Мĕн кун çинчен шутлас? Юлин çаплах!

   ă) Вăрман вăл-пуянлăх!
   Вăрман вăл-илем!
   Хунатăр яланлăх,
   Туйса эс илсем.

2. а) **Хурăн** сĕткенне эп пуçтаратăп.
   Хуçăлин турачĕ, ку тем мар.
   Туратне те çĕçĕпе касатăп-
   Кăмăлсăр юлташ манпа мĕн-ма?

   ă) Тăван тавралăхăн хакне
   ӳстерекен пуласчĕ ман,
   Паян илĕртекен чапне
   Пĕтмешкĕн парас марччĕ ман.
   Эп, шкул ачи, алла сулсан

Илемлĕн ӳсмĕç хурăнсем.
Вуллисене шăтарасран
Сыхласчĕ.Тутлă шывĕсем
Упранччăр, сарччăр çулçăсем.

3. а) Атя-ха, тусăм, çарана,
Унта халь тухнă **чечексем**.
Татса килер те вазăна
Лартар. Сăн кĕртĕç-çке вĕсем.

ă) Ир тухакан чечек татма
Васкаççĕ вăрмана хăшсем,
Çĕклемĕпе те пуçтарма,
Çук, именмеççĕ-çке вĕсем.
Эх, хӳтлĕхсĕр-çке чечексем!
Мĕн-ма ӳсме памаççĕ-ши?
Татса иличчен çеç вĕсем
Хитре, çавна пĕлеççĕ-ши?
Хăçан чунпа туяççĕ-ши?
Е çаранран пуç кăларма
Пуçланă чечеке йышпах
Чупаççĕ ачасем татма
Кантăк çине лартас шутпа.
Татса илен.Мĕскер унпа?
Хитре çаранлăх таптанса
Юлнишĕн-им савнан чунпа?..
Утасчĕ-çке хавхаланса,
Татман чечеклĕхе савса.

4. а) **Лĕпĕше** эп тытрăм та
Ятăм савăта.
Халь унта пăхатăп та
Савăнатăп та.

ă) Ху эс, тусăм, читлĕхре
Пурнаятăн-и?

Ыттисем ав ирĕкре,
Эс шутлатăн-и?
Сарăлайччăр çунатсем
Шикленмесĕрех,
Вĕçчĕр тĕрлĕ лĕпĕшсем
Ыррăн çăвĕпех.

5. а) «Эх, канар-ха ыррăн пĕр кана.
Чим, кунта халь çӳп купи анчах!
Пĕлтĕр эпир пулнăччĕ кунта,
Мĕн тери илемлĕччĕ,чăнах.

ă) Хăвăр хыççăн ним те ан хăварăр
Улăх-çаранра, уçланкăра.
Кĕленче-и,банкă-и - ас тăвăр:
Ирĕлмест вăл çут çанталăкра.

6. а) Вăрманта мулкач тупсассăн
Илсе таврăнăп тинех.
Сеткăран читлĕх тусассăн
Усра пуçлăттăм килтех.

ă) Ан тытсам тискер **чĕр чунсене**
Вăрманта, хирте курсан нихçан.
Ан хăрат вĕсен чĕрисене.
Пĕл: вĕсен тăван кил- сĕм вăрман.

7. а) Мăйăр татнă майăн час-часах
Хăш турат сисмесĕр хуçăлать.
Хуçăлин, мĕн уншăн кулянас?
Сыв юлни каллех мăйăр парать.

б). Мăйăр-и, çырла-и пуçтаран-
Хăвăн хыççăн сыв турат хăвар.
Ан амант çырла тĕмĕсене,
Килес çул параймĕ çырлине.

8. а) Ай-ай-ай, тем пулчĕ урана!
Кантăкпа кастартăм пуль ăна.
Çĕмĕрнĕ бутылкăна хамах,
Янăччĕ-çке ывăтса шывах.

ă) **Юхан шыва** пĕр шелсĕр мĕн кăна
Кулленех ывăтатпăр,
Ачалăхри чи хаклă вырăна
Тискеррĕн варалатпăр.
Унта халь тутăх, шурлăх мăкĕ те
Ура ярса пусаймăн.
Шывпа ун таврашне тирпейлеме
Пуçлар-ха пурте туслăн.

9. а) Капăрланчĕ шуххăн **çĕмĕрт**
Ăшăтсан тӳрех.
Çак тумпа ларас пек ĕмĕр,
Чăн, хăйне туйрех.
Туратсем шап- шур çеçкеллĕ;
Тыткăнлать илем.
Эх, епле хитре чечеклĕ!
Кӳр, татса илем.

ă) Ан хăйсамччĕ эс татмашкăн
Ун черченлĕхне.
Вăратма эс тăрăшсамччĕ
Чун хитрелĕхне.
Уçă сывлăша тухсамччĕ,
Çĕмĕрт тыткăнне.
Çук, татмасăр хăварсамччĕ-
Патăр çимĕçне.

10. а) Пуçтарар та çапăсем, тип туратсем,
Тивертер вара кунтах **кăвайт**.
Пултăрах çумра вăрман, мĕнех, туссем!

Пулă пĕçермешкĕн шăп самант.

ă) Ĕнтрĕ те çунтарчĕ хĕрхенми
Çулăм курăкпа чечексене те,
Çатăртатрĕç, ӳкрĕç çĕкленми
Çумри йывăçсен турачĕсем те.
Çунтаран хитре вăрмансене
Нимĕн уямасăр. Аташатăн.
Мĕншĕн тивертен кăвайтсене
Сӳнтермелĕх çук пулсан ăс-хакăл?

Этемсем, ăсланăр! Çут тĕнче
Ырлăхне параймĕ вĕç-хĕррисĕр.
Шăпчăк ларнă туратсем çинче
Çулăм мар, чĕр сывлăм ялтăратăр.

Пурте пĕрле: «Çут çанталăк - этемлĕх сăпки.
Этемлĕх сăпкине - упрар.

Тăван сăнсем

Ирхине куçа уçатăп
Сар автанăн сассипе,
Картишне чупса тухатăп,
Савăнатăп пуринпе:
Кăкăл-кăкăл кăвакалĕ
Шыв хĕрне анма васкать,
Урамри шур качакийĕ
Симĕс курăка савать.

Хушса юрламалли:
Тăван енĕм, савнă ен,
Кунсерен эс чечеклен,
Чун юратнă тăван енĕм
Телей эсĕ парнелен.

Çывăхри ем-ешĕл улăх
Кавир евĕр курăнать.
Пурте, пурте вырнаçуллă
Пулнипе чун савăнать.
Ачасем шывра ишеççĕ,
Пĕр каймасăр кӳлĕрен.
Хăйсемпе мана чĕнеççĕ,
Эп – юлмастăп вĕсенчен.

Кĕç пуç кăшăлĕ çыхатăп
Сарă, хĕрлĕ чечекрен,
Юмахри пекех туятăп,
Савăнатăп чĕререн.
Эп мăнаçланса утатăп
Тăван ял урамĕпе.
Юрататăп, мухтанатăп
Тăван ен илемĕпе.

Купăста – чи паха пахча çимĕç

Ĕлĕкрен купăста туса илнĕ
Уссине пит туйса чăвашсем.
Лартнă, сапнă, çумланă - ӳстернĕ –
Ӳркенмен нихăçан несĕлсем.

Пĕр-пĕрне пулăшма та васканă,
Ушкăнпа тунă йышлă ĕçе:
Нимене пухăнса тăварланă
Каткасем туллиех çимĕçе.

Ĕçченсем хĕлĕпе апатланнă
Çак паха пахча çимĕçĕпе.

Унпала ешкене тутлантарнă:
Ăштипе те е йӳçĕтнипе.

Е тата шăнтнă купăстаран та
Кăмакапа пĕçернĕ апат.
Каçпала чукунтан антаран та –
Тутлă шăршă пӳрте сарăлать.

Час-часах, çĕр улми кустарсан та,
Купăста шывĕпе астивет.
Е тата кукăльпе эс сăйлан та –
Пурăнас-пурăнас сан килет.

Ахальтен-им чăваш халиччен те
Купăста кукăльне кăмăллать,
Уявра е ахаль кунсенче те
Ун сĕтел кукăльпе пăсланать.

Темĕн тĕрлĕ салат хатĕрлет вăл
Несĕлсен çимĕçне пит саваса.
Юратсах «пикене» ӳстерет вăл
Пурнăçра кирлине ăнланса.

Чăваша çӳлти Турă пилленĕ
Купăста çимĕçне юратма.
Чир-чĕртен çакă çимĕç сипленĕ,
Выçлăхра несĕлсем аптраман.

Купăста – витаминăн пуххи вăл,
Ăш-чике ĕçлеме вăл хистет.
Менделеев системин çӳпçи вăл,
Пур иммун тытăмне ӳстерет.

Хутлă-хутлă кĕпеллĕ ман тантăш,
Хĕрĕх хутлă кĕпе тăхăнать.
Хăш сортне, калăн, ку – шурă акăш,

Тепри чăн изумруд пек туйнать.

Хăш-пĕри ав шап-шурă чĕнтерлĕ,
Хăш тата тĕс илет сиреньрен.
Теприсем –и? Сап-сарă кĕпеллĕ!
Хăш – кĕрен тĕсĕпе илĕртет.

Тупмалли юмахсем ăсталанă
Çак пинпӳ майрине сăнласа.
Пĕчĕкçеççĕ кинпе танлаштарнă
Ăна халăх чунтан юратса.

Юмахра – сараппанлă майра вăл,
Хăшинче – пит хитре пукане,
Тепринче ав чун илĕртмĕш хĕр вăл –
Чарăнаймăн пăхма ун çине.

Ытлă-çитлĕ çуллен ӳстереççĕ
Илĕртӳллĕ пахча çимĕçе.
Ăçта кирлĕ – тӳрех çитереççĕ
Чунтанах хутшăнса ыр ĕçе.

Купăста ӳлĕмрен те çухалмĕ,
Сĕтелсем çинчен каймĕ нихçан.
Нименле çимĕçпе улăштармĕ
Малашне те ăна халăх ман.

Çакăн пек витаминăн çăлкуçĕ
Халăхра тапса тăнă чухне,
Эпĕ çирĕп шанатăп: вăл усĕ
Кашнинчех çирĕп пурнăç çулне.

Чăн, Раççей çĕршывне хăратаймĕç
Ют çĕрти нименле санкцисем:
Таса çĕр çинче çитĕннĕ çимĕç
Хушсах тăрĕ вăй хăй уссипе.

Чун ырри еннеллех туртăнать

Туссем сыв пулччăр

Пĕччен эп- вăйсăр, юлташпа- хăватлă,
Туссем сыв пулччăр пурнăçра ялан.
Тус-юлташсем çумра чух эп çунатлă,
Вĕçетĕп сеп-сенкер тӳпе таран.

Хĕрӳ чĕрӳ сан савнăçпа тулать-и,
Тен, пурнăçланнă кĕтнĕ ĕмĕтӳ?
Чунри хĕпĕртӳпе туту кулать-и-
Пайлатăр ырлăхна санпа тусу.

Хăвна тата телейлĕрех эс туйăн
Пĕлсе çумра çут шанчăк пуррине,
Йăл кулăпа çывхарăн ырă туйăн
Ялан телей сапан хапхи умне.

Çил тустарать пĕчченçĕ йывăça пит,
Пĕччен ӳсен хунав та - хуçăлать.
Пур чунунтан пул тараватт хуçа пек,
Йыш хушăнсан ыр çул та уçăлать.

Çумри тус тăстăр инкеке лексен те
Тĕреклĕ аллине кĕç пулăшма-
Сан çĕклемӳ те çăмăлланĕ ĕнтĕ.
Чăн! Йывăр пулĕ шăпăра хуçма.

Эс хăвшăн пурнăçран мĕскер кĕтетĕн-
Сĕн юлташна та çавсене тупма.
Мĕн суннине каллех хăвна илетĕн-
Мĕнле ансат тĕрĕслĕхпе утма!

Эп çавăнпа: «Туссем сыв пулччăр!»- тетĕп,
Вĕсемшĕн сывлăх Турăран ыйтса.
Тус-юлташна хакла, чунтан сĕнетĕп-
Чун тăнăçне ун чух илен туйса.

Ман куç умĕнчех-ха аннеçĕм

Ман куç умĕнчех-ха аннеçĕм,
Пăхать ывăнми мăшăр куç.
Ман çут пайăркам, çут хĕлхемĕм,
Чĕнсе малаллах эс шав куç.

Чи хаклă, чи çывăх çынна эп
Çумра кураймастăп паян.
Анчах та, аннеçĕм, сăнна эп
Нихçан кăлармастăп асран.

Парсан та чуна тавăраймăп
Сана каялла пурăнма,
Сĕтел хушшине те лараймăп
Санпа юнашар калаçма.

Ман куç умĕнчех: йăл куллу та,
Е ăш вăркакан самантсем,
Ĕçпе пĕркеленнĕ аллу та-
Ман куç умĕнчех-ха вĕсем.

Илме халь пулать темле тум та
Кайса хуть мĕнле пасара.
Анне çĕлекен тума, чăн та,
Тупаймăн нимле лавккара.

Эп вĕçнĕ майлах çăмăл-çăмăл
Çӳреттĕм ятуллă тумпа.
Темме, çамрăкран-и, эх, кăмăл...
Пĕлмен пуль ун чух тав тума.

Эпир тăриччен тутлă шăршлăн
Сĕтел çийĕнче капăртма
Çиме илĕртсе пăсланнишĕн
Каллех ăс çитмен тав тума.

Анне пĕçерен пӳремеч те,
Хăпартăвĕ, кукăлĕсем-
Пĕлсен те халь тем пĕçерме те-
Асран тухаймаççĕ вĕсем.

Чунпа тасалма вĕрентеттĕн,
Ырра - çул пама яланах,
Пурне те ыр çын тăвас теттĕн,
Сĕнеттĕн чунтан пĕрмаях.

Ялан итлемен те пуль эпир,
Туман пуль анне хушнă пек,
Анчах та килет пĕринче ир –
Ун чух анне çук пирĕнпе…

Никам та килмест ĕмĕр-ĕмĕр
Каймасăр юлма çĕр çине.
Пур чух упрама-çке пĕлсемĕр
Тăван аттепе аннене.

Кĕнеке - ăс алăкĕ

«Кĕнеке- пĕлӳ çăлкуçĕ»,-
Тенĕ ĕлĕкех çынсем.
«Чăнахах!»- çирĕплететĕп,
Кĕнеке вуланăçем.

Мĕн чуль çĕнĕ ăс илетĕн
Кĕнеке страницинчен,
Пурăнмашкăн вĕренетĕн
Кĕрсе ăс алăкĕнчен.

Сывлăхпа çӳрес килет-и?
Вуласамччĕ кĕнеке.

Пĕлĕвне хушас килет-и?
Ална тыт эс кĕнеке.
Вулама юратаканăн
Йышлăланĕ тус-юлташ.
Йăлт пĕлме ăнтăлаканăн
Пулĕ такăр çул малта.

Илемпе литература
Килентерĕ вуласан.
Эх, мĕн чуль вăл ӳсĕм турĕ-
Çак пуянлăх халĕ- сан!

Ман чĕлхен хитре сасси те
Шăранать унта, чăнах.
Ма тесен чăваш çыннин те
Çитĕнӳ тем таранах.

Тĕнче шайĕллĕ ăсчахĕ,
Çыравçи те сахал мар.
Вĕсен витĕмлĕ сăмахĕ
Илĕртет-çке. Паллашар!

Кĕнеке вуланă майăн
Ăс пуçтарнă халăхсем,
Кĕнеке вуланă майăн
Тунă çитĕнӳ вĕсем.

Кĕнеке вуланă майăн
Эс ӳссе пыран ăспа.
Çакăн пек туссем пулсассăн
Эс туслашмăн тунсăхпа.

Кĕнеке сан чăн юлташ та.
Çук, ан уйрăл эс унран.
Юратса унпа туслаш та-
Савнăн ăслă пулнăран.

Тав сăмахĕ

Вĕренӳ институчĕнчи чăваш чĕлхипе литературин кафедринче ĕçлекенсене

Тав тăвар-ха кăмăлтан
Сире, ыр ертӳçĕсем.
Тăрăшса, пур чунăртан
Панăшăн çĕнĕлĕхсем.

Хĕмлентертĕр чунсене,
Шав туртса çӳл ту çине,
Çутăлтартăр сăнсене,
Пуянлатрăр ăссене.

Пултарулăх тĕнчине
Йыхăратăр шав пире.
Çакăн пек тăрăшнине,
Çук, манмастпăр.Тав сире!

Пул ялан чунпа эс тап-таса

Юратнă аппана, Архипова Ольга Леонидовнăна, ырă сунса

Ангел кунĕ сан, аппам, паян:
Эсĕ алă пиллĕк тултаран.
Саламлатăп уншăн чĕререн,
Пурăн телейпе эс çĕр çулччен.

Сар хĕвелĕм, ăшшăн эс пăхсам,
Нарăс сиввине лăплантарсам,
Яр-ха салампа пайăркуна
Чун ăшши парса ман аппана.

Кайăксен вĕçевĕ евĕрех
Çăмăл пултăр сан утту, аппам.

Лăпкăн кĕтсе ил кашни ирех,
Пул пуян эс сывлăхпа, ăспа.

Çывăх çыннусем, пур тăвансем
Юратса ыр сунччăрччĕç паян.
Савнă ачусем, мăнукусем
Куç тулли сан пулччăрччĕç ялан.

Эп тата, аппам, çакна калам
Юратса, савса, ырă сунса:
Çăлăнăç патне пит туртăнсам,
Пул ялан чунпа эс тап-таса.

Ыр хĕлхемӳ ан чактăр

Хисеплĕ ĕçтешĕмĕре - Елчĕк районĕнчи Таяпа Энтри шкулĕнче чăваш чĕлхипе литературине вĕрентекен Алексеева Елена Вениаминовнăна халалласа

Алă пилĕк çула эсĕ çитрĕн
Çитĕнӳ вĕç-хĕррисĕр туса.
Ыр сăмах çак çулччен мĕн чуль илтрĕн -
Малалла та пырсам шав хушсах.

Мĕн чуль тарăн пĕлӳ эсĕ патăн
Ачасен ăс-тăнне туптаса.
Çак ĕçре сывлăхна, тен, хавшатрăн,
Пĕрех юлтăн чунпа тап-таса.

Ик хĕре кун çути эсир патăр
Ыррăн, ăслăн утма пурнăçра.
Вĕсемпе тивĕçпе савăнатăр,
Вĕççĕр хуштăр мулне çак тупра.

Çынлăхна чунтанах хисеплетпĕр,
Çук, ан сӳнтĕр санри ыр хĕлхем.

Вăрăм ёмĕр те канлĕх сĕнетпĕр
Сана пурте паян ĕçтешсем.

Сăпка юрри

Ачине, матурне,
Çывăрмашкăн çĕрĕпе
Эп чĕнетĕп ыйхине,
Пулăш тутлă тĕлĕрме.

Çывăрсассăн эс, ачам.
Пулăн çирĕп те патвар.
Ĕ-ĕ-ĕ,- калам,
Ырă çĕр сана сунам.

Тĕлĕкпе йăл-йăл кулса,
Мăшăл-мăшăл сывласа
Çывăр тутлăн эс, ачам,
Сывă, ăслă çын пулсам.

Чăваш чĕлхи хастарне

Районти чăваш чĕлхипе литературине
вĕрентекенсене халаллатăп

Тăван шкул, унта вĕрентекен
Ачасемшĕн хаклă чунтанах.
Пĕлӳпе çӳле шав çĕклекен
Юлĕ ассенче яланлăхах.

Ман сăмах чăвашлăхшăн çунса
Ĕмĕрне ирттерекен çинчен,
Чăн чăваш чĕлхишĕн тăрăшса
Хĕмленсе вĕрентекен çинчен.

Савнăран ман Елчĕк тăрăхне
Вăй хураççĕ çакăнта вĕсем,

Районти кашни шкул ачинче
Çунтăр теççĕ вĕçĕм çак хĕлхем.

Вĕрентӳ ĕçне пĕлсе туни
Ачасен пĕлӳ шайне çĕклет.
Юратса чăвашлăхшăн çунни
Çитĕнӳ çуллен -çул парнелет.

Тăрăшса ĕçленĕрен вĕсем
Илчĕç Президент Гранчĕсене,
Çӳллĕ шайри конференцисем
Чыс кӳреççĕ чĕлхеçĕсене.

Йĕркелеççĕ тĕрлĕ конкурссем
Ачасем е ĕçтешсем валли,
Ирттереççĕ шав фестивальсем-
Пушă вăхăт çук никам валли.

Вĕрентеççĕ шкул ачисене
Сăвăçсем, тĕпчевçĕсем пулма,
Районпа республика шайне
Çитнĕ май çĕнтерӳсем тума.

Ахаль мар шкул ачисем хастар,
Ахальтен савмаççĕ чĕлхене,
Вĕрентекенсем вĕсен хастар,
Çавсенчен илеççĕ тĕслĕхне.

Районти чĕлхе хастарĕсем-
Юптаруçăсем тесăвăçсем.
Вĕсемех-ăста тĕпчевçĕсем,
Ыр йăла-йĕрке управçисем,

Юрăçсем те куçаруçăсем,
Тĕрĕ-эрешсен ăстаçисем.
Вĕсем - ăслăлăх ĕçченĕсем,

Пултаруллă сцена ăстисем.

Çавăнпах-çке çамрăк ачасем
Шав çыраççĕ ăслă хайлавсем,
«Елчĕк ен» е «Тантăш» хаçатсем
Халь вĕсен чи çывăх тусĕсем.

Пурăнать-ха, пурăнĕ чĕлхе
Çакăн пек хастар çынсем пур чух.
Янăрать-ха, янăрĕ чĕлхе
Çамрăксем чĕлхешĕн çуннă чух.

Эс пирĕншĕн хаклă

Пирĕн ассоциаци ертӳçине, Нина Аркадьевнăна

Паян сан çуралнă куну, çавăнпа
Сăнсем пирĕн çутă, хавас.
Чунтан-чĕререн те тулли кăмăлпа
Пурин ячĕпе ыр сăмах-çке калас.

Эс – пирĕн ыр тантăш, канаш паракан,
Санра иксĕлместь пултару.
Чунри хĕлхемпе ырă çеç сунакан
Хастарлăху ан чактăрах.

Ăш пиллĕхӳпе ху патна илĕртен
Пире кашнине чăннипе.
Хитре куллупа эс хуйха та сирен
Чунтан çĕн хавха сĕннипе.

Иртсен те çулсем эс ан туй ватлăха,
Ан чактăр хаваслăх, илем,
Туйса пурнăçри чи таса хăтлăха
Эс пурăн тесе халь сĕнер.

Тапса тăтăр сан сывлăху яланах,
Пиллетĕр шăпу телей çеç.
Эпир ыр сунатпăр сана чунтанах,
Чунтан савăнса йышăн çеç.

Çуратнă тĕпренчĕкӳсем- ачусем
Сана савăнтарччăр куллен,
Сана ыр сунан ĕçтешсем, тусусем
Санпа мухтанайччăр çуллен.

Сурпан евĕрех вăрăм пултăр кун-çул,
Нумай пулччăр тус-йышусем.
Ялан такăр пултăр умри утас çул.
Эс пирĕншĕн хаклă, пĕлсем.

Пур ырри те санрах

Çуркунне пуçлансанах
Пит хитре уяв çитет.
Арçынсем, пур чунтанах
Ыр тума сире чĕнет.

Март уявĕ – çак уяв!
Çумăртах хуçи те ун.
Тен, туртать вăл йывăр лав,
Пурпĕрех ун – ырă чун.

Сан çинчен, хĕрарăм, ман
Пит калас килет ырри:
Эс ăш пиллĕ пулнăран
Куçсенче –телей тĕрри.

Хăвăн çепĕçлĕхӳпе
Ӳстерен ачусене.
Чунунти илемӳпе
Çын таватăн вĕсене.

Нихăçан та иксĕлми
Пысăк чăтăмлăх санра.
Вăл хунать нихçан чакми,
Çемье çирĕп çавăнпа.

Эс хавшак тата, чăнах,
Ĕлкĕретĕн пур çĕре.
Çирĕп чунлă, çавăнпах
Панă Турă сыв чĕре.

Тав сăмахĕ калама
Халь ак васкăр, арçынсем.
Çепĕçреххĕн курăнма
Ан вăтанăр, арçынсем.

Аннесем ачасемшĕн пурнаççĕ

Аннесем ачасемшĕн пурнаççĕ
Ассенчен кăлармасăр пачах,
Мĕн ырри, мĕн кирли – йăлт параççĕ,
Хăйсене шеллемеççĕ пачах.

Кӳрентертĕр пулсан – каçараççĕ,
Çилленсе пурăнмаççĕ нихçан.
Турăран ачисемшĕн ыйтаççĕ
Çылăхран тасатмашкăн ялан.

Ачисемшĕн вĕсем кĕлтăваççĕ,
Тархаслаççĕ çӳлти Турăран,
Кĕлĕсен хăватне ăнланаççĕ:
Вăл – паха хуть мĕн чуль тупраран.

Аннесем çеç чунтан ăнланаççĕ
Ачасен шухăшне, ĕмĕтне;
Ыр сунса кирлĕ çул кăтартаççĕ,

Шеллемеççĕ хăйсен чĕрине.

Çуралсанах, сăпка юрринченех
Пуçласа ĕмĕр тăршшĕпеле
Ачасемшĕн çунса, виличченех
Юратма - анне пек пĕлмелле!

Нихăçан та сӳнми юратуллă
Кашнинех аннесем чăннипех,
Пĕр легендăри пек ыратуллă
Шăпа пӳрнĕ пулсан та, пĕрех!

Пĕр хĕрарăм пĕр ывăл ӳстернĕ,
Леш авланнă хитре хĕр çине.
Илемпе хĕр, чăнах, тĕлĕнтернĕ,
Анчах каччă пĕлмен ун чунне.

Çамрăк çын килсенех (Эх, мĕн тетĕр!)
Ват çынна юратмасть. Мăшăрне:
«Пӳрте урăх аннӳ,- тет,- ан кĕтĕр,
Сарса пар пăлтăра вырăнне».

Пăлтăра амăшне юлма хушрĕ
Ывăл çак, итлесе арăмне:
«Çук, пӳрте тек кĕместĕн эс»,- терĕ,
Ыраттарчĕ пит ун чĕрине.

Усал кинĕн куçне курăнма та
Пит хăрарĕ ват çын чăннипех.
Çамрăк çын лăпланмарĕ кунпа та:
«Сарая,- тет,- куçар аннӳне».

Сарая кăларса ывăл ячĕ
Хитре арăм пирки амăшне.
Амăш тӳсрĕ йăлтах, вăрттăн йĕчĕ,
Чĕререн хĕрхенсе ывăлне.

Пӗр çурхи каçхине маттур кинӗ
Тухнӑ сад пахчине уçӑлма.
Ӑнсӑртран сарайран тухаканӗ
Куç тӗлне-çке пулать, ах, мӗн-ма?

Карчӑка курнӑран, эх, урать хай
Çылӑхран хӑрамасӑр пачах.
«Чӗрине аннӳнне илсе кил-ха,»-
Мӑшӑрне вӑл хушать пит хытах.

Итлесе мӑшӑрне ӑссӑр ывӑл
Вӗлерет амӑшне, хӑйӗнне.
Чӗрине те çӑлса кӑларать вӑл,
Акваскать кӗç пама арӑмне.

Аллинче – хӑйӗн амӑш чӗри ун!
Аллинче – пурнӑç панӑ чӗре!
Аллинче – пуринчен те хакли ун!
Çук унтан хаклӑ мул тӗнчере!

Утнӑ май ывӑл такӑнчӗ, ӳкрӗ,
Чӗркуççи перӗнет чул çине.
Шӗвӗр чул çине ӳкрӗ чӗре те,
Пурпӗрех хӑй шеллет – ывӑлне!

«Уруна амантмарӑн-и, ывлӑм?
Ыратмасть-и? Ларсам, кан кӑштах,»-
Ачине-çке тем пек пулӑшасшӑн
Пӑшӑлтатрӗ чӗре хӑвӑртрах.

Уласах ывӑл ак йӗрсе ячӗ,
Чул çинчен чӗрене хӑйпӑтать,
Кӑкӑрне каялла вырнаçтарчӗ.
Эх, вӗри куççульпе шӑварать.

Ăнланса вăл илет: амăш евĕр,
Çук, никам та ăна юратман.
Ӳкĕнме кая юлчĕ пуль, тетĕр,
Амăшне вăратаймĕ нихçан?

Ачине вĕç-хĕррисĕр юратнă
Ырă суннă чĕре – сивĕнмен!
Питĕ пысăк, таса та хăватлă
Юрату çĕнтерет вилĕме!

Амăш тăчĕ, пăхать питĕ ăшшăн,
Пăчăртать ывăлне хăй çумне.
Каччăн савăнăçне пытараймăн:
Пуçне пĕкрĕ вăл амăш çумне.

Кирлĕ мар пурнăçра хура чунлă
Хитре арăм ăна паянтан.
Киле мар, хирелле вĕсем утнă,
Тĕмеске пулса тăнă унтах.

Кашни ир сар хĕвел, пит юратнăн,
Вĕсене чи малтан çутатать,
Кăмăлтан, пайăрка-пайăрканăн
Çак тĕмескесене ыталать.

Çак легенда ялан асра юлтăр,
Чĕрĕрти тĕпелте, ачасем.
Юрату ялан вăй парса тăтăр,
Пулччăр лăпкă ялан аннесем.

Чи вăйли – аннери юрату вăл,
Тĕнчере урăх çук ун пекки.
Çупăрлать-и аннӳ –эсĕ туйăн:
Ун ытамĕ чи çепĕçреххи.

Аннесем пек камах пăшăрхантăр

Чирлесессĕн эсир, ытти чух?
Ăшĕ вĕçнĕ çĕрсем, эх, мĕн чуль-тăр,
Кам хускаттăр ун евĕр ăш-чик?

Ыр туса чĕрине лăплантарăр
Пурте аннесене паянтан.
Халĕ, пурăннă чух савăнтарăр!
Таврăнмаççĕ вĕсем пĕр кайсан.!

Тĕнчери хуть мĕнле ырату та
Вăйсăр аннĕр ыратăвĕнчен.
Тĕл пулан хуть мĕнле юрату та
Иртеймест çак паха хĕлхемрен.

Çавăнпа чĕререн пурте хаклăр
Ыр сунса хăвăр аннĕрсене.
Çепĕçрех вĕсемпе шав калаçăр.
Чыс, мухтав ĕмĕрех вĕсене!

Поповсен пултарулăх таппи

Чăвашсен çĕрĕнче йышлă пулнă
Пултаруллă çынсем яланах.
Темле йывăрлăха чăтнă, тӳснĕ
Еля аппа çинчен ман сăмах.

Елчĕк çĕрĕ çинче вăл çуралнă,
Тăван Лащ Таяпа ялĕнче,
Тăрăшуллă ĕçре вăл туптаннă,
Тăван ял уйĕнче, хирĕнче.

Вун çичче кайнă хĕр çунатланнă,
Çутă ĕмĕт-тĕллев ун нумай.
Анчах ыр ĕмĕтсем йăлт арканнă-
Хаяр вăрçă пуçланă тăшман.

Тыл ĕçченĕ пулать чăваш хĕрĕ,
Çул-йĕрсем вăл хывма пулăшать.
Пур çĕрте те юлать ури йĕрĕ-
Окопсем те чавма пулăшать.

Торф кăларнă, вăрман та вăл каснă,
Канаша тырă леçнĕ лавпа.
Çĕнтерӳшĕн çунни пуль вăй панă,
Вăл ĕçленĕ çав çут шанчăкпа.

Чун савни вăрçăран таврăнсассăн
Икĕ çамрăк çемье çавăрать.
Мирлĕ ĕç пуçлансан, вăрçă хыççăн,
Еля халь колхозра вăй хурать.

Тăват ывăл, виç хĕр çитĕнтернĕ
Чăннипех ĕçпе туслă туса.
Ĕçпе çеç-и? Спортпа тĕлĕнтернĕ
Поповсен ачисем тăрăшса.

Спортпа маçтăр ятне тивĕç пулнă
Виçĕ ывăл маттур чăвашсен.
Ыр ята, хисепе хушнă, хушнă,
Мухтанмалăх пурах çав вĕсен.

Тĕслĕхне ашшĕ-амăш кăтартнă
Ĕмĕре ирттерсе ыр ĕçпе.
Елчĕке кулленех ашшĕ утнă,
Суд ĕçне тунă вăл хисеппе.

Амăш, Еля аппа, хĕлĕн-çăвĕн
Канăçне те мансах вăй хурать.
Çăвĕпех уй-хирте çум çумлать вăл,
Хĕл çитсен - арманта тăрăшать.

Çăмăл мар кунĕпе тулли михĕ

Пушатма, тултарма, çĕклеме.
Кил-çуртне, ачине те пăхмалăх
Вăй ăçтан-ши тупать ĕçлеме?

Чунтанах тăрăшса ĕçленишĕн
Вăл хисеплĕ ята та илет,
Ĕçлĕх Хĕрлĕ Ялав орденне те
Пархатарлă ĕçпе тивĕçет.

Çич ача ӳстерсе çын тунишĕн
Вăл черетлĕ çут орден илет.
Пархатарлă, сăваплă ĕçсемшĕн
Халăхра хисепе тивĕçет

Ачисем те кашни пултаруллă,
Ырă ят çĕнсе илнĕ ĕçре.
Утăмсем те вĕсен - кăтартуллă,
Çĕннине шав шыраççĕ ĕçре.

Петя ывăлĕнех пултарулăх
Пит нумай, палăртса хăварам.
Юратса урокне эп çӳреттĕм
Вĕрентекен маттур пулнăран.

Физкультура урокĕсем унăн
Кăтартуллă иртетчĕç ялан.
Йĕлтĕрпе е çуран-и чупатпăр -
Чăн малта хăй пыратчĕ ялан.

Хăй ĕçне юратса тунăран вăл
Тивĕçейрĕ хисеплĕ ята.
Вăл вĕрентнĕ яш-хĕр спортри маçтăр
Ятсене тивĕçни - ун тӳпи.

Чăваш енĕн Патшалăх Канашĕн
Ертӳçи Юрий ывăлĕ ун,

Тăван халăхăн ырă шăпишĕн
Хĕмленет чĕринчи ăнтăлу.

Вăл тăван ыр ĕçе пĕтереймĕн
Шутласа та нумай пулнăран.
Пулăшу аллине-и сисеймĕн?-
Ыр тăвать вăл мĕн чуль пур чунран.

Ман тăван района та манмасть вăл,
Уншăн е хурланать, савăнать.
Канашлу е уяв - хутшăнать вăл,
Ыр сĕнӳ те парать, пулăшать.

Çакăн пек ывăл-хĕр ӳстернишĕн,
Ырă кăмăл-сипет панипе
Ват çынна тав тăвать халь кашниййĕ,
Пуç таять курсанах хисеппе.

Халь Елена Ивановна ватă,
Тăхăрвуннă тултарчĕ тин çеç.
Юбилей ячĕпе саламлатпăр,
Малта кĕттĕр сана ырри çеç.

Çулленех-кулленех савăнтарччăр
Ыр ĕçпе, кăмăлпа ачасем,
Мăнуксем те курма килсех тăччăр,
Ыр пилпе ӳсĕм туччăр вĕсем.

Пурнăçра пур-ха ырă çынсем

Пурнăçра пур-ха ырă çынсем,
Чир-чĕртен ют çынна сыватма
Кăмăлтан укçа паракансем.

Пурнăçра пур-ха паттăр çынсем,
Инкекрен ют çынна хăтарма

Васкасах ăнтăлаканскерсем.

Пурнăçра пур-ха харсăр çынсем,
Кирлĕ чух пулăшса ĕç тума
Тăрăшсах алă паракансем.

Пурнăçра пур-ха ырă çынсем,
Ют çынсен хуйхине пайлама
Яланах хатĕр тăракансем.

Çĕн çуртра телей сунатпăр!

Саламлатпăр ăшшăн çĕн çуртпа,
Пурăнма сунатпăр ырлăхпа.
Тултăр çакă çурт хаваслăхпа,
Сăнăрсем йăл кулччăр савнăçпа.

Кӳрену ан кĕтĕр çак çурта,
Хуйхă çул ан туптăр çакăнта.
Çунтăр асампа таса çурта,
Турă ятăр ырăлăх кунта.

Чирлемесĕр ӳсчĕр ачăрсем,
Телейпе çеç çиçчĕр сăнĕсем,
Пултаруллă пулччăрччĕç вĕсем,
Ĕмĕт çитнине пĕлтернĕçем.

Ыр ĕçпе çеç ирччĕр кунăрсем,
Шанчăкпа çуталччăр çулăрсем.
Лăпкă пулччăр сирĕн чунăрсем,
Юратса çеç тапчăр чĕрĕрсем.

Тăвана, çак çурт, эс хапăл пул,
Хăнана чĕнсе эс ăшшăн кул.
Хаклă парнепе тулли эс пул.
Çут телей, кунта яланлăх юл!

Итлĕр килти ваттăн канашне,
Тивĕç пулăр унăн пехилне.
Турă çакă килĕн вучахне
Ан сӳнтертĕр ĕмĕр-ĕмĕрне.

Çухалнă сукмак ахрăмĕ

Чи хитре, илемлĕ вăхăтра,
Ярмăрккăн кĕрлевĕ-шавĕнче,
Пĕр кĕтмен (тен, кĕтнĕ) самантра
Капăрланчĕ маншăн çут тĕнче.

Кĕрнеклĕ пĕр каччă
Сăпайлăн та ыррăн
Пырса сăмах хушрĕ мана.
Шап-шурă футболка
Питех çыпăçуллă,
Асамлăх кӳретчĕ ăна.

Кăмăллăн та уççăн калаçса
Яланах пĕрле пулас пекех
Утрăмăр чуна уçса ярса…
Эх, тĕл пулаймарăмăр текех.

Шăпамăр, мĕн-ма эс
Пĕр шелсĕр пулайрăн
Унран уйăрса ман çула?
Умрах ун кулли те,
Сăпайлă сасси те,
Анчах чăн-чăн мар, тĕлĕкре.

Кĕç повестка илтĕн аллуна,
Хатĕрлентĕн салтака кайма.
Чĕнтĕн ун чух хăв патна мана
Ăсату каçне уявлама.

Тем пек пырас килчĕ,
Анчах та вăтантăм
Санран тата хам туйăмран.
«Пымастăп эп,»- терĕм,
Хама хирĕçлерĕм…
Хыпар эс тумарăн кайран.

Эс çыру çыран пуль терĕм-ши,
Кĕтрĕм кăлăхах, çырмарăн эс.
Эп сана сивлерĕм терĕн-ши,
Сас памарăн ӳлĕмрен те эс.

Вăтантăм, аркатрăм
Таса туйăма эп –
Пĕлме эсĕ тивĕç çакна.
Курма тӳр килсессĕн:
«Мăн кăмăллă эсĕ,»-
Тесе ан шутла. Çавă çеç.

Умри йывăрлăха çĕнсен

Эсир сăнанă-и, туссем:
Умри йывăрлăха çĕнсен
Тĕнче илемленет,
Хĕвел те çуттăнрах пăхса,
Хăй ăшшине сапаласа
Йăл куллине сĕнет.

Иртен кун-çулăн таппинче,
Пилленĕ пурнăç йĕркинче
Тем чухлĕ кĕтменни.
Анчах пит тăрăшсан, кайран,
Тĕллевлĕн талпăнса пырсан
Çитет чунтан ыйтни.

Ун чух, сăнанă-и, туссем,
Телейлĕн çиçĕç сăнăрсем
Чун савăнăçлăран.
Çухалĕç канăçсăрлăхсем,
Хастарлăх ӳсĕ ӳснĕçем
Чĕре хаваслăран.

Чăнкă милиционер

Петĕр кӳршĕрех-ха пурăнать,
Вĕренмешкĕн темшĕн юратмасть.
Пĕрмаях сăлтавсăр чăркăшать,
Ыр юлташ та авă тупаймасть.

Хăйĕн шухăшне анчах ырлать,
Пархатарсăр-и вăл, пурпĕрех.
Ыттисен ăсне ялан хурлать.
Уншăн мĕн-ши кĕтĕ Петĕре?..

Ӳснĕ май професси суйлама
Çитрĕ вăхăт. Петĕр май тупать.
Тар тăкса ĕçлемĕ. Ухмах мар!
Милиционер пулмаваскать.

Пĕринче çаратнă лавккана,
Петĕрĕн вăрра халь тупмалла.
«Ак,- тет,- ура йĕрĕ пур кунта,
Пысăк йĕр, Тимукăн пулмалла».

Юратмасть нумай пуç ватнине.
Шутламарĕ, турĕ хăй ĕçне:
Тытрĕ хупрĕ айăпсăррине -
Тимука вăл лартрĕ тĕрмене.

Каярах татах çаплах тăвать,
Тĕплĕн тишкермесĕр хак парать.

Тӳрӗ пурнăçпа пурнакана
Варалать, сăлтавсăр ларттарать.

Хайхи чăнкă милиционер
Пăрахать картма ыр çынсене.
Хăйне: «Чи ăсли эп!» - текенскер
Пӗринче пӗçертрӗ хăй питне.

«Вăрă» ят илттернӗ çынсене
Кӗç кăларса ячӗç тӗрмерен.
Тишкермесӗр айăплаканне –
Кăларса пăрахрӗç çак ӗçрен.

... ...

Петӗр евӗр вӗçкӗнчӗксене
Эп каласшăн çакăн пек сӗнӳ:
«Тӗплӗн пӗлеймесӗр çынсене
Хак ан пар, варланӗ çеç сăну».

Юптарусем

Ват сăпсапа çамрăк сăпса

Савăтпа сĕтел çине
Лартнă тин юхтарнă пыл.
Питĕ тутлă шăрщине
Вăл сарать халь пӳлĕмпе.

Чашăкран инçех те мар,
Çакăнтах, ак юнашар
Пыл тумламĕ курăнать,
Хĕвелпе йăлтăртатать.

Тутлă апата туйса
Вĕçсе килчĕ ват сăпса,
Чашăк тавра çаврăнса
Вăл çӳрерĕ пĕр кана.

Шутласан, вăшт çеç анса
Ларчĕ пĕр тумлам тĕлне.
-Ай, пăхас-ха тутанса,-
Терĕ,- çакăнти пылне.

-Эх, мĕн чухлĕ ман валли
Техĕмлĕ апат кунта,-
Тет сăпса, савăнмалли
Саманта туйса чунтан.

Тумламри пыла çиме
Вăл пуçларĕ кăмăлтан.
Кунĕпелĕх ку çиме
Пулнипе савнать чунтан.

Çак шăрша сиссе часах
Вĕçсе килчĕ çамрăкки,
Шухăрах, айвантарах,
Кăшкăрчĕ тӳрех: «О-кей!

Чашăк туллиех пылпа!
Эх, çиетĕп ĕнтĕ халь.
Эс вара пĕр тумлампа
Çырлахасшăн-и? Ха-ха!»

Йĕкĕлтерĕ те тусне
Вĕçрĕ чашăк варрине,
Пĕç таран ик урине
Вăл путарчĕ пыл çине.

«Ай, кĕлерĕнсе халех
Вилме пӳрчĕ-шим мана?»-
Урине çине - çинех
Туртрĕ, туртрĕ - кăлăхах.

«Эх, айван, сахал тесе
Вĕçсе иртрĕн тумламран.
Сахалли çитет, пĕлсем,
Утăмна ăспа пуссан.

Эп тăрантăм ак çисе,
Халь пурнатăп ыранччен»,-
Меллĕрех канас тесе
Тарчĕ вăл хуçасенчен.

… … …

Пурнăçри тĕрĕслĕхе
Ăнланма тивет пĕрех:
Хапсăнатăн нумая-
Хыçтарать кайран мăя.

Вĕçкĕн кăркка аçи

Кăшт çикелесе илес тесе
Çăмартисене тĕкпе витсе
Пусма ларнă хур ами ирпе

Тухрĕ картишне, сăхать кĕрпе.

-Цок-цок-цок! Мĕнле ку ĕмĕлке?-
Аса илтеретĕн милĕке!-
Сиввĕн пачĕ сас кăркка аçи,
Ун çине пăхса кăшт куланçи.

-Пĕтерсе картишĕн илемне
Ан çӳре-ха тăратса тĕкне.
Сăнсăр пит-куçу, туму – тискер,
Хăв çинчен калаттаран темскер.

Тулă мар, кĕрпе те ку чухне
Ларчĕ выçса тухнă хур пырне,
Тавлашма уçмарĕ çăварне,
Пуç усса вăл утрĕ кил енне.

Мăн кăмăллăхпа, пуç каçăртса,
Пӳтсĕр шухăшне пит ырласа:
«Лекрĕ-ха аван,»- шухăшласа,
Юлчĕ ав кăркка аçи кулса.

Цок-цок-цоклатса, каçăр утса
Пырса перĕнчĕ кĕçех йытта.
Тарăхнă май леш ун çунатне
Çыртрĕ татрĕ, кĕчĕ йăвине.

-Ай-ай-ай! Пĕтерчĕ мур йытти!-
Çухăрса ярать кăркка аçи,-
Мĕншĕн йĕкĕлтерĕм-ши хура?
Халь курмастăм çакăн пек хура…»

Хур ами, чунне ыраттарса,
Илтнĕ сăмахсемшĕн хуйхăрса,
Ларчĕ çăмартисене пусса,
Чĕпĕ кăларасшăн ăнтăлса.

Ун куç умĕнчен кăркка каймасть,
Нĕрсĕр сăмаххи асран тухмасть.
Чун ыратнипе куççульленет,
Хур ами (Сăлтавсăр-çке!) йĕрет.

… … …

Пурнăçра та пач кĕтмен çĕртен
Тĕл пулать сана шăлне ерен.
Кăмăлна хуçать, хуйха ярать,
Ним пулман пек хăй тăрса юлать.

Măн кăмăллăхран инçе эс тар,
Пулăш кирлĕ чух, ырра çул пар.
Ан çунтар çынна эс нехекрен,
Çав йывăрлăха кĕç ху кĕрсе ӳкен.

Вăррăн çулĕ инкекпе пĕтет

Çывăхра апат пулманнипе,
Ĕççĕр те ларас килменнипе
Вĕлле хурчĕсем паян ирех
Вĕçрĕç туслăн инçете ирех.

Сар хĕвел те аванах хĕртет,
Ирхи сывлăм хăвăрт çеç типет.
Çак хитре çурла уйăхĕнче
Ĕçченсен йăл кулă питĕнче.

Вĕçрĕç çуллахи куна савса,
Тус-йышпа пĕр шухăшлăн пулса,
Тупрĕç вырăн вĕлле хурчĕсем,
Ĕçлеме пуçларĕç кĕç вĕсем.

Ах, кунта, люцерна уйĕнче,
Тутлă шăршлă чечексем çинче
Тем чухлех пухас тесен нектар,

Витри-витрипех тулли тултар.

Пит чеен кăна çак вăхăтра
Вĕллене кĕрет тĕкĕлтура.
«Тăранасчĕ-çке çисе,»- тесе
Вăл çиет пыла ăсса илсе.

Çук, лăпланаймасть сахаллипе,
Çаратса тухасшăн витрипех.
Шăп çак самантра ĕçчен хуртсем
Çитрĕç вĕллене, хавас хăйсем.

Вĕллере кĕтмен хăна иккен,
Ярса тытрĕç хăвăрт хулĕнчен,
Сĕтĕрсе кăларчĕç йăвинчен,
Эх, ислетрĕç чунĕ тухиччен.

… … …

Вăрă! Юптару сана йĕплет:
Вăррăн çулĕ инкекпе пĕтет.
Çавăнпа ĕçле чыспа ялан,
Ырă йĕр çеç юлтăр хыçăнтан.

Шаннă йăвара кайăк çук

Çурхи кунсем çывхарнă май
Тыркас çур акине тухма
Чĕнет пит кăмăллăн юса:
Пĕрле ĕç пырĕччĕ ăнса.

-Акас, акас пуçна ан ус, -
Ун шухăшне ырларĕ юс.
Ака тума пуçлас ĕçе
Хăй пуçăнмарĕ ниепле.

-Çĕр пиçсе çитрĕ-çке, васкас,
Атя, акатпăр,- тет тыркас,

Хавхаланса чĕнет юса
Ĕç ăнасса чунтан шанса.

-Ăçтаваскатăн эс, тыркас,
Тепрер кун лăпкăн çеç канас.
Ыран ак, тавăрсах çанна,
Ĕçпе пуçлатпăр çĕн куна.

Ак çитрĕ тунти кун. Ирпе
Тыркас утса килет хирпе,
Чĕнет юса: «Часрах акар!»
Илтет хурав: «Ыран тухар.»

Ытлари кун çитсен татах
Тыркас тусне чĕнет: «Часрах!»
«Ыран, ыран,- пулать хурав,-
Паян эп ыртăм ĕнтĕ ав.»

Пит васкатать юса юн кун:
-Паян пуçласчĕ. Атя, тух.
Йăлтах типет-çке çĕр, ара!»
Юлхавлă юс юплет: «Ыран.»

Вăл кĕтрĕ эрнипех юса
Шанса хăйне пулăшасса,
Юлатчĕ акаран чутах,
Ĕçлерĕ йĕп-йĕпе тарпах.

Юс тухрĕ шанчăкран йăлтах.
-Ыран,- тесе выртать татах.
-Ман çуртăмран часрах çухал!
Çук, кирлĕ мар сан пек кахал!-

Тесе, йăлт ывăннă тыркас
Юсран тасалчĕ. Мĕн калас:
-Ыран, ыран,- теекенсем-

Çын ĕçĕпе пурнакансем.

Ан шанăр вĕсене, туссем,
Вĕсем пулаймĕç ĕçченсем.
Çын ĕмĕтне таптакансем-
Çитĕнӳпе савнаймансем.

Чакăлти чакакпа кăвакарчăн

Чакăлти чакакпа кăвакарчăн
Кӳршĕре пурăнма пуçласан
Тарăхтарчĕ чакак кирлĕ маршăн
Янрашса çӳресе, палкаса.

Чĕппине кăвакарчăн пăхасшăн,
Вĕрентесшĕн вĕçме ав ăна,
Сарă тулă сăхма пулăшасшăн,
Тасатса тирпейлет йăвана.

Ыр ĕçпе киленсе, тăхтамасăр
Вăрр! вĕçсе хăпарать, вăрр! анать.
Сар туталлă чĕппи, çумра - мăшăр,
Ĕç килте яланах тупăнать.

Ахаль мар чак-чакак йăлăхтарчĕ:
-Калаçар, кил-ха, лар,- тенĕшкел,
Ăна кĕвĕçлĕх канăç памарĕ:
Пурнăç лайăх пырать кӳршĕсен.

«Кăвакарчăн - ĕçчен,»- калаçаççĕ,-
Ырă вăл чунĕпе, чĕрипе.»
«Кая мар эп унран. Эх, курмаççĕ,-
Шухăшларĕ чакак ăсĕпе,-

Мĕн чуль çĕнĕ хыпар пĕлтеретĕп
Яра кун канăçа çухатса.

Пурпĕрех ырламаççĕ, сисетĕп,
Кăтартатăп-ха эп ку туса.»

Вĕçсе пычĕ çерçи патне хăвăрт:
-Эх, юлхав кăвакарчăн, лӳппер.
Йăвинче ун тирпейсĕр, пит тăвăр.
Туссене кун çинчен пĕлтерер.

Çерçие çавă çеç кирлĕ пулнă,
Пĕлтерет вăл хăй тарăхăвне.
Сар тулла виçмине вăл куç хывнă,
Кăвакарчăн яман çывăхне.

-Иккĕн хăвăрт кăна ак лартатпăр
«Пултаруллăскере» вырăна,
Эп маттур пулнине кăтартатпăр,
Ырлама ун чух пуçлĕç - мана.

Эх, çӳрерĕç вĕçсе ик çăхавçă,
Вараларĕç таса кайăка.
Кăвакарчăн иккен пит юлхавçă,
Мухтанать те иккен кăлăхах.

Ун алли те иккен кукăрланнă,
Пĕлтерет-ха чакак йĕрес пек.
Тепĕр кун вăрăпа хăй çакланнă,
Халь шанмаççĕ хăйнех кайăксем.

… … …

Хушăран пурнăçра тĕл пулаççĕ
Чакакпа çерçи евĕр «туссем».
Час-часах вĕсемпе тарăхаççĕ
Лăпкă, ăслă, сăпайлă çынсем.

Пакшапа чĕрĕп

Сар хĕвел ирпе хитре пайăркине

Кĕртсе ячĕ те вăрман уçланкине
Пакша хăвăрт сирчĕ тутлă ыйхине,
Çăмăллăн çеç сикрĕ туратсем çине.

Вăл юлташ шырарĕ хăй таврашĕнче.
Чĕрĕп çеç хутланнă йывăç айĕнче.
Çывăхра мулкач, пакша курăнманран
Чĕрĕпе вăл чĕнчĕ: «Тусăм, эй, вăран!

Мĕн тери хитре пăхсан йĕри-тавра!
Хĕп-хĕрлех çырла пиçет уçланкăра.
Уçăл хăвăртрах, татар пĕрле çырла.
Вăл ялан пулмасть, иртет часах çулла.»

-Мĕн ирех тăратăн, янрашса çӳрен,
Пит тутлă ыйха эс вăхăтсăр сирен.
Татăп-ха, кун вăрăм, ĕлкĕретĕп эп,-
Терĕ те хутланчĕ чĕрĕп. Тĕлĕрет.

Шутсăр кулянмарĕ çакăншăн пакша,
Вăл çырла пуçтарчĕ кăмăллăн кăна.
Пуракне тултарчĕ, чĕрĕпе курать.
«Çисе пăх-ха, тусăм,»-тет, ăна сăйлать.

-Ай, чăнах, чăнах-çке, тутлă сан çырлу,
Кăмăлу пулсассăн пулăп сан тусу,-
Текелет, çиет хăй, пакшана ырлать,-
Сан пек тус пулсассăн пурăнма ансат.»

Уçăлса çӳрерĕç икĕ тус каçчен,
Ытти кунсенче те савăнчĕç темччен.
Кĕркунне те çитрĕ, халь пакша ерçмест,
Чĕрĕппе пĕрле канса вăл çӳреймест.

Пуçтарать кăмпа вăл, типĕтет, пухать,
Тутă мăйăрне те хăвăлне йăтать.

Чĕрĕпе сĕнет вăл: «Хатĕрлен хĕле.
Мĕн-ха çиес тетĕн шартлама хĕлле?»

Леш, шухăшламасăр, выляма чĕнет,
Сансăр та хаваслă, супăшах эс, тет…
Сивĕсем те çитрĕç, чĕрĕп хутланать,
Çимелли ним çук ун, чунĕ хурланать.

Шĕвĕр сăмсине вăл тăснă та пырать.
-Пакша тусăм, парччĕ кăмпуна,- ыйтать.
-Хĕл апатне ман епле салатмалла?
Хĕл кунĕнче хамăн мĕн-ши курмалла?

Ним тума аптранă чĕрĕп йăвине,
Çил пухса тултарнă çулçăсем айне,
Йăраланса кĕчĕ: «Куç хупам-ха,- тет,-
Çывăрсан, тен, вилмĕп выçăпа хĕлле.»

Савăнса сикет пакша турат çинче,
Хĕл кунне ырлать: «Хитре- çке çут тĕнче!»
Туратсем çинчи юра силле-силле,
Савăнса çӳрет вăл туссемпе пĕрле.

Çиесси килсен вăл мăйăр шĕкĕлчет
Типĕтнĕ кăмпа та хăш чухне çиет.
Юратса сăнать вăл хыр-чăрăшсене,
Ырă кун сунать вĕçен кайăксене.

Чĕрĕп-и? Çыврать, тухмасть халь хĕлĕпе.
Вăл наянлăхпа курмасть çак илеме.
Пит пĕлсе калаççĕ: çăмăл хăнăхма,
Пĕр хăнăхнинчен пит йывăр хăтăлма.

Мăнкăмăллăх пурнăç илемне сӳнтерчĕ

Шурлăхра рехетленеççĕ шапасем,

Çуркунне çитнишĕн савăннă вĕсем.
Пăлтăр-пăлтăр çаврăнаççĕ пĕрисем.
Пăкăр-пакăр сас параççĕ теприсем.

-Аякка ишме анваскăр, ачасем,-
Ăс парать ав ватă ашшĕ юнаса,-
-Çурхи кун пит выçă çăткăн кайăксем,
Йăтĕç-кайĕç пĕр сисмен чух çаклатса.

Вĕрентет çамрăксене ав амăш те
Сыхлăхпа та тимлĕхпе пĕрле пулма,
Таçталла каймасăрах, пĕлен çĕртех,
Шыв çинче чухнех чеен апат тупма.

Ыттисем итленине курса тăрсах:
-Хамăр та пĕлетпĕр, атьăр!- тет пĕри.
Кăвакрах пырне аван карăнтарса,
Ункăсем сарса вăл ишрĕ çыр хĕрне.

-Мĕн вĕрентмелли унта халтан кайса?
Пысăк ĕнтĕ эпир, кирлĕ ăс - çумрах.
Шурлăх хĕррине пăхам-ха эп кайса;
Вăш! кăна ак сикĕп çӳллĕ çыранран.

Шăп çак вăхăтра шаланкă ярăнса,
Çывăхра апат тупма шухăшласа,
Васкамасăр çеç çӳрерĕ çаврăнса,
Çĕр çине пит тимлĕн сăнаса пăхса.

Хăмăр куçĕпе вăл чалтăртаттарса
Шурлăх хĕррине те çитрĕ. Ак курать:
Пĕр шапа пырать хаваслăн юрласа,
Уншăн ним хăрушлăх çук пек таврара.

Çунатне сарса шаланкă хăвăрт çеç,
Тăхтаса тăмасăр вирхĕнчĕ çĕре.

Çекĕл пек сăмси шапашăн çивĕч хĕç-
Кап! ярса вăл тытрĕ айвана тӳрех.

…Пăхса çеç илейрĕ туссене шапа:
Савăнса выляççĕ чăммалла шывра.
-Манăн та вылясчĕ хаклă ушкăнпа,-
Ĕмĕт вĕçсе илчĕ виличчен пуçра.

Çук, пурнăçланаймĕ ĕмĕчĕ шапан,
Мăнкăмăллăхпах çухалчĕ тус-йышран.
Аттепе анне канашĕ ылтăнран
Хаклине вăл пĕлчĕ пит кая юлсан.

… … …

Йывăр-çке çынна мăнкăмăллăх çĕнсен,
Хакласа тăрсассăн хăй ăсне анчах.
Ашшĕ-амăш сăмахне итлемесен
Хăй пуçне хăй çухатать ача-пăча.

Вĕçкĕн шăна шăпи

Тислĕк ăшĕнчен йăраланса
Тухрĕ те пĕр авăккăн шăна
Сăн-питне, тумне шăлкаласа
Тăчĕ таврана сăна-сăна.

Ĕмĕтпе вăл кайрĕ каçăхсах,
Мĕн кăна тухмасть ун куç умне:
Лартăп эп котедж та ак часах,
Сад-пахча ĕрчетĕп ун çумне.

Мерседес туянăп ярăнма,
Мăшăр пулĕ чи хитре шăна.
Яланах илемлĕн курăнма
Чи паха тум илĕп эп ăна.

Ăна çеç-и? Хам чи малтанах

Ют çёршывсенчи костюмсене
Тупăп та, эх, уртнă-уртманах
Ăмсантарăп пур шăнасене.

Ĕмĕтпе хытах киленнĕçем
Туйрĕ хăйне ăмăрткайăкла.
Пĕр çерçи, вĕçсе иртейнĕçем,
Хыпрĕ ăна, çăтрĕ чăмăрла.

... ...

Çăмăлттай та вĕçкĕн айвансем
Кăпăк пек çĕкленнĕ самантра
Лап туса сӳнеççĕ хăмписем.
Урисем хăйсен - лачакара.

Мĕн акатăн, çав шăтать

Çаран хĕрринче ир-ирех
Алхасрĕç сив çил ачисем.
Çилпе пăлханса ак кĕçех
Йăлт ӳкрĕç мăян вăррисем.

Кунтах ак сульха, вĕçнĕ май,
ӳкерчĕ юман йĕкелне.
Кĕр амăш аван хĕл касма
Витет çулçăпа вĕсене.

Хĕл касрĕç çапла вăрăсем,
Вăранчĕç хитре çуркунне.
Часах шăтса тухрĕç вĕсем
Илемлĕ çаран хĕррине.

Пĕр пек сĕткенпе тăранса
Кашни кун ӳсеççĕ пĕрлех.
Пăхать сар хĕвел пĕр пекех
Савса, юратса, ăшăтса.

Çăвать ăшă çумăр час-час,
Чĕр кĕмĕл шывне ĕçтерет.
Ачашшăн лăпкать çил кас-кас,
Тусан та ан лартăрччĕ тет.

Пĕр пек пăхрĕ йăлт çĕр-анне,
Канмасăр çĕре те куна.
Ак çитрĕ ума кĕркунне,
Мĕскер çӳçентерчĕ чуна?

Юман вăрринчен, йĕкелтен,
Ӳссе капăрланчĕ юман.
Илемлĕ туйра тĕлĕнчен
Куçа та илес килмест ман.

Măян вăрринчен пурпĕрех
Ӳсейрĕ măян, юман мар.
Килет-çке нумай йăх-тĕпрен,
Çакна яланах ас тăвар.

Салтак тӳмипе хурхух

Çулла. Янкăр уçă çанталăк.
Хĕртет сар хĕвелĕ аван.
Ытла илĕртет симĕс улăх
Тем тĕрлĕ чечек нумайран.

Ав утмăлтурат кăн-кăваккăн
Ӳсет пĕтнĕкпе юнашар.
Хурхух та хăйне кăтартасшăн:
«Эп пĕртте санран кая мар!»

Сив курăкĕпе ут кăшкарĕ
Пуплеççĕ паян пур чунтан.
Салтак тӳми пит калаçмарĕ,
Сăнарĕ анчах кăмăлтан.

Кĕçех пĕлĕтсем хупăрларĕç
Сап-сар хĕвеле пуçĕпех.
Çилпе хумханмашкăн пуçларĕç
Ӳсен тăрансем кашниех.

Салтак тӳмине кăшт амантрĕ
Хурхух, тайăла-тайăла.
Леш çеçкисене унран тартрĕ,
Анчах каяймасть ниçталла.

Салтак тӳми уншăн туллашрĕ,
Вăл вăрçрĕ вăйлах кӳршине .
Хурхух тытăнса тăраймарĕ,
Вăл парăнчĕ çил кашлавне.

-Тискер çил пĕр шелсĕр силлет-çке,
Ăçтан авăнмасăр юлас?-
Хурхух тем каларĕ тата та,
Хытах янăрарĕ ку сас.

Çак çил лăплансан та пĕр авăк
Ик кӳршĕ чĕнмерĕç пачах.
Кайран та пулмарĕç пит савăк.
Эх, иртрĕç кунсем харкашсах.

Пĕри теприне ăнланмарĕ,
Ыйтмарĕ хурхух каçару.
Салтак тӳми, çук, лăпланмарĕ,
Сӳнме те пĕлмест харкашу.

Мĕнпур кӳршисем те сăнарĕç
Салтак тӳмипе хурхуха.
Вĕсем каласа чараймарĕç
Вăрçма, хирĕçме ик туса.

Çулла кĕç иртет, çитет кĕр те-
Çич ют евĕрлех кӳршĕсем.
Эх, лăпкăн: «Kaçар, кӳршĕм,»- те те-
Йăлт манăçĕç сив сăмахсем.

… … …

Пурнан пурнăçра тем те пулĕ:
Сăлтавсăр вăрçни, кӳренни.
Çилле пăрахсан кăмăл тулĕ:
Kaçарăр ялан пĕр-пĕрне.

Сыснапа ёне

Хуçа сĕтне сусассăн, kaçхине
Канмашкăн хатĕрленнĕччĕ ёне.
Сысна, яра куна кана-кана
Ывăнманран, пуçларĕ паврама:

-Эх, эс, ёне, ĕçлетĕн кун-kaçах,
Тупса çиетĕн апатна хăвах.
Йăтса килетĕн витрипех сĕтне,
Утса та ывăнан пуль хăш чухне.

Тăрантаратăн хуçана сĕтпе,
Анчах та илейместĕн хисепе.
Час-час ав кăшкăрать те сан çине,
Çапса чăпăрккипе сĕвет тирне.

Çук, пурпĕрех кĕместĕн-çке ăса,
Ирех тăратăн питĕ васкаса,
Çӳретĕн кĕтӳре эс кунĕпех,
Каллех сĕт хатĕрлетĕн витрипех.

Тӳсетĕн шăрăхне те çумăрне,
Мĕн-ма чăтатăн çавăн пек тертне?
Шутласчĕ хăв çинчен те сан кăштах,
Канма выртса юласчĕ улăхрах.

Ак эп, чӑнах, патша майри пекех,
Канатӑп, пурӑнатӑп шеп.
Кана-кана самӑрланатӑп пит,
Ак пӑх, ҫап-ҫавраках ман пит.

Эп шырамастӑп ҫимелли нихҫан,
Анчах та татӑлмасть апат умран.
Хуҫа парать шав тутлӑ апатне,
Савнатӑп эп туйса ун хисепне.

-Эс, маншӑн ан кулян, сысна, питех.
Ман уссӑма хаклать хуҫа пӗрех.
Хӑй хур тунишӗн ыррине сӗнет:
Хӑш чух савукӗпех ҫӑнӑх лекет.

Хӗле кӗрсен курасчӗ эс мана!
Апатпала тулать ман такана.
Чӑтсан-тӳссен килет ырри ума,
Эп ҫавӑнпа ырлатӑп шӑпама.

... ...

Пурах-ха пурнӑҫра чӑтӑмлисем,
Темле йывӑрлӑха чӑтакансем.
Пурах сӑваплисем, сӑпайлисем.
Тен, вӗсемпе хитрен курнать тӗнчем.

Ҫӑтӑл-ҫатӑл ӑвӑс

Ем-ешӗл, аслӑ улӑхра
Ларать пӗр ӑвӑс сарӑлса.
Пӗр тӗм е йывӑҫ ҫывӑхра,
Ҫук, ӳсеймен кунта шӑтса.

Ҫуллен ун айӗнче ӳсет
Сип-симӗс курӑк та чечек.
Вӑл шӑрӑха аван тӳсет,
Ун айӗнче ӳсме - рехет.

Ун çумӗнчен инçех те мар
Тăп-тăрă шыв таппи иртет.
Тӗреклӗ ăвăс ахаль мар:
Çак шыв ăна вăй-хал кӗртет.

Çӳлтен çӳле шав çӗкленсе
Вăл хитрелетрӗ пӳ-сине.
Иртен-çӳрен те киленсе
Халь ун çине вăлтать куçне.

Ларинччӗ вăл ялан çапла
Илемӗпе тыткăнласа,
Таврашӗнче чечек, çырла
Пӗрмай ӳсейччӗр савăнса.

Анчах та, çук, тулаш илем
Шалти илемшӗн ют иккен.
Ак ăвăса та, мӗн теем,
Çак «чир» çыпçăнайрех иккен.

Вăл, яштака та çӳллӗскер,
Çап-çавра тăраллă, чипер,
Васкавлăн чечекленннӗскер,
Йăлт улшăнчӗ кăçал, темскер.

Хăлха çакки пек чечексем
Çулçисенчен малтан тухса
Ун шухăшне ырлакансем
Пекех тăраççӗ çакăнса.

Эх, тутлă шăршлă-çке вӗсем-
Çурхи кун сӗннӗ парнесем!
Тен, çавăнпах пуль кайăксем
Пырса лараççӗ вӗçнӗçем.

Анчах та ăвăс хальхинче

Сас пачĕ сиввĕн вĕсене:
-Кăш! Кайăр-ха йăлт ман çинчен,
Ан ларăр туратсем çине.

Вăл сулкалашрĕ аллипе
Хăваласа кайăксене.
Йăлт хаярланчĕ сăнĕпе:
Вĕлернĕ, тейĕн, ыр чунне.

Чăл-пар саланчĕç кайăксем,
Тин çеç пырса ларнăскерсем.
Кăна пачах кĕтменскерсем,
Вĕçейрĕç инçете вĕсем.

-Мĕн кĕтĕ ăвăса капла?
-Сисмест-çке хăй пĕтессине.
-Вăл ăнланмасть те пулмалла
Эпир хăйне пулăшнине,-

Тесе шавларĕç кайăксем,
Сад пахчине вĕçекенсем,-
-Кунта пурах ыр йывăçсем,
Канма ларма сĕнекенсем.

…Мăн кăмăлпа йăлт улшăнса,
Хăйне çеç йывăççăн туйса
Ларать халь ăвăс туллашса,
Çулçисемпе çатăлтатса.

Хăй айĕнче шăтса ӳссе
Çу кунĕпе киленекен
Пур чечекпе курăксене
Вăл вăрçрĕ-хăртрĕ темĕнччен.

Аллисемпе сулкалашса
Ирттерчĕ ырă кунсене

Кĕркуннепе вăл хуртланса
Аптрарĕ, хыçрĕ ĕнсине.

Ку çеç-и-ха? Кăмпа сырса
Йăл илчĕ тураттисене.
Ларать халь ăвăс ахлатса,
Аса илсе ыр кунсене.

Анчах та çук пулăшакан,
Çак инкекрен хăтаракан.
Хыт-хура пек шутланакан
Вăл пулса юлчĕ çакăнтан.
… … …
Ĕç-пуç йĕркеллĕ пынă чух,
Шăпа хăвна йăл кулнă чух
Ан хăвала эс туссене,
Илен атту ăвăс сăнне.

Ӳркев ураран ӳкерет

Сар хĕвел хĕрӳлĕхне кăшт хавшатсан,
Çырма шывĕ аванах сулхăнлансан
Тăрăшуллăн хăнтăр тытăнчĕ ĕçне,
Хăтлă пӳрт хатĕрлемешкĕн хĕллене.

Касрĕ, йăтрĕ, купаларĕ хăмăша,
Вăл çĕклерĕ çуртне питĕ тăрăшса.
Ĕçлесен ĕç ӳсĕнет, пĕлет-ха вăл,
Çавăнпа пит çĕкленӳллĕ ун хавал.

Пĕр ĕç-хĕлсĕр шыв лаши чупса çӳрет,
Хăнтăра сăнать: мĕскер вăл шав çĕклет?
-Пĕрех мар-и маншăн?- терĕ те каллех
Сирпĕнтерчĕ вăл шыв çийĕн чиперех.

Чылаях çӳрерĕ вăхăтирттерсе,

Килсе çитрĕ каялла ĕрĕхтерсе.
Хăнтăр халь те хăмăшпа аппаланать.
Хальхинче ăна вăл ак çапла калать:

-Эс мĕскер çак вырăнтах шав çăрălан,
Савăнмасăр ирттеретĕн вăхăта?
Тытмалла, пытанмалла выляр, атя.
Каç пулсах ларман-ха, вăхăт пур тата.

-Мĕн усси пур, тусăм, уссăр чупнипе,-
Пăхрĕ хăнтăр ун çине куç айккипе.
-Чип-чиперрĕн хĕл каçасчĕ, çавăнпа
Эп ĕçлетĕп, пӳрт лартатăп хавaспа.

Мĕн тери аван вăл хăвăн пӳрт пулни,
Хăтлă вырăн та апат хатĕрлени.
Çук, пачах та ырламастăп эп сана,
Хĕл сивви нихçан та тăсмĕ пурнăçна.

-Эх, ытла нумай ан пар-ха ăс мана,
Пӳрт лартса-и пĕтерес ман сывлăха?-
Сиккелерĕ шыв лаши ав пĕр кана,-
-Йывăç çурăкĕ е мăк çитет мана.

Ыррăн-сыввăн хăнтăр пурăнчĕ хĕлле,
Шатăрр сивĕ кĕреймерĕ ун пӳртне.
Мăрьери пек пăс кăларчĕ çӳлелле,
Кĕтсе илчĕ пит аван çуркуннене.

Шыв лаши, чăнах та, шăнчĕ хĕлĕпе,
Ăшă вырăн тупаймарĕ ниепле.
Шăм-шакне çеç сĕтĕрсе çуркуннепе
Тухса выртрĕ çурăкран тул еннелле.

Чупаймасть вăл халь шыв çийĕн, çук вăй-хал,
Ал-ури те итлемест пачах ăна.

Палламасăр иртрĕ хăнтăр та ав халь;
Ураран ӳркев ӳкерчĕ çак чуна.
… … …
Ӳркенменлĕх ырă çимĕç ӳстерет,
Савнăçпа чуну сан тулĕ ĕç ăнсан.
Тăрăшулăх чыс-хисеп те парнелет-
Ĕçлемешкĕн ан ӳркенĕр нихăçан.

Ял хĕрринче

Ял хĕрринче, çерем çинче,
Сăхаççĕ курăк чăхăсем,
Чакаланса тăпра çинче
Саркаланаççĕ хăшĕсем.

Пит лайăх-çке çулла, чăнах,
Чăх-чĕпсене тупма апат.
Автанĕ те сăнать кунтах-
Пит хăй çемйишĕн тăрăшать.

Ак пĕр сăркки васка-васка
Уттарчĕ кил енне пĕччен.
Автанĕ: «Эс ăçта? Ăçта?»-
Тесе васкарĕ хыçĕнчен.

Çак вăхăтра чăхсем патне
Çитсе пĕр тилĕ йыхăрать:
-Каяр-ха вĕтлĕх çывăхне,
Кунтах вăл, çывăхрах ларать.

Çав вĕтлĕх умĕнче паян
Эп куртăм тулă купипех.
Пит шел-çке вăл сая кайсан.
Атя, каяр унта тӳрех.

Пĕр çамрăк чăхĕ васкасах

Шăлса тасатрĕ тутине,
Каларĕ: «Эп каятăпах,
Ас тивĕп тулă тĕшшине!»

-Эх, айванкка, ăçта каян?-
Сас пачĕ хăвăрт пĕр ват чăх,-
-Сар тилĕ питĕ суякан,
Паян та улталать ак, пăх.

-Çук, çăмăл мар чем-чем сăхма,
Каятăп эп купа патне.
Ахаль килмен вăл: ыр тума.
Шанатăп тилĕ сăмахне.

Эх, çăмăллăн ута-ута
Ялтлатрĕç иккĕшех вĕсем.
Кăшт вăхăтран унта-кунта
Вĕçейрĕç чăххăн тĕкĕсем.

… … …

Илемлĕн калаçать тесе
Тӳрех ан шан пĕлмен çынна.
Хăвна вăл ыр тăвать тесе
Ан ту эс ăссăр утăмна.

Сульха тĕпĕртетĕвĕ

Çуллахи вăрман канăçлăхне
Пĕтерсе вăрр! вĕçрĕ пĕр сульха.
Хускатса парка туратсене
Вăл кунта ахаль килмест пуль-ха.

Куçĕпе тĕлленĕ аяла.
Тем пăхать, шырать пек çавăнта,
Асăрхарĕ пĕчĕк хăвăла,
Йĕкелпе тултарчĕ вăл ăна.

Ку лăплантармарĕ сульхана,
Вăл каллехваскать, тĕпĕртетет.
Ак куç хыврĕ пĕр тункатана,
Ун хыçне каллех йĕкел çĕклет.

Хатĕр ун апат халь хĕл валли,
Сăйлама пултарĕ туссене.
Çук, канăçланмасть сульха каллех,
Йăтрĕ вăл йĕкел халь мăк ăшне.

Çывăхрах ĕçчен улатакка
Меллĕн так! таккать пĕр йывăça,
Хурт-кăпшанкăран йăлт тасатса
Сыватать çапла вăл йывăça.

-Мĕн таклаттаратăн кунĕпех?-
Пачĕ сас сульха тĕлĕннĕрен,-
-Ĕçсĕр аптăранă пулинех,
Сан илесчĕ тĕслĕх кӳршĕрен!

-Шутламасăр калаçатăн-çке
Эс, сульха, чăнах, чылай чухне.
Туссене кӳрентеретĕн-çке,
Тĕплĕн шухăшласчĕ хăш чухне.

Эп ĕçе пĕлсе ĕçленипех
Ыррăн-сыввăн пурăнать вăрман.
Пăр! та пăр! вĕççе çӳренипех
Ăслă эс теес килмест çав ман.

Эс ĕçлетĕн, тăрмашатăн шав,
Хĕл каçмалăх йĕкелне пухан.
Пит васкатăн, пĕтерет-çке çав:
Пухнă йĕкелсен тĕлне манан!

Пăр! вĕççе çухалчĕ кĕç сульха.

Эх, шырать, шырать апат тĕлне.
Çук, савăнаймарĕ çав тупса,
Халь çĕнрен пуçлас пулать ĕçне.
… … …
Кашни ĕçĕн майĕ-мелĕ пур,
Пуçличчен ĕçне пĕл ун мелне.
Ху мĕн кĕтнине куçпа эс кур,
Тĕплĕн ту та – курăн телейне.

Тимĕр пăрçа

Тин çеç вырнă тулă анипе
Вăр та вăр вĕçсе иртейнĕçем
Пĕр юлташĕ хăвăрт аннине
Курса çеç юлайрĕç çерçисем.

Юлнă иккен тулă тăкăнса
Вырса иртнĕ чух пĕр вырăна,
Нисĕпсĕр çерçи пит васкаса
Пĕчченех таккарĕ халь ăна.

Вăл йăлт тăрансассăн ун патне
Чарăнчĕç килсе юлташĕсем.
Хăваларĕ çеç ку вĕсене
Хăй пит васкаварлă çăтнăçем.

Тĕлĕнчĕç те пăрăнчĕç унтан,
Урăх çĕре вĕçрĕç тусĕсем.
Сивĕнчĕç йăлт тимĕр пăрçаран,
Унсăрах савнаççĕ халь вĕсем.
… … …
Пур пĕрле, çук çурмалла тени –
Вырăнлă та ăслă калани.
Туслă, килĕшӳллĕ пурăнни
Пултăр саншăн темĕнрен хакли.

Айван кăркка чĕпписем

Вăрăм мăйлă кăркка чĕпписем
Симĕс курăк çине лекнĕрен
Эх, татаççĕ савса çулçăсем,
Кунта йышлă вĕсем, тĕрлĕрен.

Хăшĕсем, çумăр пит лекменрен
Халь хăрма та пуçланă иккен.
Теприсем, выльăхсем çинĕрен
Çĕнĕрен вăй илсе çĕкленмен.

Анчах танлă пиçен, вĕлтĕрен
Çакăн пек курăксен йышĕнчен
Пит хитрен курăнса инçетрен
Çаплипех шав ӳсеççĕ иккен.

Сĕртĕнмен вĕсене ĕнесем:
Чĕпĕтет-çке тута-çăвара,
Пит парка çавăнпа çулçисем.
Пĕр чĕппи савăнса ак пырать.

Ыттисем те ун хыççăн йышпах
Чупрĕç кĕчĕç çаксен хушшине,
Хăвăртрах тăранас шухăшпа,
Анчах тем вĕтелет вĕсене.

Пиçенпе вĕлтĕрен йĕпсемпе
Ашкăрса ӳснине ăнкарсан
Кашниех ыратан урипе
Ахлатса хăвăрт тарчĕç кунтан.

… … …

Çакăн пек вĕлтренсем, пиçенсем
Пур, паллах, пурăнан пурнăçра,
Вĕтелеççĕ пурне те вĕсем
Ирĕкре пурăнма тăрăшса.

Йĕкехӳрепе лаша

Лашан ĕçченлĕхне курса пĕрре
Пырать ак ун патне йĕкехӳре,
Калать: «Суха туса парсам мана,
Ан юлтăр акăнмасăр ман ана.

Ак акăпăр пĕрле тулла, сĕлле,
Пулса çитсен куçарăпăр чĕлле.
Хăрушă пулмĕччĕ пире хĕлле,
Мĕн пухнине йăлт çийĕпĕр пĕрле.»

Лаша итлет, йĕкехӳре патне
Тара пымашкăн çавăрать чунне.
Суха туса тулла, сĕлле акать,
Ырма-канма пĕлмесĕр тăрмашать.

Кăпкалатать, çумне çумлать, тататъ
Е выльăх таптасран сыхлать тата.
Ĕç пĕтерсен йĕкехӳре ăна
Сĕнет кайса канмашкăн пĕр кана.

-Лашам,- тет вăл,-канасчĕ сан кăштах,
Ĕçлерĕн ывăнмасăр эс пайтах.
Тырпул пиçсессĕн чĕнĕп эп сана.
Эх! Çийĕпĕр пĕрле, уçса чуна.

Кĕтет лаша хура кĕркуннеччен,
Хăй çемйине лăплантарать темччен.
Çук, чăтаймасть текех, пырса пăхать:
Ани – пушах, хуçи те курăнмасть.

… … …

Туссем, йĕкехӳре сĕрепине
Тек лекес марччĕ пирĕн ку чухне,
Лаша пек вăл ĕçне ĕçлеттерет,
Ĕç укçине вара пит тӳлемест.

Йăпăлти чĕлхе

Çĕр улми йăранĕ хушшинчен
Йыт пырши çĕклерĕ те пуçне
Курчĕ: пĕр мăян ун тĕлĕнчен
Кармашать мăнаçлăн тӳпене.

«Ах, епле кĕрнеклĕ эс, мăян!-
Йăпăлтатрĕ хăвăрт курăка,-
Ырă кун, тус, пултăр сан паян.
Йывăр-çке тӳсме çак шăрăха.

Эс вара, мăян, чăн тантăш ман,-
Терĕ, йăваланчĕ ун çумне,-
Хӳтлĕхне илсе ав пулăшан,
Эп курмастăп халь хĕвел сăнне.

Мăяна çак калаçу, паллах,
Чăннипе те килĕшрĕ курнать.
Вăл йыт пыршине ырлать анчах,
Сарă хĕвелтен те хупăрлать.

Хĕвел çаврăнăш кунтах ӳсет
Йыт пырши ăна хурла пуçлать:
«Латсăрскер. Пĕр сăнсăр çĕкленет.
Мĕншĕн çĕр ăна тăрантарать?»

Кил хуçи часах çак мăяна
Курчĕ те пăрахрĕ кĕç çăлсах.
Йăпăлти чĕлхе-и? Çав кунтан
«Латсăрскере» çеç мухтать саспах.

… … …

Пирĕн хушăра та хăш чухне
Тĕл пулатăн йăпăлтисене.
Вăл, чарма пĕлмесĕр чĕлхине,
Пистерет йăлтах ыр çынсене.

Атăпа пушмак

Асфальтлă çулпа пĕринче
Тĕл килнĕ утма ик туса.
Пĕри – çӳл кĕлеллĕ, çинçе,
Утать шăк! та шак! тутарса.

Кăшт утăм тусан вăрттăн çеç
Вăлтать куçне тусĕ çине.
Эх, лешĕ пырать лăпкăн çеç,
Сисмесĕр кӳршин шухăшне.

Вĕсем мĕнлерех утнине
Сăнать сар чечек паçăрах,
Систерчĕ вăл хăй шухăшне
Вĕсем çывăха пырсанах:

«Пушмак, илĕртетĕн мана,
Эс хăв сăнупа, уттупа.
Ăçтан тума пĕлнĕ сана!
Санпа чух чун ырлăх тупать».

Ахаль те пуçне каçăртса:
«Эп – чи лайăххи»,- теекен
Пушмак халь, илтсе çак сасса
Çĕкленчĕ пекех çĕр çинчен.

Сăпайлăх?! Мĕн-ма ку чухне
Шутлатăр-ха вăл ун çинчен?
Тен, çавăншăнах кӳршине
Тиркерĕ саспах хальхинче:

-Эс, атă, ытла та тискер,
Пырас та килмест юнашар,
Хура тата пылчăкласкер,
Юлам-ха кăштах, кай, уттар!

Асфальт çул кĕçех çухалать,
Умра – пылчăкланнă сукмак.
Унпа атă çăмăл утать.
Пушмак – тытăнать çăрăлма.

Хăйне чи хитре теекен
Пушмакăн халь сăн та юлман,
Атта, эх, пит çăмăл иккен,
Хуçи те пачах варланман.

Пушмакăн кĕли çăлăнсах
Юлать шĕвĕ пылчăк çине.
Хуçи тарăхать, кĕç хывсах
Çапса хăварать çул çине.

Хăйне такама хуракан
Пушмак пылчăкпа варăнать.
Пачах мухтанма юратман
Çут атă килте упранать.

… … …

Хăш чух пушмак пек шутлакан,
Хăйне пит мăнна хуракан
Утать пирĕнпе юнашар,
Унран сыхланма тăрăшар.

Ыйхă чăптин ним ырри пулмасть

Сар хĕвел йăл кулчĕ те ирпе,
Пакшасем вăранчĕç ыйхăран,
Çăвăнчĕç те сывлăм шывĕпе,
Çирĕç, ĕçе пуçăнчĕç кайран.

Йышлă ĕшнере халь кăмпасем,
Вĕсене часрах пуçтармалла.
Йăтрĕç вĕсене пĕчĕккисем,

Амăшĕн – типмешкĕн çакмалла.

Ăмăртса çеç йăтрĕç ачисем,
Йăлт та ялт иксе йăва умне.
Пĕтрĕç ĕшнери шур кăмпасем,
Ашшĕ пит ырларĕ вĕсене.

Тимлĕн пăхрĕ ашшĕ: çук пĕри,
Çывăрмашкăн юратаканни.
Ыратса илейрĕ ун чĕри:
Кайрĕ-шим сая вăл вĕрентни?

Сар хĕвел хитрен хĕртсен- хĕртсен
Пăчăланчĕ йăвара кĕçех.
Петĕр те вăранчĕ ыйхинчен,
Туйрĕ вăл: ак каç çитет кĕçех.

Ĕç вĕçленнĕ хыççăн ыттисем
Апатланчĕç, тухрĕç выляма.
Петĕртен пит тĕлĕнчĕç вĕсем –
Çук сăлтав ăна халь ырлама.

Амăш савăнмарĕ халь унпа,
Асăрхарĕ ашшĕн сив куçне.
Ларчĕ апата вăл пуш чунпа,
Курчĕ ак сĕтел те пушшине.

Пурнăçăн саккунĕ, чăнласах,
Ĕçчене ырлать, телей сĕнет.
Ир тăни çырла çиет савса,
Çывăракана – палан кĕтет!

Тупмалли

l пай**. Пурнăç пултарулăхпа илемлĕ**

1. Сӳнми хĕлхем (вĕрентекенсен гимнĕ)
2. Тăван ен, манăн шкул, педагогикăри ĕçĕм
3. 2011-2012-мĕш вĕренӳ çулĕнче шкултан вĕренсе тухнă ачасене вĕсен класс ертӳçинчен - ырă сĕнӳсем
4. Çук, ватăлаймасть вĕрентекен
5. Тăван шкултан киле кайма тухсан
6. Шкул çулĕсем
7. Янрать юлашки шăнкăрав
8. Ĕçтешсене - ăшă кăмăлтан
9. Мухтанмалăх пур ентешĕмпе
10. Алла-аллăн паха журналпа
11. Вĕренӳ çулĕ пуçланчĕ
12. Савнă районăм
13. Ĕç çынлăх хакне ӳстерет
14. Манăн чĕлхе-манăн тĕнче, манăн чун
15. Эс - пуринĕн те пуçламăш
16. Культурăпа палăрар
17. Метаграммăсем

ll пай **Илемлĕх йĕрне такăрлат**

18. Сан яту çĕре çутатрĕ
19. Христос Туррăмăрăн çăлтăрĕ
20. Çĕн çулти асамлăх, кил
21. Илемлĕх йĕрне такăрлат
22. Туррăн заповечĕсене тимлер
23. Юлтăрччĕ таса сан чун
24. Ыр туни ху патнах таврăнать
25. Çул
26. Чун канăçĕ тупас тесен
27. Мăнкун уявĕ
28. Паян - мăнкун
29. Хăçан - ши çитер çав тĕле?

30. Алăпа туман çурт

lll пай **Эп мăнаçлă, чăвашлăх, санпа**

31. Чăвашлăх туртăмĕ çĕнелтĕр
32. Раççейпе эпир вăйлă
33. Вăл - космос паттăрĕ
34. Тĕнчипе чапа кăларчĕ чăваша
35. Чăвашла сунар-ха сывлăх, чăвашсем!
36. Çивĕт
37. Çивĕтпе, хĕрсем, çӳрер
38. Чĕресенче упранĕ
39. Çĕршывшăн, чунăм, хĕпĕрте
40. Ухсай - Çĕрпе Тӳпе юрăçи
41. Чĕрере манми поэт
42. Пуç таятпăр Ухсай Яккăвне
43. Пулнах талант Ивановра
44. Иванов хайлавĕсен пахалăхĕ
45. Поэт тĕнчин чакми илĕртĕвĕ
46. Шкул вĕренсе пĕтерекене
47. Çамрăк паттăрсене манар мар
48. Çĕнтерӳ çулĕпе
49. Çĕршыв чĕришĕн пынă çапăçу
50. Сирĕнпе савăнса
51. Юбиляра
52. Патăрьел районĕ илĕртӳллĕ
53. Беляевăн паттăрлăхĕ
54. Чăвашлăх тĕпелĕ чĕнет
55. Кĕрлетĕр çуллен чăвашсен Кĕр сăри
56. Чăвашлăх тымарĕ кĕрнеклĕ
57. Афган вăрçи кӳнĕ куççуль
58. Пурин те пирĕн пĕр тĕнче
59.Чăвашсен этнопедагогĕ
60. Елчĕксен мухтавлă ывăлĕ

V пай **Илĕртме пăрахмасть тăван енĕм**

61. Тăван енри çут çанталăк илемĕ

62. Чĕрĕлĕх вăй илет
63. Çурхи кун йыхравçисем
64. Çур аки те çитрĕ
65. Çурхи шав
66. Юратса кĕтетĕп
67. Черетлĕ илем
68. Пурăнăç вăранăвĕн кĕвви
69. Ак çитрĕ ăшă çуркунне
70. Çурхи çĕнĕлĕхсем
71. Тĕлĕнтермĕш тĕнче
72. Çамрăк вăрман юрри
73. Çуллахи ир ытамĕнче
74. Юрласамччĕ, тăри
75. Таса шухăш хуштăр çунат
76. Хăйне евĕр хитре улшăну
77. Кĕр чечекĕсем
78. Кĕрхи илĕртӳ
79. Çут çанталăкри çаврăну
80. Шурă юр – чун уççи
81. Çут çанталăк хитре çĕн тумпа
82. Чĕпĕтсем, шур кăрлачăм, питрен
83. Тĕлĕрет-ха шур хурăн
84. Эпир пурте- çут çанталăк ачисем
85. Этемлĕх сăпкине упрар
86. Тăван сăнсем
87. Купăста - чи паха пахча çимĕç

V пай **Чун ырри еннеллех туртăнать**

88. Туссем сыв пулччăр
89. Ман куç умĕнчех-ха аннеçĕм
90. Кĕнеке - ăс алăкĕ
91. Тав сăмахĕ
92. Пул ялан чунпа эс тап-таса
93. Ыр хĕлхемӳ ан чактăр
94. Сăпка юрри
95. Чăваш чĕлхи хастарне

96. Эс пирĕншĕн хаклă
97. Пур ырри те санрах
98. Аннесем ачасемшĕн пурнаççĕ
99. Поповсен пултарулăх таппи
100. Пурнăçра пур-ха ырă çынсем
101.Çĕн çуртра телей сунатпăр
102. Çухалнă сукмак ахрăмĕ
103.Умри йывăрлăха çĕнсен
104. Чăнкă милиционер

Vl пай **Юптарусем**

105. Ват сăпсапа çамрă сăпса
106. Вĕçкĕн кăркка аçи
107 Вăррăн çулĕ инкекпе пĕтет
108. Чакăлти чакакпа кăвакарчăн
109. Шаннă йăвара кайăк çук
110. Пакшапа чĕрĕп
111. Мăнкăмăллăх пурнăç илемне сӳнтерчĕ
112. Вĕçкĕн шăна шăпи
113. Мĕн акатăн, çав шăтать
114. Салтак тӳмипе хурхух
115. Сыснапа ĕне
116. Çăтăл-çатăл ăвăс
117. Ӳркев ураран ӳкерет
118. Ял хĕрринче
119. Сульха тĕпĕртетĕвĕ
120. Тимĕр пăрçа
121. Айван кăркка чĕпписем
122. Йĕкехӳрепе лаша
123. Йăпăлти чĕлхе
124. Атăпа пушмак
125. Ыйхă чăптин ним ырри пулмасть

2009

Литературно-художественное издание
Енейкина Галина Леонидовна
Чун йыхравӗ
Зов души
Стихи, басни
На чувашском языке

Редактор Г.Л. Енейкина
Художник А.Н.Енейкин
Корректор
Компьютерная верстка Г.Л.Енейкиной